

ვალერიან შიგანლაძე

K 46.309
2

ვერონიკა

ვალერიან შიშანდარი

K 46309
2

ურონეუსი

მოთხრობები იაკობ ნიკოლაძეზე

ვაკომცევილოვა „საგვოთა საქართველო“
თბილისი — ქუთაისი — 1977

87
899.962.1—3 [092 თ. ნიკოლაძე]
გ 66

სკეპ-2000
შემოწმებულია

M $\frac{70202-030}{M 601 (08) 77}$ 170 —77

© გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“ 1977 წ.

10553

1612

-26

საუბარი ღუმილით

ქანდაკება ღუმილით საუბარია.

ქუთაისის ქუჩებში დაბიჯებს ერთი ნადირობის ტრფიალი, კაფანდარა, დამარღვული, საშუალო ტანის 65 წლის კაცი, რომლის მუხლებს ახალგაზრდული ცეცხლი ჯერჯერობით არ მოჰკლებია.

როგორც ყველა ნიჭიერი კაცი, ისიც თავმდაბალი და უბრალოა. უყვარს ახალგაზრდობა და სამაგიეროდ უხვად აქვს მიზღული.

საუბარი მიმზიდველი და იუმორით შეზავებული იცის. მის მიერ მოწოდებული ყველა ამბავი იმპროვიზებული ნოველაა.

ეს კაცი გახლავთ საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვარი, მოქანდაკე ვადერიან მიზანდარი.

ვ. მიზანდარი 1911 წელს დაიბადა და თბილისის სამხატვრო აკადემიაში სასწავლებლად მაშინ შევიდა, როდესაც იგი 8 წლის დაარსებული იყო. სწავლობდა ქანდაკების ფაკულტეტზე და მისი ხელმძღვანელები იყვნენ ქართული რეალისტური ქანდაკების ფუძემდებლები იაკობ ნიკოლაძე და ნიკოლოზ კანდელაკი. ხატვას ასწავლიდნენ ცნობილი მხატვრები: ი. შარლემანი, ე. დანსერე, მ. თოიძე და სხვები.

ღვაწლმოსილი მოქანდაკე ახლაც იგონებს ისანს, უსინათლოთა სკოლის ზევით, ფიქალი ქვის ნატეხებით ნაგებ ძველისძველ ღობეებთან თელავის ვიწრო ქუჩას, სადაც იგი უნივერსიტეტის სტუდენტ შალვა გუგავასთან ერთად ცხოვრობდა:

«ეს იყო 1929 წელი. ჩვენი ბინის პატრონი გამრჯე და გულკეთილი ქალი იყო. მის სახლს მეზობლები მართანთ კერას ეძახდნენ.

ობლობაში გაზრდილი მართ ადრე დაქვრივებულია. ორი შვილის დედა იყო. ვაჟს საინჟინრო დაემთავრებინა და სადღაც შორეულ ქალაქში წახულიყო სამუშაოდ. კუტი ქაღიშვილი კი შინ ჰყავდა საწყალს.

კვირა არ გავიდოდა, რომ დედას ვაჟისაგან ამანათი ან წერილი არ მიეღო.

გავიდა დრო. მაროს ვაჟი შინ დაბრუნდა და დაქორწინდა. შალვა და მე იძულებული გავხდით ბინა დაგვეცალა და, ლექციებზე სიარულის ნაცვლად, კარდაკარ გვევლო ბინის საძებნეად“...

სამხატვრო აკადემიაში იმ დროს ქანდაკების კლასი მასწავლა „ქართული რეალისტური ქანდაკების ფუძემდებელს იაკობ ნიკოლაძეს (1876—1951 წ.) ერთხელ თურმე აკადემიის სახელოსნოში პროფესორმა იაკობ ნიკოლაძემ, როგორც წესი, ჯერ ნამუშევრები დაათვალიერა, შემდეგ ტილოში შესხვეული ერთ-ერთი ქანდაკების ავტორი მოიკითხა. ჯგუფის „სტაროსტას“ უთქვამს, ქანდაკების ავტორი ქალაქში ბინის საძებნეად არის გასულიო. მეორე დღესაც იგივე განმეორებულა.

დიდოსტატის გამჭრიახ თვალს შეუმჩნეველი არ დარჩენია ნიჭიერი ყმაწვილი და 1929 წლის ერთ მშვენიერ დღეს მათ შორის ასეთი საუბარი გამართულა:

— ყმაწვილო, იშოვნე ბინა?

— ვერა, ბატონო იაკობ!

იაკობი სახელოსნოდან გასულა, ცოტა ხნის შემდეგ დაბრუნებულა და უთქვამს:

— საღამოს, ხატვის საათების შემდეგ, მოხვალ ჩემთან.

— ბატონო იაკობ, გეახლებით, მაგრამ სად ცხოვრობთ არ ვიცი, — უთქვამს ვ. მიზანდარი.

— ჩემი ქუჩა, თვრამეტი ნომერი, — ფოფილა პასუხი.

ვადერიანი გაოგნებულა. ასისტენტი-სათვის უკითხავს და მას განუმარტავს: იაკობ ნიკოლაძე ცხოვრობს იაკობ ნიკოლაძის ქუჩაზეო (ქუჩას, სადაც ცხოვრობდა სახელოვანი მოქანდაკე, სიცოცხლეშივე უწოდეს მისი სახელი, ხოლო პარალელურ ქუჩას—მისი მასწავლებლის, დიდი ფრანგი მოქანდაკის, თ. როდენის სახელი).

ასე აღმოჩნდა სამხატვრო აკადემიის მეორე კურსის სტუდენტი ვალერიან მიზანდარი რიფის ქვით მოკენჭილ როდენის ქუჩაზე, ი. ნიკოლაძის სახელოსნოში.

„ეს იყო ჩემთვის ერთ-ერთი ბედნიერი საღამო, — იხსენებს ვ. მიზანდარი, — ბატონმა იაკობმა იმ საღამოს გამაცნო თავისი ოჯახი, დამათვალიერებინა სახელოსნო და ბოლოს ერთი მშვენიერი პატარა ოთახი მიმიჩინა. ასეთი ბედნიერება ხვდა წილად ჩემს ამხანაგს შალვა გუგავასაც, რომელიც ისტორიის ფაკულტეტზე სწავლობდა. იგი ივანე ჯავახიშვილმა შეიფარა. შ. გუგავა დიდ სამამულო ომში დაიღუპა“...

ლექციების შემდეგ ვალერიანი ძვირფასი მასწავლებლის სახელოსნოში

ათენებდა და აღამებდა. სწავლობდა ქანდაკების საიდუმლოებას და მოწამე იყო დიდი მოქანდაკის შემოქმედებითი შრომისა და ყოველდღიური ცხოვრებისა.

თბილისში სტუდენტთა ქალაქის მშენებლობა დამთავრდა, სამხატვრო აკადემიას ერთი კორპუსი მისცეს. ვ. მიზანდარსაც შესთავაზეს, მოახლოვდნენ მადრამ მფარველს არ ვაუშვია: ბინას სომ არ მიწუნებ, დარჩი და ჩემთან იცხოვრეთ. ამის შემდეგ ვ. მიზანდარი ი. ნიკოლაძის კეთილი ოჯახის წევრი გახდა.

იმ დროს ი. ნიკოლაძის სახელოსნოს ხშირი სტუმრები იყვნენ: ივ. ჯავახიშვილი, შალვა ნუცუბიძე, ანდრია რაზმაძე, გალაკტიონ ტაბიძე, ტიცინი ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, ნიკოლოზ მიწიშვიდი, კოლაუ ნადირაძე, ევგენი დანსერე, დავით კაკაბაძე, ლადო გუდიაშვილი და ქართული პოეზიის, ხელოვნებისა და მეცნიერების სხვა გამოჩენილი მოღვაწენი.

ასეთ აღამიანებთან ახლოს ყოფნამ ახალგაზრდა მოქანდაკეს, საჭრეთელთან ერთად, კალამი აადებინა ხელში და წიგნის განმავლობაში ჩანაწერებს აკეთებდა.

— დადგება დრო და თქვენზე მოგონებებს დავწერ! — უთქვამს ვალერიან მიზანდარს მასწავლებლისათვის. იაკობს თურმე გაელიმა და მოსწავდეს გამამხნეველად მხარზე ხელი მოუთათუნა. ფრთაშესხმულ ვალერიანს დიდი მასწავლებლისათვის ორი მოთხრობა — „ფლორენციაში“ და „ვაჟა და აკაკი მოქანდაკის სახელოსნოში“ წაუკითხავს. იაკობის სიცოცხლეშივე დაისტამბა რამოდენიმე მოთხრობა და დიდი მოქანდაკის მოწონებაც დაიმსახურა.

მას შემდეგ ბევრმა წყაღმა ჩაიარა.

ვ. მიზანდარი ქ. ქუთაისში ბრუნდება და აქტიურად ებმება ქალაქის კულტურულ ცხოვრებაში. როგორც მოქანდაკე, თავდაუზოგავად მუშაობს და პარალელურად აქტიურ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა ქალაქის სკოლებსა და პედაგოგიურ ინსტიტუტში — ასწავლის ხატვასა და ხელოვნების ისტორიას. მან ბევრი ახალგაზრდა აზიარა ხელოვნების რთულ და მშვენიერ პროფესიას.

ვ. მიზანდარს არასდროს დავიწყებია დიდი მასწავლებლის ამავი და მასზე ყოველმა მოგონებამ ქალაქდზე გადატანის სურვილი აღუბრა.

ათეული წიგნის განმავლობაში იწერებოდა ეს მოგონებები. ისინი სხვადასხვა დროს გამოაქვეყნა გაზეთ „ლიტერატურა და ხელოვნებაში“ („ვერონეზეს ცა“), ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ („ჩახრუხაძის პორტრეტი“). ორი მოთხრობა, რომლებიც ეხება ი. ნიკოლაძისა და მისი დიდი

მასწავლებლის ოგიუსტ როდენის ურთიერთობას, დაიბეჭდა ფრანგულ ენაზე.

ვ. მიზანდარმა თავისი ჩანაწერები მხატვრულად დაამუშავა, პატარა მოთხრობებად ჩამოაქანდაკა, რომლებშიც უშუალოდ გადმოგვცა დიდი მოქანდაკის ცხოვრებისა და შემოქმედების ცოცხალი სურათები.

ქანდაკება დუმილით საუბარია.

ეს მოგონებები დიდ მოქანდაკეზე დუმილის ფარგლებს სცილდება და ყველას გასაგონადაა მოყოლილი.

ზურაბ კახიანიძე

ფ უ ზ ა ლ ა

ერთხელ იაკობმა მამისეული სახლი გაიხსენა, მოიგონა დიდა, ძმა, გაღია და როცა შევეკითხე, ბავშვობისას ჰქონდა თუ არა რაიმე განსაკუთრებული მიღრეკილება მხატვრობისადმი, მიპასუხა:

— ალბათ, მქონდა. პირველად დაორთქლილი ფანჯრის მიწებზე ვხატავდი, მერე კი საქმე სხვაგვარად წარიმართა.— იაკობი ჩაფიქრდა და განაგრძო: — ჩემი ძმა, ვასო, მაშინ დასრულებული კაცი იყო, მე კი ათი წლის ვხდებოდი. ვასოს თავისი ოთახი ჰქონდა. იგი დღისით გარე-გარე დადიოდა, უურნალ „Новое обозрение“-ში თანამშრომლობდა. საღამოობით თავის მყუდრო ოთახში ჩაიკეტებოდა, კითხულობდა და წერდა. შინ მუდამ გულჩათხრობილი, სახემოდუშული იყო, ძალიან ცოტას ლაპარაკობდა. იშვიათად შებედავდა ვინმე მასთან შესვლას. ერთადერთი ჩემი გაღია არღვევდა ამ წესს, ისიც დიდი სიფრთხილით შეაღებდა მისი ოთახის კარს, მაგიდას და სკამებს გადაწმენდდა და ფეხაკრეფით გამოდიოდა იქიდან. ვასოს ოთახი ჩემთვის საიდუმლოებას წარმოადგენდა.

მე და ჩემი ძმა ერთმანეთს სადილობისას და ვახშობის დროს ვხვდებოდით მარტოოდენ. დილით რომ ვდგებოდი, ის უკვე წასული იყო. ვასო უცხო თვალს უქმურ კაცად მოეჩვენებოდა. უცხოს კი არა, მეც კი მეშინოდა მისი. სინამდვილეში კეთილშობილი და ალალმართალი ადამიანი იყო; ამიტომ არის,

რომ მის ხსოვნას მუდამ პატივს ვცემ და ყოველთვის სიყვარულით ვიგონებ.

ბავშვობისას მიკვირდა, რატომ იყო, რომ დედას ვასოსთვის ცალკე ჰქონდა განკუთვნილი ჭიქა-საინი, კოვზი და დანა-ჩანგალი. უფროსი ძმა სასადილო ოთახში ცოტა ხანს ჩერდებოდა, ისაღილებდა თუ არა, თავის ოთახში გავიდოდა.

ერთ დილას სხვა გასაღებით გავაღე მისი ოთახის კარი. შესვლისთანავე რაღაც არასასიამოვნო სუნი მეცა, მაგრამ ეს არაფერი; რამაც გამაოცა, ეს იყო წიგნები. ოთახის ერთი კედელი იატაკიდან ჰერამდე წიგნების თაროებით იყო დაფარული. იატაკზე, სკამებზე, მაგიდაზე, ყველგან, სადაც კი შეიძლებოდა, წიგნები ეწყო. ფანჯარასთან ახლოს მოლბერტი დავინახე. მოლბერტზე თითბრის მოზრდილი ყვითელი ფირფიტა იდო. ფირფიტაზე კოკრებიანი ხავერდის ვარდი ეხატა. ნახატი ჯერ ისევ სველი იყო, ეტყობოდა, წინა საღამოს ემუშავა, მე კი ოთახში დილით მისი წასვლისთანავე შევიპარე. მივიხედ-მოვიხედე და იქვე, საწერ მაგიდაზე ფაიფურის თეფშზე გამოსახული ისეთივე ყვავილი დავინახე. მივხვდი, ვარდი თეფშიდან გადაეხატა. ოთახში კიდევ აღმოვაჩინე თითბრის ისეთივე ნაქრები. ბევრი არ მიფიქრია, ერთი ცალი მოლბერტზე დავდე, მზა პალიტრა მოვიმარჯვე და დავიწყე ხატვა. მეც ვარდი დავხატე. ეს იყო ჩემი პირველი ნამუშევარი. ფირფიტას ერთ კუთხეში „იაშა“ მივაწერე, ასე მეძახდნენ ბავშვობაში. ვასოს ნახატი კი ისევ მოლბერტზე მივაყუდე. კარი გამოვიკეტე და სათამაშოდ წავედი.

სადილობამ რომ მოაღწია, შინ შესვლა ვერ გავბედე, ვასოსი მეშინოდა, მაგრამ დედა უსადილოდ დამტოვებდა?!

აი, უკვე მაგიდას ვუსხედვართ.

— რად აგვიანებ, იაშა?! — მეკითხება ვასო. გავიტრუნე.

თანაც გამიკვირდა, მისი ხმა საშიშს არაფერს მიქადდა, მაგრამ თავს დამნაშავედ ვგრძნობდი და პასუხი უცებ ვერ გავუცვი. — სად იყავი? — ისევ გამიმეორა კითხვა ვასომ და უცებ სხვა აზრი გამიჩნდა: ალბათ, ასე ტკბილად იმიტომ მეკითხებოდა, უნდა ლაპარაკში შემიტყუოს და ხელი მტაცოს-მეთქი. გაქცევა დავაპირე.

— შემომხედე! — ლმობიერად მეუბნება ვასო. — შენ, ძმაო, გასაღებების ოსტატი ყოფილხარ!

ტანში გამცრა, თავი ავწიე და უნდა გამოვტყდე, პირველად ვნახე შუბლგახსნილი ვასო. ახლაც მახსოვს, როგორ უბზინავდა თვალები.

— შენ, ძმაო, ფუნჯიც გემარჯვება თურმე! — თქვა და აღერსიანად ნიკაპქვეშ ამომისვა ხელი.

მეორე დღეს ვასომ მომიტანა საღებავები, ფუნჯები და ზომანზე დაქრილი ტილოები. — იაშა, — მითხრა მან, — რამდენიც გინდა ხატე, შენ ახლა დიდი ბიჭი ხარ, მალე თერთმეტი წლისა იქნები. რაც გინდა, ხატე, ვაშლი, მსხალი, კომში, ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რაც მოგესურვოს. ფერები რომ გაგითავდეს, კიდევ მოგიტან. მხოლოდ ერთ რამეს გთხოვ, ჩემს ოთახში ნუ შეხვალ, მე ავადა ვარ, უნდა მომერიდო, მე რომ აღარ ვიქნები, დედას შენ უნდა უპატრონო.

თვალზე ცრემლები მომადგა და თავი ჩავლუნე, ვასო მომიახლოვდა, ნიკაპი ამიწია, თვალებში ჩამხედა. ცრემლებს ვედარ ვიკავებდი, მას კი თვალები ისევ უბზინავდა. ვასომ შუბლზე მაკოცა. ეს კი ძალზე უჩვეულო რამ იყო მისგან. სულ ცოტა დრო გავიდა იმ დღიდან და მეც ვაკოცე შუბლზე. ეს იყო მისი დაკრძალვის დღეს.

იაკობმა ცრემლი მოიწმინდა და განაგრძო:

— ერთი წლის შემდეგ დედამ ბათუმის საზეინკლო-სახე-

ლოსნო სასწავლებელში მიმბარა. იქ ხატვასა და ძერწვასაც ასწავლიდნენ. მასწავლებელი კარგი გვყავდა და მეც, ასე თუ ისე, წარმატება მქონდა. მოაღწია საზაფხულო არდადეგებმა, დავბრუნდი შინ. იცი, რა იყო მაშინდელი ქუთაისში, ყაფრილად დახურული სახლები, პატარ-პატარა სახელოსნოები, ნიმყრალე, ოღრო-ჩოღრო ქვაფენილები, გუბეები, შებინდებისას ბაყაყების გაუთავებელი ყიყინი, კოლო, ციება და ჭლექი, მაგრამ მე მაინც მიმიხაროდა მისკენ, სადაც დედის კალთა და აქედებული რიონი მელოდებოდა.

ნაწვიმარი იყო. სადგურიდან შინ ეტლით მოვედი. თავი მომწონდა, ბათუმის სახელოსნო სასწავლებლის მოწაფე ვიყავი.

ერთ დღეს დედა დილიდანვე სადღაც წავიდა, მე გადიასთან დავრჩი. ვისარგებლე მარტოობით, ეზოდან ბუხრის საშენი წითელი თიხა ამოვიტანე, სასტუმრო ოთახში შევზიდე და ერთდროულად ორი ქანდაკების ძერწვა დავიწყე: იესო ქრისტესი და შოთა რუსთაველის. ბავშვობიდანვე ვოცნებობდი, რომ პირველი შესაძლებლობისთანავე შოთას ქანდაკებას გავაკეთებდი; და მართლაც, ამ ხნის მანძილზე რამდენჯერ ვცადე შოთას გამოძერწვა; ალბათ, ჩემი ბოლო ქანდაკებაც შოთა იქნება. მეორე დღეს ნამუშევრები დამთავრებულად ჩავთვალე. საჭირო იყო ვინმესთვის მეჩვენებინა და მისი აზრი გამეგო. მივიხედ-მოვიხედე და ვერც სახლში და ვერც ეზოში სულიერი ვერ დავლანდე. გადაიაც სადღაც გადაკარგულიყო. ამ დროს ეზოში მეზობლის პატარა გოგო შემოვიდა. დიდი ხანია არ ვყავდი ნახული და შორიდანვე გამიღიმა. დავუძახე, რაღაც უნდა გაჩვენო-მეთქი. გოგონა კუნტრუსით გამოიქცა.

ბავშვი ოთახში შევიყვანე, მაგიდიდან ორი-სამი მეტრის

დაშორებით გავაჩერე და რუსთაველის პორტრეტს ტილო შემოვხსენი.

— აბა თუ მიხედები ვინ არის? — შევეკითხე გოგონას.

უყურა, უყურა და ხელი იმ ოთახისკენ გაიშვირა, სადაც კუთაისში სტუმრობისას, აკაკი წერეთელს უხდებოდა რება, ამით გოგონამ ის მანიშნა, რომ ეს თიხის კაცი და აკაკი ერთნაირი საქმის კაცები არიანო. მისმა აზრმა დამაკმაყოფილა. ახლა ქრისტეს შემოვხსენი ტილო.

— ამას თუ მეტყვი ვინ არის? — ვკითხე გოგონას.

გოგონამ მაშინვე წამოიძახა: — ფუფალა, ფუფალაო. ამან კი ძალიან გამახარა.

ამგვარად, უფროსი ძმა ვასო და მეზობლის ის პატარა გოგონა იყვნენ ჩემი პირველი ნამუშევრების შემფასებელნი, — დაამთავრა იაკობმა.

ვაჟა და აკაკი მოქანდაკის სახელოსნოში

დიდი ფრანგი მოქანდაკის ოგიუსტ როდენის სახელი ჰქვია თბილისში ერთ-ერთ ქუჩას ვერაზე, მის პარალელურს კი — იაკობ ნიკოლაძის. ეს ქუჩები ისე ახლოს არიან ერთმანეთთან, რომ ზოგ სახლს ერთი ქუჩიდანაც აქვს შესასვლელი და მეორედანაც.

ახლა როდენის ქუჩის შუა წელში ერთ ასეთ შესასვლელს ორი პატარა აბრა აქვს მიკრული. ერთ მოძველებულ აბრას აწერია: „სახალხო მოქანდაკე პროფ. იაკობ ნიკოლაძე“. მეორე კი გვაუწყებს, რომ აქ არის მისივე ყოფილი სახელოსნო და სახლ-მუზეუმი.

იაკობ ნიკოლაძე ერთ-ერთი საუკეთესო მოწაფე იყო ოგიუსტ როდენისა. სამშობლოში დაბრუნებულმა ხელოვანმა ენერგიულად მოჰკიდა ხელი თავის საყვარელ საქმეს და საფუძველი ჩაუყარა პორტრეტულ და ქანდაკებას საქართველოში. მანვე აღზარდა მოქანდაკეთა და ხელოვანთა მთელი თაობა. თვალსაჩინო დამსახურებისათვის დეაწლმოსილ მოქანდაკეს იუბილე გადაუხადეს და ნიშნად პატივისცემისა ქუჩას, რომელზედაც მას სახელოსნო ჰქონდა, როდენის ქუჩა დაარქვეს, ხოლო პარალელურ ქუჩას, საცხოვრებელი ბინის მხარეს, იაკობ ნიკოლაძის სახელი უწოდეს.

დღის მეორე ნახევარი იწურებოდა, როდენის ქუჩაზე ჩავუხვიე. სახელოსნოს ზარის დილაკს თითით შევეხე.

ვიცი, რომ მოქანდაკე სახელოსნოში ძირითადად დღის მეორე ნახევარში მუშაობდა, დილის საათებში კი აკადემიაში იყო დაკავებული.

სახელოსნოს კარი პროფესორის მეუღლემ გამოიღო, შინ შემიპატიყდა და თან მითხრა, რომ იაკობი ავად არისო, ამას გარდა, ეს რამდენიმე დღეა გულჩათხრობილია, კარგია, რომ მოხვედით, იაკობს თქვენთან საუბარი უყვარს და შეიძლება გახალისდესო.

სახელოსნოსა და პატარა დერეფნის გავლით სწოლ ოთახში შევედი.

— რაშია საქმე, ბატონო იაკობ? თქვენ ავადმყოფობა რომ არ იცოდით?

— ო, სწორედ მაგაშია საქმე, ავადმყოფობა რომ არ ვიცოდი, ახლა ჩემი ჯერიც დადგა, — ამოოხვრით მიპასუხა მან.

იაკობი ძალიან დაუსტებულყო.

ხანმოკლე საუბრის შემდეგ, როცა მან ჩემი ამბავიც გამოიკითხა, მოხოვა სახელოსნოსათვის მიმეხედა.

სახელოსნოს მართლაც სჭირდებოდა მიხედვა.

სველი ტილოები ფრთხილად შემოვახვიე თიხის დაუმთავრებელ ქანდაკებებს, თაბაშირისა და მარმარილოს ნატეხებიდან გავასუფთავე სადგარები, წესრიგში მოვიყვანე თაროდან გადმოყრილი წიგნები, შევაგროვე გაბნეული ხელსაწყოები, მერე სახელოსნოს იმ კუთხეში მივედი, სადაც დაბალი, მოგრძო მსხვილფეხებიანი მაგიდა იდგა. ეს კუთხე მოქანდაკეს ერთგვარ საკუჭნაოდ ჰქონდა გამოყენებული, მაგიდის ქვეშ ზამთარს გადარჩენილი მოკლედ დახერხილი შეშა ეწყო, ზედ კი ფოლადის ხელახლა გამოსაპირავი ხელსაწყოები ეყარა. იქვე ელაგა იარაღების ლესვისაგან წელჩაზნეპილი გაცვეთილი სალესი ქვები, ტარიანი და უტარო ჩაქუჩები.

მაგიდის მეორე ბოლოში, კედლის კუთხესთან, დაბალი
ხის ყუთი იდო, ყუთზე — ტილოგადაფარებული რაღაც ამო-
ბურცული საგანი. ბორცვი სქელ მტვერს დაეფარა, ტილოს
ქვეშ თეთრი აბრეშუმის ორი ნილაბი იდო.

მაშინვე ვიცანი: ერთი იყო აკაკის ნილაბი, მეორე კი ვაჟა-
სი. დიდხანს ვუცქირე ორივეს; ვაჟას სახე დაბატარავებოდა,
ცხვირი თხელი და ბოლოგახრილი ჰქონდა, შუბლი ვიწრო და
მაღალი. თვალები ღრმად ჩაცვენილი.

აკაკის ნილაბი ფართო და სახეგახსნილი იყო: ცხვირი საე-
სე და მრგვალი, შუბლი — მაღალი და ფართოდ გადაშლილი,
დიდრონი თვალები მძინარესავით ჰქონდა დახუჭული.

აკაკის თვალებზე შერჩენილი წამწამები დავინახე. ეს იყო
მისი ნამდვილი წამწამები (ცხედრიდან ნილაბის აღების დროს
ზოგჯერ თაბაშირი თან აიტანს წამწამის, თმის ან წარბის ბეწ-
ვებს და ყალიბიდან ნილაბის ჩამოსხმის დროს ბეწვები იმავე
ადგილას მოხვდება, სადაც თვით ცხედარს ჰქონდა).

„ეს ხომ ძვირფასი რელიქვიაა!“ — გავიფიქრე მე და იაკო-
ბის საწოლი ოთახისაკენ გავიქეცი.

— ბატონო იაკობ, თქვენ ვაჟას...

— ა? — წამოვარდა მოხუცი. — იქ ვაჟაც არის და აკაკიც!
ხელი ხომ არ გიხლია?

— არა, ბატონო!..

— წამწამები?

— თან აქვს, მხოლოდ აკაკის.

— დიახ, აკაკის სამი მარჯვენა თვალზე და ორი მარცხე-
ნაზე.

— სწორია, სამი მარჯვენა თვალზე და ორი მარცხენაზე;
ეს როგორ მოხდა, რომ ამდენხანს ამ ნიღბების შესახებ სიტ-
ყვაც არ დაგცდენიათ?

— ამ ხანებში ვაპირებდი თქმას, მაგრამ დამასწარი მათი ნახვა.

— თქვენი ხელით აიღეთ ნიღბები? — ვკითხე.

— ერთიც და მეორეც. მაშინ არავინ იყო ნიღბის ამღები. ძალიან ვიძალე, უარზე იდგნენ, როგორ შეიძლება მიცვალებული შევაწუხოთო და სახე თაბაშირით შევეუთხიპნოთო, მაგრამ ჩემი გავიტანე.

აკაკის ნიღბს რამდენიმე წამწამი აპყვა. ხელი არ ვახლე, ვიფიქრე, დარჩეს, მომავალმა თაობამაც ნახოს აკაკის წამწამები-მეთქი.

ერთი თვის ავადმყოფობის შემდეგ იაკობი გამოკეთდა და ძველებურად განაგრძო მუშაობა.

გავიდა დრო და მხცოვან მოქანდაკეს მთაწმინდაზე ახლად-გახსნილ მუზეუმის თანამშრომლებმა ვაქას და აკაკის ნიღბები სთხოვეს.

იაკობმა მათ კატეგორიული მოთხოვნა წაუყენა: — მოგცემთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ მოიტანთ მინის სახურავიან ყუთს, რომელსაც საკეტი ექნება, ყუთი უნდა იყოს იმ ზომის, რომ ნიღბები ცალ-ცალკე ჩალაგდეს.

რამდენიმე დღის შემდეგ მუზეუმის თანამშრომლებმა მოიტანეს მინის სახურავიანი კაკლის ხის ერთი მოზრდილი ყუთი, მაგრამ იაკობმა ყუთი დაიწუნა, საკეტი არ აქვსო და ნიღბები არ გაატანა, თანაც მუზეუმის თანამშრომლები დაარიგა: საკეტი უნდა იყოს ისეთი, როგორიც აქვს პიანინოს, ამოსული ენა — კაუჭიანიო.

მუზეუმის თანამშრომლები გაჩუმდნენ, პასუხი ვერ გაცეს და უბმოდ გაბრუნდნენ უკან.

ბოლოს, როგორც იქნა, მოიტანეს სრულყოფილი ყუთი.

— აი მესმის, — თქვა იაკობმა, — ახლა თქვენც კარგები ხართ და მეც.

იაკობი ოთახში გავიდა, მწვანე ხავერდის ნაჭერი გამოიტანა, ყუთში ჩააფინა, ნიღბები ჩაალაგა, დაკეტა და გასაღები ბაღში გადაისროლა.

კრინტი არავის დაუძრავს. ყუთი წაიღეს.

ფლორენციაში

მატარებელი საფრანგეთ-იტალიის სასაზღვრო სადგურთან გაჩერდა, პარიზიდან იტალიაში მივემგზავრებოდი, — თქვა იაკობმა, — ფულის გადამცვლელები შემოვიდნენ და მგზავრებს შემოგეთავაზეს უცხოური ვალუტის გადაცვლა იტალიურ ლირებზე. გადაცვლა, რასაკვირველია, თვით იტალიაშიც შეიძლებოდა, მაგრამ ეს იყო მგზავრების ერთგვარი მომსახურება და საქმის გაადვილება, მაგრამ ამ საქმეს გასამრჯელოც სჭირდებოდა. გადამცვლელებმა მგზავრებს ფული გულდასმით დაგვითვალეს, იანგარიშეს და სანაცვლოდ იტალიური ლირები მოგვცეს.

მთელი გზა თითქმის ფანჯარასთან ვიდექი, დასავლეთ საქართველოს მაგონებდა ბორცვიანი მწვანე პეიზაჟები. ფლორენცია, რომი, მილანი, მიქელანჯელო... ეს იყო მაშინ ჩემი ფიქრი და ოცნება და ამის გამო თვალწინ ჩაქროლილი სანახაობა ზოგჯერ გვერდზე მრჩებოდა. საღამოს ცხრა საათი იყო, როცა ფეხი ფლორენციის მიწაზე დავდგი. მგზავრებს სხვადასხვა სასტუმროს აგენტები შემოგვეგებნენ. ერთ-ერთი მათგანი ჩემთან მოვიდა. ეს იყო შუახნის, ოდნავ წელში მოხრილი, ვიწროსახიანი ცისფერთვალეა კაცი, ტანზე ჩვეულებრივ ევროპულად ეცვა, მაჯებზე და საყელოზე ვიწრო ყვითელი ზოლები ჰქონდა შემოვლებული. ეს კაცი შემომეგება თუ...

46309
2

სხაპასხუპით მითხრა, რომ ის არის ერთ-ერთი საუკეთესო
სასტუმროს წარმომადგენელი, რომელიც მოთავსებულია ქა-
ლაქის მთავარ პროსპექტზე, ბინა შედგება რამდენიმე ოთახი-
საგან, სტუმარს უწევენ ყოველგვარ მომსახურებას და ყველა
ლაფერი ეს ძალზე იაფი ღირს.

აგენტს თავი დაუქნიე და მანაც ჩემოდანს ხელი დასტაცა,
წინ გამოძღვა და მის განკარგულებაში მყოფ მსუბუქ მანქანა-
ში ჩამსვა. მანქანის ძრავა ორთქლით მუშაობდა და კარგა გვა-
რიანად უშვებდა როგორც ორთქლს, ისე ბოლს. რამდენიმე
წუთში ჩვენ უკვე სასტუმროში ვიყავით. ყვითელზოლებიანმა
ბინა ჩამაბარა და ახალი მგზავრის შესახვედრად გაბრუნდა.
მეც ბევრი აღარ დავაყოვნე, თავი წესრიგში მოვიყვანე, ათი-
ოდე წუთით დავისვენე და ქალაქში გავედი. შენობიდან გას-
ვლისას მისი ფასადი შევათვალიერე, კარგად დავიმახსოვრე
და წავედი. გავყევი გაზის ნათურებით განათებულ პროს-
პექტს, რომელსაც თავის მოცულობით კიდევ ეთქმოდა და
არც ეთქმოდა პროსპექტი. იგი მოედნით მთავრდებოდა, რომ-
ლის თითქმის ნახევარი სვეტებიან შენობას ეკავა, ნახევარი
კი—ბაღს. თვით მოედნის სიბრტყე ოთკუთხედი რუხი ქვე-
ბით იყო დაფარული. შუა მოედანზე ცენტრის აღმნიშვნელ
წრეში პოლიციელი იდგა. მოედანზე შემოდრიოდნენ მანქანები,
ერთსართულიანი და ორსართულიანი ომნიბუსები, ბალდახი-
ნის მსგავსი ეტლები და მოედნის შემოვლით ისევ პროსპექ-
ტისაკენ მიეშურებოდნენ. ამ მოედნის გარშემო კარგა ხანს ვი-
არე, ვათვალიერე ყველაფერი, რისი დანახვაც შეიძლებოდა
სახელდახელოდ და ისიც ღამით, მერე ცენტრისაკენ გავეშუ-
რე. პოლიციელს ჩემი მისვლა გაუხარდა. უსაქმურობით მო-
ეწყინა კაცს, დამლაპარაკებელი არ ჰყავდა, ბოლთას ცემდა,
ტანის სიმძიმე ხან ერთ ფეხზე გადაჰქონდა, ხან მეორეზე.

ჩვენს შორის სასიამოვნო საუბარი გაიმართა, მაგრამ შემდეგ ყველაფერი ეს ერთმა გარემოებამ შელახა და გააქარწყლა.

— რა ჰქვია ამ მოედანს? — შევეკითხე მე.

პოლიციელმა ამხედ-დამხედა.

— ამ მოედანს ჰქვია სინიორიის მოედანი. მოედანი ცნობილია იმით, რომ საუკუნეების მანძილზე ეს ადგილი იყო ფლორენციის პოლიტიკური ცხოვრების ცენტრი, მაგრამ მთავარი ის არის, რომ აქ ირგვლივ ადგილები დიდი მოქანდაკეებისა და არქიტექტორების ქმნილებებითაა შემკული. ამ მოედანზე აღნიშნულია ადგილი, სადაც 1498 წელს დასწევს აჯანყებული ბერი სავონაროლა. — პოლიციელმა რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა და საჩვენებელი თითით იქვე მიათითა, სადაც კოცონის ადგილის აღმნიშვნელ რუხ ქვებს შორის მარმარილოს კუბები იყო ჩასმული. ახლა კი, ამას წინათ, საღდაც წავიკითხე, რომ თეთრი ქვების ნაცვლად ბრინჯაოს წარწერიანი დისკოა დამაგრებული. შემდეგ მან მიმითითა სასახლე „პალაცო ვეკიო“-ზე და მითხრა, აი, ამ სვეტებიანი სასახლიდან მართავდნენ მედიჩები ფლორენციას და იგივენი მფარველობდნენ აღორძინების ხანის დიდ მხატვრებსო.

მე, სრულიად კმაყოფილი პოლიციელის ახსა-განმარტებით, მადლობის გადახდას და წასვლას ვაპირებდი, რომ ახლა ის შემეკითხა:

— თქვენ საიდან ჩამოხვედით?

— პარიზიდან..

— რა პროფესიის ხართ?

— მოქანდაკე.

— ოო, ეს კარგი საქმეა, თქვენ ბევრ რამეს ნახავთ ფლორენციაში. როდენი გინახავთ? — შემეკითხა ისევ პოლიციელი.

— როგორ არა, მე მასთან ვმუშაობ.

— როდენთან მუშაობთ?!

— დიახ.

— დიდი ოსტატია. მე ბედნიერი სადამო მერგო დღეს ჩემი მორიგეობის დროს თქვენთან საუბრის გამო, თუ ანებას მომცემთ, ზოგ რამეს შეგეკითხებით. მე ხელოვნების მოყვარული გახლავართ და ამის გამო მეტად დაინტერესებული ვარ როდენის შემოქმედებით, მის ბუნებას და ხასიათს არ ვიცნობ, ნაწარმოებები კი მინახავს და ძალიან მომწონს.

— ბრძანეთ, ბრძანეთ...

— აი, მაგალითად, როდენი მკაცრია თუ არა?

— მკაცრია.

— ყოველთვის?

— არა, ზოგჯერ ძალიან გულჩვილი და ბავშვურია.

— ბავშვები უყვარს?

— ძალიან.

— ცხოველები?

— ძალიან, ცხენი ჰყავს, ეფერება, შაქარს აჭმევს და ეალერსება.

— დილით ადრე დგება?

— ადრე.

— საჭმელებიდან რა უყვარს?

— ხშირად კვერცხიან მკაუნას სუპს მიირთმევს.

— კიდეც რას?

— ყავას სვამს.

— მაგარი სასმელები უყვარს?

— არ შემიმჩნევია.

— ატელიეში რომელ საათებში მუშაობს?

— დილით ადრე და სადამოს მზის ჩასვლამდე.

— ამბობენ, როცა მუშაობს ატელიეში, სიმებიანი ორკესტრი უკრავსო, მართალია?

— დიახ, უკრავს.

პოლიციელმა მადლობა გადამიხადა და თქვა:

— აგერ, ახლოს, დგას ბენვენუტო ჩელინის „პერსეუსი“. გირჩევთ ნახოთ დღისით. ახლა, ხელოვნურ სინათლეზე, შთაბეჭდილება გაგიფუქდებათ.

განცვიფრებული დავრჩი მისი ასეთი რჩევით. მან, სინათლის საკითხიც კი, რომელიც დიდ როლს თამაშობს მოცულობით ხელოვნებაში, კარგად იცოდა. ამის შემდეგ პოლიციელმა ჩამომითვალა რისი ნახვაც აუცილებელი იყო ფლორენციაში და ბოლოს მითხრა:

— თვით თქვენ, როგორც ვხედავ, ფრანგი არ უნდა იყოთ, მე მინდა ვიცოდე, ვის ვესაუბრე, რომელი ქვეყნის კაცს?

— მე კავკასიელი ვარ.

— რომელი კუთხიდან?

— საქართველოდან.

— ქალაქი?

— ქუთაისიდან.

— ოო, ქუთაისიდან? ქუთაისში ნამყოფი ვარ, ათი-თორმეტი წლის წინათ ჯარში ვმსახურობდი, ჩვენი ნაწილი შავი ზღვის სანაპიროზე გადაიყვანეს და ცოტა ხანს ფოთში ვიდექით. ერთხელ, რამდენიმე კვირით, ქუთაისში წავედი. მახსოვს ქალაქიდან მოშორებით კლდეზე აგებული მონასტერი, უკან, ხევში პატარა მდინარე ჩაუდის. თვით მონასტრის სახელს ახლა ვერ ვიგონებ, ჩანაწერებში კი მაქვს აღნიშნული.

— ეს რომელი მონასტერი ნახეთ? — ვკითხე პოლიციელს.

— მოგახსენეთ, სახელი არ მახსოვს, მოგაგონებთ, იქ არის დასვენებული წმიდანი ძმების ცხედრები, იქვე ქვეშ ხვრელია,

ხალხს დანიშნულ დღეებზე შეწირულები მიაქვთ. ხერელში დაჩოქილები გავლენ და ამით ცოდვებს ინანიებენ.

— მივხვდი, მივხვდი, თქვენ „მოწამეთა“ გინახავთ, დიახ, მართალია, იქ არის ძმები მხეიძეების ცხედრები და ასეთი ხერელიც არსებობს.

— ამბობენ, რომ კარგი მეომრები ყოფილან. ისიც კი გამიგია, რომ მათ ცხენებზე ნალები უკულმა ჰქონდათ დაკრული, რითაც ისინი მტერს გზა-კვალს უბნევდნენ, ნაკვალევი ერთი მიმართულებით მიდიოდა, მხედრები კი მეორეთი.

— დიახ, დიახ, მეც მიამბეს ერთხელ ასეთი რაღაც — აქ მე გაგონილმა მიშველა. თვით მონასტერი არასოდეს მენახა, შემრცხვა, — თქვა იაკობმა და თან დაუმატა: — პოლიციელი ძალზე კმაყოფილი დარჩა, როცა ნაამბობი დავუდასტურე.

ამის შემდეგ ჩვენ კიდევ ცოტა ხანს ვისაუბრეთ, მერე მან უბის წიგნაკში ჩემი გვარი და სახელი ჩაიწერა. ბოლოს ვთხოვე მიეთითებია რომელიმე უახლოესი რესტორანი, კაფე, ან სხვა რაიმე ასეთი, სადაც შეიძლებოდა მისი მონა-მორჩილი დანაყრებულები. პოლიციელმა ეს თხოვნა მოვალეობად მიიღო და იქვე კავკასიური რესტორანი დამანახვა.

დამშვიდობებისას, თუმცა ძალიან მეუხერხულებოდა, მაგრამ მაინც გადავწყვიტე, რომ უბიდან ერთი ღირა ამომელო და მიმეცა მისთვის, მართლაც ასე მოვიქეცი. ამოვიღე ჭიბიდან გატყვიცინებული ქაღალდის ფული და გავუწოდე. მან ზურგი შემაქცია და არც დამემშვიდობა, ალბათ, ოდესმე, როცა უბის წიგნაკში ჩემს გვარს წააწყდებოდა, ფურცელს მაშინვე ამოგლეჯდა.

კავკასიური რესტორანისაკენ გავსწიე, იგი ნახევრად სარდაფში იყო, თავი თბილისში მეგონა. აქა-იქ თითო-ოროლა კაცი ვახშობდა. იქვე კუთხეში რამდენიმე იტალიელი მაგი-

დას უხხდა, მაგიდაზე კახური იარლიყიანი ბოთლები ელაგა შევედი თუ არა, მათ მაშინვე მომაქციეს ყურადღება, ჩემსკენ გამოიხედეს. ცოტა ხნის შემდეგ, როცა ვახშობას შევეუდექი, ერთ-ერთი მათგანი, მაღალი, გრძელცხვირა, მოხდენილად ჩაცმული კაცი მოვიდა ჩემთან და საოცრად გამიკვირდა, როცა ქართულად მითხრა, თქვენ, თუ არ ვცდები, ნიკოლაძე უნდა იყოთო.

— დიახ — მივუგე მე, და ფეხზე წამოვდექი.

— თქვენ?

— მე თქვენი ოჯახის ძველი მეგობარი ვარ, თქვენი ბავშვობა კარგად მახსოვს, როგორც შემოხვედით, მაშინვე გიცანიო.

ამის შემდეგ მან თავის სუფრაზე მიმიწვია.

— მაშ ასე, — დამშვიდობებისას მითხრა: — მე გახლავართ ქუთაისელი ვაჭარი ალექსანდრე ზუბალაშვილი, იქ მალაზიები მაქვს. საქმეს „პრიკაზჩიკები“ აგვარებენ, მე აქედან საქონელს ვგზავნი, იქ იყიდება და ასე... ხან აქა ვარ ფლორენციაში, ხან რომში, პარიზში, ვარშავაში, ლოძში, სად არ დავდივარ, ასეთია ჩემი ცხოვრება.

იმ დღეს იაკობმა საუბარი ამით დაამთავრა. მითხრა, შემდეგში დაწვრილებით გიამბობ, ვინ იყო ალექსანდრე ზუბალაშვილი, რით იყო დაკავშირებული ჩვენს ოჯახთანო, მაგრამ ამ თემაზე ჩვენ მეტი აღარ გვისაუბრია.

პ ი რ ო ნ ე ზ ე ს ც ა

ერთხელ იაკობს, ხელოვნების მუშაკებთან ერთად, მოსკოვიდან თბილისში დაბრუნდა თუ არა, ორი-სამი დღის შემდეგ ისევ უკან წასვლა მოუხდა.

პირველ მგზავრობას მოხუცი ხალისით შეხვდა. ახლა, თავს სუსტად გრძნობდა, მაგრამ მეტი გზა აღარ იყო, წავიდა. სადგურზე რამდენიმე ახალგაზრდამ გავაცილებთ და როცა მატარებელში თავისი ადგილი დაიკავა, თქვა: ამ მგზავრობასაც როგორმე გავუძლებ, იქიდან კი აუცილებლად უნდა ვაღმოვფრინდე, აღარ შემიძლია ამხელა გზაზე ჯაგჯავი. მაშინ მატარებელი ბაქოს გავლით დადიოდა.

ორი კვირის შემდეგ იაკობი ჩამოფრინდა. მადლობა გადამიხადა, რომ თიხაში შესრულებული ნამუშევრები მოვლილი დავახვედრე. ყველაფერი წესრიგში იყო, მუშაობის გავრძელება შეიძლებოდა.

— როცა მოსკოვიდან გამოვფრინდით, — დაიწყო მან, — წვიმდა, ყველაფერს რუხი ფერი ედო, კავკასიონის მისადგომებთან ცა გაიჭრა და მალე ლურჯი სივრცე გამოჩნდა, შემდეგ რაღაც ენით გამოუთქმელი სილამაზის სამყაროში შევედით: თეთრი ქათქათა ღრუბლები ცის თვალუწვდენელ სივრცეში ზანტად მოსიარულე აქლემებს ჰგავდნენ, მზის ოქროსფერი სხივების კონები სვეტებად იყო გამონათებული თეთრ ნაფ-

ლეთებს შორის. აი, ისე, იტალიელი მხატვრები წმინდანების სურათებში ღრუბლებიდან სვეტებად გამოსულ მზის სხივებს რომ ხატავდნენ. ეს რა ნახა ჩემმა თვალებმა. მზის სხივებით განათებული ეს უწმინდესი და უთეთრესი ბამბის ტუჩარმაზარი რი ნაფლეთები თოვლით დაფარულ კლდოვან კონტინენტებს ჰგავდნენ და ნელა, უხმოდ მიცურავდნენ, ერთიმეორეს გვერდს უვლიდნენ, ზოგჯერ შეერთდებოდნენ, ახალ ფანტასტიკურ ფორმას მიიღებდნენ. დროდადრო ციურ ხომალდებს შორის სივრცეები ჩნდებოდა, მაგრამ არა ისეთი, როგორც ჩვენ ოდესმე მიწიდან დაგვინახავს. ეს იყო ნამდვილი ფირუზი, აკაკის ფირუზი, ეს იყო ვერონეზეს ცა.

საიდან იცოდა ვერონეზემ, რომ ცა შეიძლებოდა ასეთი ფერის ყოფილიყო; მას ხომ ფიქრადაც არ მოუვიდოდა, რომ აღამიანი ოდესმე მიწას ასცდებოდა, ღრუბლებში იფრენდა და ცას მიუახლოვდებოდა. მე რომ პირველად ვერონეზეს ნამუშევრები ვნახე, განცვიფრებული დავრჩი. განსაკუთრებით მისმა ცამ გამააკვირვა. სრულებით არ ჰგავს სხვა რომელიმე ოსტატის ცას; მისი ცა თვალის დამატკბობელი ფერისაა.

ასეთი იყო ცა თვითმფრინავიდან. იცი, ვერონეზეს ცა რა ფერია? — შემეკითხა იაკობი.

— ვიცი, როგორ არ ვიცი, ფერადი რეპროდუქციები მინახავს და ცას განსაკუთრებით ვაქცევდი ყურადღებას, ამას გარდა, ხელოვნების ისტორიაშიც არის ეს აღნიშნული...

— იცი რა ფერი აქვს ვერონეზეს ცას? — გამიმეორა ისევ იაკობმა და თვითონვე განაგრძო: — ვერონეზეს ცა მთლიანად ლურჯი ფერის არაა. ძირითადად მწვანეა, მაგრამ ისეთი მწვანე კი არა, როგორც ჩვენ წარმოგვიდგენია, — მას ოდნავ სილურჯე დაჰკრავს, საერთოდ მისი ცა ღრმა და გამკვირვალეა,

რომლის იქით, შორს, ნამდვილად ფირუზი ჩანს, წინ კი ოქროსფერი ლივლივებს.

ამის შემდეგ იაკობმა საუბარი სხვა საგანზე გადაიტანა, მაგრამ მალე დაწყებული ამბავი მოაგონდა და განაგრძო:

— მე ეს კი არ მინდოდა მეთქვა, როგორი იყო ცა, როცა ჩემს გარშემო უზარმაზარი თეთრი ხომალდები დაცურავდნენ, მზის სხივების ოქროსფერი სვეტებით მიწას რომ ებჯინებოდნენ; როცა ასე ახლოს ვიყავი ვერონეზეს ცასთან, სურვილი დამებადა, გამეღო თვითმფრინავის კარი და როცა რომელიმე მოზრდილ თეთრ ნაფლეთს მივუახლოვდებოდი, მესკუბა და ზედ დავმხტარიყავი. ღრუბლის ნაფლეთი ოდნავ ჩაიზნიქებოდა და მეც შიგ ჩავეფლობოდი, მაგრამ არა ისე, როგორც თოვლში ვეფლობით ხოლმე: არა, სულ სხვაგვარად, რბილად ნაზად, სიზმრის მსგავსად, თეთრი ღრუბელი ზანტად განაგრძობდა გზას, მეც თან წამიყვანდა, გზადაგზა ფორმას შეიცვლიდა, სხვა ნაფლეთებს შეუერთდებოდა, უზარმაზარ, დიდ მთებად გადაიქცეოდა; მეც ნაბიჯს გადავდგამდი, ისევ ისე ჩავეფლობოდი. შემდეგ შემხვედრ კონტინენტზე გადავჯდებოდი; მალე მისი ზანტი ცურვა მომწყინდებოდა,—მეორედან მესამეზე გადავეშვებოდი. ასე ვივლიდი დიდხანს, და როცა დავიღლებოდი, ცის ყველაზე ულამაზეს ხომალდზე შევჩერდებოდი. მერე კი ჩემი თეთრი ხომალდით დიდ ზღაპარს შევუერთდებოდი...

ჩაბრუხაძის პორტრეტი

1930 წლის შემოდგომის წყნარი საღამო იყო. ოსტატის სახელოსნოში ერთ პატარა სამუშაოს ვასრულებდი. იაკობი, ავადმყოფობის შემდეგ, იმ დღეს თავს კარგად გრძნობდა, მაგრამ სამუშაოს არ ეკარებოდა და რატომღაც მოუსვენრად დადიოდა სახელოსნოს ერთი კუთხიდან მეორემდე...

ბოლოს მოხუცი ჩემს სამუშაო სადგართან მოვიდა, ერთი მუქა რბილი თიხა აიღო და იქვე დაიწყო ძერწვა. რამდენიმე წუთში კაცის თავი გამოძერწა. ნაძერწი მაღლა ასწია, ქვევიდან ახედა. მერე შუა სახელოსნოსაკენ წავიდა და ხან ერთ, ხან მეორე სადგარზე განაგრძო მუშაობა. მოქანდაკეს უნდოდა კაცის თავის მუსტიტოლა ესკიზი სხვადასხვა სინათლეზე დაენახა და შეემოწმებინა.

ბოლოს ისევ ჩემთან მოვიდა, ნაძერწი მაღლა ასწია, შეაბრუნ-შემოაბრუნა და შემეკითხა:

— ვინ არის?

მას ხელში ეჭირა უთვალო, თითქმის უცხვირო, მაგრამ წვერულვაშიანი გამხდარი კაცის თავის პატარა ესკიზი.

— ვინ არის? — გაიმეორა შეკითხვა მოხუცმა.

— არ ვიცი, — მივუგე მე.

— შენ არ იცი, მე ვიცი!.. ეს ჩაბრუხაძეა, პოეტი ჩაბრუხაძე.

ნამუშევარი შთამბეჭდავი იყო, მაგრამ მე არ შემიძლო

შეთქვა, თუ ვინ იყო გამოსახული ესკიზში. ეს თვითონაც კარგად იცოდა, ამიტომაც თავის კითხვაზე თვითონვე უპასუხა, შენ არ იცი, მე ვიციო.

ის დღე იმით დამთავრდა, რომ იაკობმა ესკიზზე შეხედვით დადგინა, რომ დენიმე წუთს იმუშავა და იქვე თაროზე შემოდო.

ამის შემდეგ გავიდა დაახლოებით ცხრა-ათი წელი; მე უკვე მთაწმინდის ძირას ვცხოვრობდი, მაგრამ იაკობს რა ძალა დამაცილებდა.

ისევ შემოდგომის წყნარი საღამო იყო.

იაკობთან სამუშაოდ მივედი.

— დავასველო ნამუშევრები? — შევეკითხე — სავარძელში ჩამჯდარ დაღლილ ოსტატს.

იაკობმა თანხმობის ნიშნად თავი დამიქნია.

მოვხსენი მშრალი ტილოები ორ ქანდაკებას, ერთი ახლად დაწყებული იყო, მეორე კი დასრულებული. დასრულებულ ნამუშევარში მოზრდილი ზომის ჩახრუხაძის პორტრეტი შევიცანი.

მარჯვნივ თაროზე კი ისევ იდო გამშრალი თიხის პატარა თავი.

— იცანი? — მკითხა იაკობმა, რაკი შემამჩნია, რომ ნამუშევრის წინ გაჩერებული ხან პორტრეტს ვუყურებდი, ხან თაროზე შემოდებულ ესკიზს.

— ვიცანი! — ვუპასუხე მე.

— გახსოვს?.. ახლა, მგონი, ყველამ იცნოს, არა? — კმაყოფილი ტონით მითხრა მან.

ტილო დავასველე, გავწურე, ორად მოვკეციე და ხელის გასაცლელად, რადგან ჯერ ახლად დაწყებული ნამუშევრის შეხვევას ვაპირებდით, ჩახრუხაძის პორტრეტს დავადევი თავზე.

— მოიცა, მოიცა! — მოულოდნელად წამოიძახა იაკობმა და მთხოვა, მასთან მივსულიყავი.

— ხედავ, რა კარგად აღევს ტილო?.. ასე იცოდნენ ჩვენ-
მა ჩოხოსნებმა ჩაბალახის თავზე დადება, როცა ღაცებო-
დათ ხოლმე. უბრალოდ, ორად მოკეცილი ჩაბალახი კარგია.
კარგია! ჩახრუხაძე ასე ღარჩება!

მეორე დღეს პორტრეტი ჩამოისხა თავზე დადებული ჩაბა-
ლახით, რამაც კიდევ უფრო გააღრმავა ოსტატის ჩანაფიქრი.

ასე შეიქმნა ჩახრუხაძის უკვდავი სახე.

მცხეთის ჯვარი სახელოსნოში

იაკობის ატელიეს ამადლებულ ნაწილში წვრილფეხებიანი ძველისძველი მაგიდა იდგა. მაგიდის იქით — ჭერამდე ასული წიგნების თარო, წინ კი ზურგიანი შეცვეთილი სავარძლები. წიგნების თაროს მოპირდაპირე მხარეს დახურულ კარადაში ხელფასიდან დაზოგილი ფული ინახებოდა, ზევიდან დონატელოს გამხდარი, ღრმად ჩამქდარი თვალებიანი მამაკაცის ტერაკოტას თავი იმზირებოდა, მარჯვენა მხარე მინისკედლებიან კარადას ეკავა. პირდაპირ როდენის ფოტოსურათი ეკიდა.

როგორც მახსოვს, მინის კარადას თაროებიც მინისვე ჰქონდა და სავსე იყო მცირე ზომის ნამუშევრებით, პირველი ჩანაფიქრებით, ქვებით, მარმარილოს ნატეხებით, ტყვიის, თუთიის, სპილენძის, ტალკის მადნებით, გამომდნარი ლითონებით, გაქვავებული პაწაწინა ცხოველებით, კრისტალებით, ფაიფურისა და გამხმარი თიხის პატარა ბარელიეფებით...

სახელოსნოს ეს ნაწილი იაკობს დასასვენებლად, სასაუბროდ და წიგნზე სამუშაოდ ჰქონდა განკუთვნილი.

მზე ჩადიოდა, ოსტატი სავარძელში იჯდა, თავი მალა ჰქონდა აწეული, ხელში გამჭრალი პაპიროსი ეჭირა, ფიქრებს მისცემოდა. მე როდენი გადავფურცლე, ქაღალდის შრიალზე იაკობი გამოერკვა, პაპიროსი საფერფლეში ჩაასრისა და მი-თხრა: ჩამომიღე პირსახოცი, მე შენ რაღაც უნდა გაჩვენოო... წიგნი დავხურე. პირსახოცი ჩამოვიღე და მივუტანე.

იაკობი მინისკედლებიან კარადასთან მივიდა, მამაკაცის მუქისოდენა ბროლკრისტალი გამოიღო, მაგიდაზე დადო, პირსახოცი გამომართვა, მარჯვენა ხელის თითებზე გადიფთა; პირსახოცში დამალული თითებით კრისტალი დაიჭირა, მალე ასწია და თქვა: — აბა, შეხედე, არის თუ არა ჯვრის მონასტერი? — გამკვირვალე კრისტალი თავისი ფორმით ძალიან ჰგავდა ქართული ეკლესიის შენობის ფორმას, მრავალწახნაგოვანი პრიზმა ბოლოვდებოდა იმდენივე წახნაგოვანი პირამიდით. ეს იყო შუა ამალღებული ნაწილი. გარშემო ოთხივე მხარეს კი შედარებით დაბალი პრიზმები სიმეტრიულად იყო შემოწყობილი, ასე, რომ მთელი ამ კრისტალის ძირი ჯვარის გამოსახულებას იძლეოდა.

იაკობმა მალე აწეული კრისტალი შეაბრუნ-შემოაბრუნა, ქვევით დაშვებული პირსახოცი ააფრიალა და თქვა, არის თუ არა ჯვრის მონასტერი? დგას თუ არა მთაზე ჯვარიო?

— დგას, — ვუთხარი მე.

— აი, ეს მინდოდა შენთვის მეჩვენებიაო.

იაკობი სავარძელში ჩაჯდა, კრისტალი და პირსახოცი მაგიდაზე დადო.

— იცი რა გითხრა? ბუნებაში ბევრია მსგავსი ფორმის სხეული; ხომ გინახავს ზაფხულის ლურჯ ცაზე შერჩენილი ღრუბლების უცნაურობა. დაწეპი გულალმა და უყურე, რას ნახავს თვალი უკეთესს: სპილო, აქლემი, ფანტასტიკური რაშები, ციკაბო კლდეები, ციხე-კოშკები. სახურავიდან ჩამონაჟონი წყლით აჭრელებული კერი და კედელი. მე ერთხელ ჩვენს ძველ სახლში კედელზე გამოხატულ რაშს ნიკოლოზ ბარათაშვილის სტრიქონები მივაწერე.

იაკობი ისევ კრისტალს დაუბრუნდა.

— ეკლესიის შენობის ფორმა, რასაკვირველია, ჯვრის მო-

ხაზულობიდან გამოდის და კიდევ სხვა რამესთან არის დაკავ-
შირებული, მაგრამ ეს ხომ მართალია, რომ კრისტალი უფრო
აღრე იყო, ვიდრე ეკლესია? ასე რომ, ჩემო კარგო, — განაგ-
რძო იაკობმა, — ბუნება მზადაა მოგაწოდოს ყველაფერი, სა-
ჭიროა მხოლოდ მიგნება და გამოყოფა. შენ გამოიყავი, რაც
ვინდა, მოაშორე ზედმეტი, და იქნება ხელოვნება.

რჩევისათვის მოსულნი

იაკობს განსაკუთრებით მზის ჩასვლის შემდეგ უყვარდა მუშაობა. ქვასთან ან მარმარილოსთან თუ ჰქონდა საქმე, მაშინ სახელოსნოს შუალაშემდე არ ტოვებდა. მუშაობის შემდეგ ხალათის ჯიბეებიდან მარმარილოს ჩაცვენილ ნატეხებს ამოყრიდა, გამტვერიანებულ ბერეტს დაფერთხავდა და დაღლილ-დაქანცული დასაძინებლად წავიდოდა.

მოქანდაკემ იცოდა დროის ფასი, ენანებოდა უქმად დაკარგული ყოველი წუთი, ცდილობდა, რაც შეიძლებოდა მეტი ემუშაეა, მოლაყბე კაცი ეჯავრებოდა. როცა ვინმე სტუმრად მოსული ლაპარაკს გააგრძელებდა, იაკობი ოთახიდან ბაღში გაილაღებოდა, მას მეუღლეს შეატოვებდა, თვითონ კი სახელოსნოში შევიდოდა სამუშაოდ.

იაკობს ხშირად აკითხავდნენ ახალგაზრდები, ზოგს რა უნდოდა და ზოგს რა...

— შენ ხატავ თუ ძერწავ? — პირველ რიგში კვითხავდა იაკობი ახალგაზრდას.

— ვხატავ და ვძერწავ.

— ნახატები გაქვს?

— მაქვს.

— ძალიან კარგა. ხვალ აკადემიაში ზოიტანე ნამუშევრები, — მოუჭრიდა ხოლმე მოხუცი და გაისტუმრებდა.

სახელოსნოში ზარმა გაიწვრიალა. იაკობმა კარებში თხვი გააჭყო.

— ვინ გინდა?

— მე, ბატონო, თქვენთან მოვედი.

— რა გინდა?

საუბარი რამდენიმე წუთს გაგრძელდა, მოქანდაკე კარების მიხურვას ჩქარობდა, დრო გადიოდა.

იაკობმა ახალგაზრდა ამჯერადაც აკადემიაში დაიბარა და კარი მიხურა, მაგრამ მერე ერთი წუთით ჩაფიქრდა, კარი ისევ გამოაღო და უკან გაბრუნებულ ყმაწვილს მიაძახა:

— აქ მოდი!

ზანტად მიმავალი ახალგაზრდა თვალის დახამხამებაში იაკობის წინ გაჩნდა.

— თან ხომ არ გაქვს რამე? — ჰკითხა მოქანდაკემ.

ყმაწვილმა უბის ჯიბიდან კაკლის ხეზე ამოკვეთილი პატარა ბარელიეფი ამოიღო და იაკობს გადასცა.

— კარგი, წადი, ხვალ თორმეტ საათზე აკადემიაში მნახე, ეს ჩემთან იყოს, თან წამოვიღებ.

ყმაწვილს იმედი მიეცა და გახარებული წავიდა.

ათი-თორმეტი სანტიმეტრის ზომის კაკლის ხის ფიციარზე გამოსახული იყო ციცაბო კლდეზე შემდგარი ამაყი ჯიხვი, ბარელიეფის მეორე პლანზე კი კლდოვანი მთების და ცის ნაწილი, ბარელიეფის კუთხეში ორი ასო იყო ამოკვეთილი „ი. ო.“

იაკობმა ნამუშევარი დიდხანს ათვალიერა და თქვა: — ნახატიც კარგია და კომპოზიციაც, იგრძნობა სიღრმე და ჰაერი. ნიჭიერი ბიჭი ყოფილაო. ბარელიეფის ავტორი, ახლა ცნობილი მოქანდაკე, ირაკლი ოჩიაური იყო.

ანდრო ჯანელიძე

- შენი სახელი?
- ანდრო.
- გვარი?
- ჯანელიძე.
- რომელ ფაკულტეტზე სწავლობ?
- ფერწერაზე.
- აქ ხშირად გხვდავ!
- დიახ, ამხანაგები მყავს.
- ფერწერაზე არა გყავს ამხანაგები?
- როგორ არა!

ასეთი დიალოგი გაიმართა ერთხელ ქანდაკების კლასში შესვენებაზე შემოსულ ფერწერის ფაკულტეტის პირველი კურსის სტუდენტსა და იაკობს შორის. ამის შემდეგ იაკობი რამდენჯერმე წააწყდა ანდროს ჩვენს კლასში, მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ მაინცდამაინც ნებადართული არ იყო სახელოსნოდან სახელოსნოში ასე თავისუფლად სეირნობა, მოხუცი არ გაჯავრებულა და ამის შესახებ კრინტიც არ დაუძრავს.

იაკობი ავად გახდა და მთელი ორი კვირა არ დადიოდა აკადემიაში. სამაგიეროდ ანდრო მოდიოდა და ჩვენგან მოშორებით ცალკე ერთ კუთხეში მუშაობდა. მოვიდა იაკობი და ანდროც გაქრა.

— აბა, მაჩვენეთ ესკიზები. ვნახოთ, ნატურის გარდა რა
გაქვთ გაკეთებული? — იკითხა მოსვლისთანავე პროფესორმა.
ნახა ერთი, მეორე, მესამე...

— ეს ვისია? შემოხსენით ტილო!
შებვეულს არავინ მიეკარა.

— შემოხსენით! — გაიმეორა მან.

— ჯგუფის „სტაროსტა“!

— აქ გახლავართ.

— ვისია ეს?!

„სტაროსტა“ დაიბნა.

— ეს, ბატონო, ჩვენი არაა.

— აბა ვისია, ქურდი შემოიპარა და იმუშავა?

— არა, ბატონო, აი, იმ სტუდენტისაა, აქ რომ შემოდის
ხოლმე.

— გახსენით!

„სტაროსტამ“ ზანტად შეასრულა ბრძანება.

— ჩაჩქანიანი მეომარი ყოფილა, კარგია! მშვენიერია! შე-
მოაბრუნეთ! კარგი ბიჭი ყოფილა! — იაკობი წავიდა, დერეფა-
ნი გაიარა, ფერწერის კლასთან შეჩერდა, მყუდროება რომ არ
დაერღვია, კარი ფრთხილად შეაღო და იქვე მსხდომ სტუ-
დენტს რაღაც ჩაუჩურჩულა...

ანდრო გაფითრებული გამოვიდა.

— შენ, როცა დრო გექნება, ჩვენთანაც იარე, იმუშავე.
ვნახე, კარგია!

იმ ხანებში აკადემიას ახალი დირექცია ჰყავდა. გაცდენებ-
სა და დაგვიანებებზე დიდი სიმკაცრე იყო შემოღებული. ან-
დროს კი მაინცდამაინც არაფრის ეშინოდა, ყოველი ფაკულ-
ტეტის თუ კურსის სტუდენტი მისი ახლობელი ამხანაგი იყო.
პირველ დღესვე დაუმეგობრდებოდა დიდსა თუ პატარას.

სწორედ ეს შველოდა და ეურნალში არასოდეს არ ნიშნავდნენ მის არც გაცდენას და არც დაგვიანებას, თუმცა ანდრო გაცდენით არასოდეს არ აცდენდა, მაგრამ საქმე იმაში იყო, რომ ზოგჯერ თავის კლასში არ ჩერდებოდა. ხან ქანდაკების სახელოსნოში მუშაობდა, ხან გრაფიკის კლასში იყო, ხან არქიტექტურაში ლექციას ისმენდა.

ლექტორ-მასწავლებლებიც არ უშლიდნენ შემოსვლას, პირიქით, ხელს უწყობდნენ და მუშაობაში ეხმარებოდნენ; გრაფიკის პროფესორი იოსებ შარლემანი ისე აძლევდა დავალებებს, როგორც თავის სტუდენტს და ასევე ითხოვდა მისგანაც. ისიც დავალებას გულმოდგინედ ასრულებდა.

გაითქვიფა ანდრო აკადემიაში; ფერწერის ფაკულტეტის სტუდენტიც იყო, ქანდაკებისაც, გრაფიკისაც, არქიტექტურისა და კერამიკისაც.

ერთხელ იაკობმა ანდრო გოგონებთან დაინახა და უსაყვედურა: დროს ნუ კარგავ, შენს საქმეს მიხედო.

ანდროს გაეღიმა და თავი იმართლა, რომ ის გოგონები მისი ამხანაგები იყვნენ და შეტი არაფერი.

გავიდა დრო. ანდრო მეორე კურსზე გადავიდა. დაიწყო ახალი სასწავლო წელი. ღირეჟციამ დისციპლინის აღსადგენად რამდენიმე სტუდენტი გარიცხა. ანდრომ იმ წელსაც გაუძლო. გადავიდა მესამე კურსზე. ერთ დღეს გრაფიკის ფაკულტეტზე კალმით შესრულებული ნახატების მთელი სერია წარადგინა. ყველა განცვიფრებაში მოიყვანა, ხოლო ფაკულტეტის დეკანმა იგი კურსის სიაში ჩაწერა. მისი საყვარელი თემა იყო ძველი ქონგურებიანი ციხე-კოშკები; უფსკრულები, ჩაჩქანიანი და ჯაჭვის პერანგიანი მემორები. არანაკლებ უყვარდა ქოხმახები და სოფლის პეიზაჟები.

ანდროს ისე ჰქონდა შესწავლილი ძველი იარაღები და სა-

ომარი აღჭურვილობა, რომ ნახატში ვერავითარ ნაკლს ვერ მოუძებნიდა კაცი. თვით ნამუშევარი ხომ ზედმიწევნით მხატვრულად და გრაფიკულად გულმოდგინებით ჰქონდა შესრულებული. ერთ დღეს ანდრომ ქანდაკებასთან მდგარი მსხვილფეხებიანი მაგიდა დაიკავა, ზედ მთელი ტონა დაზელილი თიხა დაყარა და ტილოები გადაათარა. ყველას დაგვაინტერესა, თურის გაკეთებას აპირებდა.

— მერე ნახავთ, ერთი რაღაც მოვიფიქრე და აუცილებლად უნდა გავაკეთო, — გვიპასუხა მან შეკითხვებზე. მეორე დღეს ჩვეულებრივად დღის პირველ საათზე, როცა ჩვენ მუშაობა დავასრულეთ და სახელოსნოდან გამოვდიოდით, ანდროც მოვიდა, ხელში რაღაც შეხვეული ეჭირა, როგორც შემდეგ გავიგე, პური და ყველი ჰქონდა მოტანილი სავახშმოდ.

იმ დღეს ანდრო თავის კლასში მეცადინეობდა, დღის პირველი საათის შემდეგ კი გააცდინა ლექციებიც და სალამოს ხატვაც. მთელი ღამე ჩვენს სახელოსნოში მუშაობდა, მერე დილის ცხრა საათზე ღამენათევი თავის კლასში შევიდა. მაშინ, როცა ყველას ეძინა და სამხატვრო აკადემიაში სულიერი არ ჰაჰანებდა, ანდრო ძერწავდა თავის საყვარელ კლდოვან პეიზაჟს, ციხე-კოშკებს. მას გამოეძერწა კლდის ციცაბო უფსკრულები, უფსკრულების სიმაღლეებზე ჭონგურებიანი ციხე-კოშკები.

დილით ანდრო შევიდა თუ არა თავის კლასში, ფუნჯი მოიმარჯვა და წინა დღით დაწყებული, ფერად ტანსაცმელში გამოწყობილი ბოშა ქალის ფიგურის წერა განაგრძო.

ანდროს ნაძერწი სველი ტილოებით იყო დაფარული, დროდადრო შემოდის და მუშაობდა, როცა სულ დაამთავრა, მერე შიგნითა სიღრმეების გამოღება დაიწყო. გამოჰქონ-

და თიხა — საიდუმლო გასასვლელებს არ ივიწყებდა, საჭა-
ეროებს უტოვებდა და როცა იაკობი მოვიდა, ანდრომ
უთხრა:—ბატონო იაკობ, რაღაც მინდა გაჩვენოთო. *ქართული*
იაკობი განცვიფრებული დარჩა, მოხუცი კარგა ხანს და
მუნჯებული იდგა ნამუშევრების წინ, ასე ვიდექით ჩვენც,
სტუდენტები.

ანდროს გამოქვაბულებში ქალღმერთები შეეწყო და ყველა-
ფერი მზად ჰქონდა, საჭირო იყო ასანთი. მხატვარმა ბევრი
აღარ დააყოვნა, ერთ-ერთ გვირაბში შეგროვილ ქალღმერთებს
ცეცხლი წაუკიდა. გამოცოცხლდა ციხე-ქალაქი, ამოვიდა ბო-
ლი, გამოანათეს სარკმელებმა, ლამაზი სანახაობა იყო.

— შენ მხატვარი ხარ, ნამდვილი მხატვარი! — უთხრა ია-
კობმა ანდროს და თან თვალს არ აშორებდა გაცოცხლებულ
ძველ ციხე-ქალაქს.

გავიდა დრო. გაცდენა-დაგვიანებისათვის როგორც სხვას,
ისე ანდროს სტიპენდია მოუხსნეს. ცუდ დღეში ჩავარდა ბიჭი.
რა ექნა, არ იცოდა.

ერთ დილას მივედით თუ არა აკადემიაში, მთავარ შესას-
ვლელთან, მირონის დისკოს მტყორცნელის ქანდაკების ხის
შავ კვარცხლბეკზე ლამაზი გრაფიკული ასოებით ეწერა: „ამ
ლოდის ქვეშ განისვენებს უსტიპენდიო სტუდენტი ანდრო
ივანეს ძე ჯანელიძე“. აწ განსვენებულმა პროფესორმა ლან-
სერემ ამ წარწერაზე თქვა „Жалко!“, „მხატვარია!“ — თქვა
იაკობმა; „აფსუსია!“ — თქვა ლალო გუდიაშვილმა.

დადგა განკითხვის დღე. სტუდენტთა და პროფესორ-მას-
წავლებელთა გაერთიანებულ კრებაზე გასარიცხ სტუდენ-
ტთა სია წაიკითხეს. სიაში ანდროც იყო. დირექტორმა დაასა-
ბუთა მათი გარიცხვის აუცილებლობა.

იაკობმა სიტყვა ითხოვა, ტრიბუნაზე ავიდა და თქვა, რომ

იგი, რასაკვირველია, მკაცრი დისციპლინის მომხრეა. საღამოს ნატურა დილის მუშაობაში გვეხმარება, სტუდენტმა უნდა იცოდეს ადამიანის ანატომია, ახსოვდეს, რომ იგი სილამაზეს ემსახურება.

კრების თავმჯდომარემ ზარი დარეკა. იაკობს შეახსენა, რომ საუბარი ეხება გასარიცხ სტუდენტებს. იაკობი დიდი მოლაპარაკე არ იყო და თავმჯდომარის რეპლიკამ ცოტა არ იყოს დააბნია.

დარბაზში რამდენიმე წუთით სიჩუმე ჩამოვარდა. შემდეგ იაკობმა ლაპარაკი განაგრძო გასარიცხ სტუდენტებზე. მან იქ მსხდომთ შეახსენა, თუ რა წააწერა ანდრო ჯანელიძემ აკადემიის შესასვლელში მდგომი მირონის კვარცხლბეკს. იაკობმა მიმართა დირექციას, რომელმაც მას მოუხსნა სტიპენდია, ახლაც კი გარიცხვით ემუჭრება. ეს კი დიდი დანაშაული იყო იაკობის აზრით, რადგან ანდრო მას მხატვრად მიაჩნდა. ასეთი სტუდენტი კი უნდა გაზარდონ და შეინარჩუნონ. მართალია, სტუდენტმა არ უნდა გააცდინოს, არ უნდა დაიგვიანოს, მაგრამ ჯანელიძე ხომ არასოდეს იგვიანებს, დილიდან საღამომდე აკადემიაშია, თუ ფერწერაზე არ არის, ქანდაკებაზეა. თუ ქანდაკებაზე არ არის, გრაფიკაზეა, ბევრს მუშაობს. დილით ზოგჯერ უძინარი მოდის, ალბათ, კითხვაში ატარებს მთელ ღამეს, ის ნამდვილი მხატვარია. იაკობმა კრებას წინადადება მისცა, რომ ასეთი სტუდენტი არა თუ უნდა გაირიცხოს, არამედ უნდა აღუდგინონ სტიპენდია.

ანდროს სტიპენდია აღუდგინეს და ასე ამგვარად მან მიიღწია უკანასკნელ კურსამდე.

ესპანეთში ომი დაიწყო, გაზეთები ყოველდღე ეტყობინებოდნენ ახალ ამბებს: — „მადრიდი ცეცხლის აღში“. „მადრიდი იწვის...“ „ქალაქი-კურორტი ბარსელონა დაიბომბა!“, „ესპანელი ლტოლვილები ჩვენში!..“

აბისინიას იტალიელები დაესხნენ. მეფე ნეგუსი განრის-
ხდა, ფრანგებისგან ოთხლულიანი ტყვიამფრქვევი და ტანჯ-
საწინააღმდეგო ქვემეხი შეიძინა, თავის სასახლეს წინ გამო-
ავორა და ნიშანში სროლა დაიწყო.

სწორედ ამ დროს დაამთავრა ანდრომ სამხატვრო აკადემია.
ქუთაისში დაბრუნდა, სადიპლომო ნახატისათვის მამის ნაყიდი
დიდი ტილო გადაჭიმა და სურათი „ბარიკადები მადრიდში“
მოხაზა. კასრები, სილიანი ტომრები, მოღრეცილი გაზის ნათუ-
რა, თავშეხვეული მემომარი, შორს სარეკლამო სვეტი, წინ ბა-
რიკადებზე ჩასაფრებული რესპუბლიკელები. სურათი დამ-
თავრებული არ იყო, ანდრომ რომ ავად გახდა და სულ რამდენ-
იმე დღეში დაღია სული. ეს ამბავი იაკობს გაუგია, ძალიან
სწყენია და იმავე დღეს აკადემიის დირექციაში წერილობითი
წინადადება შეუტანია, კარგი იქნება, თუ აკადემიის დირექ-
ცია წესად შემოიღებს და წელიწადში ერთხელ ადრე დაღუ-
პული მხატვრების მოსაგონარ საღამოს ჩაატარებს.

...

ნ ა თ ლ ი ა

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა იაკობს პროფესორ პეტრე მელიქიშვილის მარმარილოს პორტრეტი შეუკვეთა. მოქანდაკეს საქმე არ დაუყოვნებია, მაშინვე მოიწვია ქვის ოსტატი ლავრენტი აღლაძე, თაიროდან ჩამოიღო განსვენებულის სიცოცხლეშივე ნატურიდან შესრულებული თაბაშირის მოდელი. მარმარილოს ნაჭერი შემოაგორა და მუშაობა დაიწყო. ლავრენტიმ გულიანად მოჰკიდა ხელი საქმეს, დიდიდან საღამომდე მუშაობდა და დანიშნულ დროს დაამთავრა სამუშაო.

ამის შემდეგ ავტორზე მიდგა ჯერი.

იაკობმა რამდენიმე დღე იმუშავა გამოთლილ მარმარილობზე. მარჯვე ხელმა და დაკბილულმა საჭრისებმა ქვას სული ჩაუდგეს. ქანდაკება უნივერსიტეტის მთავარი შესასვლელის წინ სკვერში დაიდგა.

არ გასულა დიდი დრო და ახლა სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტმა სთხოვა მოქანდაკეს, შენობის წინ დასადგმელად ხელმეორედ შეესრულებინა იგივე პორტრეტი.

ამ ნამუშევრის შესრულება იაკობმა მე მომანდო. თაბაშირის მოდელზე ფანქრით აღნიშნული წერტილები მოვწმინდე. მარმარილოს შედარებით უფრო მომცრო ნაჭერი შემოვაგორე და მუშაობას შევეუდექი.

მთელი ზაფხული ვმუშაობდი, იაკობი ცოლ-შვილით ციხისძირში ისვენებდა. კვარცხლბეკის საქმე დიდხანს გაჭიანურდა, მეორე წლის ივნისის დასაწყისში ბიუსტი დაედგით, ძეგლი საზეიმო ვითარებაში გახსნეს კმაყოფილმა დამკვეთებმა. იაკობს პონორარის გარდა ორმოცი ლიტრა ფრანგული ღვინო „ალიგოტე“ უფუშქაშეს (სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მეღვინეობის ფაკულტეტს უცხოეთის ღვინოები ანალიზებისათვის ჰქონდა შენახული).

იმ დღეს ჩვენ რალაც მძიმე სამუშაო გვქონდა, დავიღალეთ.

მზის ჩასვლისას ბაღში გამოვედით, გრანიტის ქვის მრგვალ მაგიდას მოვეუსხედით და ვახშობას ვაპირებდით, რომ ამ დროს მხატვარი ლანსერე გვესტუმრა.

კარგად მახსოვს ევგენის წვრილი ხმა, მუდამ ხალისიანი და ცოცხალი სახე.

— კარგ დროს მობრძანდით, ევგენი ევგენის ძეგ, — მიმართა იაკობმა, — დღეს ჩვენ დავლევთ თქვენი ქვეყნის ღვინოს, ნამდვილ ფრანგულ „ალიგოტეს“.

იაკობმა ევგენის აუხსნა, თუ საიდან და როგორ მიიღო ეს ღვინო მან. ღია ქარვისფერი ანკარა ღვინო მაღალ ჭიქებში დაასხა და ის-ის იყო უნდა გაგვესინჯა, რომ ჭიშკარზე დააბრაზუნეს.

ფოსტალიონმა ჩემს სახელზე გამოგზავნილი დებეშა გადმომცა და წავიდა.

— ხომ კარგი ამბავია? — მკითხა იაკობმა და ღვინის გასასინჯად მიტანილი ჭიქა მაგიდაზე დადგა.

— კარგი ამბავია, ბატონო იაკობ, — ვუთხარი და დებეშის ფურცელი გადავეცი.

იაკობმა სათვალე ამოიღო, ქაღალდს დახედა, კისერზე ხელი მომხვია და მაკოცა.

განცვიფრებული ევგენი უხმოდ იჯდა, არ იცოდა, რაში იყო საქმე.

— აი, ეს მესმის, — თქვა იაკობმა და ლანსერეს მიმართა; — კარგი შემთხვევა გვაქვს; აი, ჩემს მოწაფეს ვაჟი შეეძინა, ავიღოთ ჭიქები და პირველი სადღეგრძელო ჩვენ დავლიოთ, გაზრდა და ჯანმრთელობა ვუსურვოთ.

ლანსერემ ხელი ჩამომართვა და მითხრა:

— კარგია, ღმერთს ვთხოვ ბედნიერი ყოფილიყოს. მე რომ ასეთი ბედნიერება მქონოდა, ვაჟი გამჩენოდა, მას აღარნასეს დავარქმევდი. აღარნასე ხომ მხატვარი იყო. ვისურვებდი თქვენი ვაჟი მხატვარი გამოსულიყოს, მადლიანი ნიჭით დაჯილდოებული.

ცოტა შევიკმუხნე, სახელი არ მომეწონა. იაკობმა შეაჩერა ევგენი და თქვა:

— ევგენი ევგენის ძეგ! მოდი სურვილები გავიყოთ, თქვენ უსურვეთ, რომ ახლადშობილი მხატვარი გამოვიდეს, სახელს კი მე დავარქმევ; მე რომ ვაჟი მყოლოდა, აუცილებლად გივის დავარქმევდი. ეს სახელი მიყვარს და თან არც ისე გავრცელებულია. ამის გარდა, დავუმატებ, რომ თქვენი სურვილები გამართლებულიყოს.

იაკობმა და ევგენიმ ჭიქები მომიქახუნეს, ფეხზე ავდექი. მადლობა გადავიხადე და ასე ამგვარად მოვნათლეთ, გალშობილი.

იმ საღამოს მე თბილისიდან ქუთაისში წავედი, ნაფლობის ამბავი წავიღე და რამდენიმე დღის შემდეგ როცა უკან დავბრუნდი, იაკობს ვახარე, თქვენი არჩეული სახელი დავარქვი-მეთქი.

დიდი ორკესტრი

ეს იყო თითქმის ორმოცი წლის წინათ. ეროვნულ გაღვრებაში დიდი გამოფენა გაიმართა, მარცხენა მხარე ქანდაკებას და ფერწერას ეკავა, მარჯვენა — ხუროთმოძღვრებას.

გალერეის კარი დილით იღებოდა და გვიან ღამით იხურებოდა. ხალხით სავსე საგამოფენო დარბაზებში რა არ იყო წარმოდგენილი: თბილისის კორპუსები, ცალკე მოედნები, სკვერები, გზაჯვარედინები და სხვა. მარცხენა დარბაზი უფროს თაობას ეკავა. აქ იყო გიგო გაბაშვილი, იაკობ ნიკოლაძე, ალექსანდრე მრევლიშვილი, მოსე თოიძე და ევგენი ლანსერე.

ღრო გადიოდა... გამოფენის დახურვას ცხარე დისპუტი უნდა მოჰყოლოდა, დიდი და პატარა მზად იყო ამ დღისათვის. იაკობ ნიკოლაძემ მოამზადა ვრცელი მოხსენება „რეალისტური ქანდაკების საფუძვლები“.

ოსტატი მოხსენებას შორიდან იწყებდა. აღორძინების ხანის რამდენიმე დიდოსტატის შემდეგ დიდ ადგილს ოგიუსტ როდენს უთმობდა. აქ იაკობი განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა და ასაბუთებდა იმ აზრს, რომ ხელოვნების სხვა დარგებს შორის ქანდაკება არის ადამიანის ხასიათის გადმოცემის ყველაზე უფრო ძლიერი საშუალებაო. იაკობს არ დავიწყებია ისიც, რომ როდენს, როგორც ადამიანის ბუნების, აზრის და ხასიათის გადმოცემის დიდოსტატს, ფსიქოლოგიის დოქტორის ორდენი გადასცეს თავის სამშობლოში.

ოსტატი მოხსენებისათვის მზად იყო: ორად მოკეცილი დიდი რვეული ჯიბით დაჰქონდა, დანიშნული დღის მოსვლას ელოდა. ნერვიულობდა. ეს დღეც დადგა, დისპუტი დღის ოთხი საათისათვის იყო დანიშნული. ნახევარი საათით ადრე კი ცა მოიღუშა, ატყდა ჭექა-ქუხილი. თქვენი წვიმა წამოვიდა. მთაწმინდიდან მოვარდნილმა ნიაღვარმა რუსთაველის გამზირი დაფარა, ამის გამო დისპუტი მოგვიანებით დაიწყო. პირველმა მომხსენებელმა ორ საათზე მეტი ილაპარაკა, ახალგაზრდა არქიტექტორები ცამდე აიყვანა. ცალ-ცალკე გაარჩია პროექტები და როცა საერთოდ არქიტექტურის პრინციპებზე დაიწყო ლაპარაკი — მაგალითისათვის სხვა ქვეყნების ხუროთმოძღვრულ ანსამბლებს შეეხო. აღნიშნა, რომ არქიტექტურა არის ყოვლისშემცველი ხელოვნება. ის განაგებს ყოველ მოედანს თუ გზაჯვარედინსო. მომხსენებელმა ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ქანდაკება, როგორც ცალკე ხელოვნება, არ არსებობს. ქანდაკება ხუროთმოძღვრების ერთი მცირე ნაწილიაო.

ამ დროს იაკობი შუა რიგებში იჯდა, ხელში დაკეცილი ქოლგა ეჭირა, ნერვიულობდა. გვერდში მსხდომთ ეჩხუბებოდა და ბოლოს, როცა მომხსენებელმა თქვა, ქანდაკება, როგორც ცალკე ხელოვნება, არ არსებობსო, ხმამაღლა დაიყვირა — სიცრუეაო.

ამის შემდეგ იაკობმა კიდევ რამდენჯერ წამოიყვირა. ხარის ხმაც რამდენჯერმე გაისმა და მოხუცი ჩააჩუმეს.

აღელვებული იაკობი წინა რიგებში გადაჯდა, შემდეგ ფეხზე წამოვარდა, ვილაცას წაელაპარაკა, გრძელ ქოლგას ცხვირწინ უტრიალებდა, ცოტა აკლდა, რომ თავზე გადაეშტერა.

— თქვენ იცით როდენის „ჰიუგო“? იცით „ბალზაკი“ ან

„კალეს მოქალაქენი?“ იცით რომელ არქიტექტურას ვკუთვნიათ ისინი? რას ბოდავთ! მე თქვენ გაჩვენებთ!.. — ყვიროდა იაკობი და ქოლგას მაგიდაზე აბრახუნებდა.

სიტყვა მოხსენებისათვის იაკობს მისცეს და ჩოჩქოლიც შეწყდა.

იაკობს წარბებქვეშა ღრმა, ჩაშავებულ ორმოებში ალმასის თვალები უბზინავდა, სახე ჩაყვითლებული და გამხდარი ჰქონდა.

აუდიტორია გაინაბა, მოხუცი ერთხანს საკუთარი თავის დაწყნარებას მოუხდა, შემდეგ გულის ჯიბიდან ორად დაკეცილი რვეული ამოიღო, სათვალე მოიშარჯვა, აუდიტორიას გადახედა, მერე მთავარ მომხსენებელს შეუბღვირა, რვეულის პირველ სტრიქონებს გადაავლო თვალი და გადაწყვიტა, რომ ზეპირად ელაპარაკა. მომხსენებელმა თავი მალლა ასწია, სათვალე მოიხსნა, და დაიწყო: — ხელოვნება — ეს არის დიდი ორკესტრი, ადამიანი ყურით ისმენს, თვალთ უცქერის, ყველაფერი ეს მას სიამოვნებას ანიჭებს და ალფრთოვანებს, მაგრამ საქმე იმაშია, ვინ რას უკრავს. თქვენ, არქიტექტორები, ამ ორკესტრში ხართ, რასაკვირველია, ხართ, და დიდ ბარაბანზე უკრავთ, მოხუცმა ხელი მრავალსართულიანი შენობის პროექტისაკენ გაიშვირა, და თან დააყოლა — ჩვენ კი ვიოლინოს ვუკრავთ აი ასე, — მოქანდაკემ ვიოლინოს დამკვრელის მოძრაობა შეასრულა. გაისმა ტაში და შეძახილები: ბრავო! ბრავო, იაკობ! გაუმარჯოს ვიოლინოს!

მოხუცს სახე გაუბრწყინდა, თავი გამარჯვებულად იგრძნო. ერთი წუთით შეჩერდა, ახმაურებულ აუდიტორიას გადახედა, რვეული ჯიბეში ჩაიღო და კათედრიდან ჩამოვიდა.

მათრახის ტარი

უნივერსიტეტის მიდამოებში გრძელბეწვიანი წაბლისფერი ცხენით დადიოდა სანოვავის გამყიდველი წყნეთელი შუახნის გლეხი.

ეს გამყიდველი სხევებს არ ჰგავდა.

მას თან ჰქონდა ყველაფერი, რაც ოჯახს ყოველდღიურად სჭირდება: რძე, მაწონი, ხორცი, ცოცხალი ვარები და ზოჯერ შაშხიცი.

გათენებისას ხურჯინებგადაკიდებული ცხენით, რომელზედაც ის არასოდეს არ ჯდებოდა, ხან ერთ ოჯახს მიადგებოდა, ხან მეორეს.

სანოვაგეს ზოგან ნისიად ტოვებდა, ზოგანაც ნაღღზე ჰყილდა.

ცხენი მიჩვეული იყო ქალაქის ხმაურს. არაფერი უკვირდა, არაფრის ეშინოდა. თუ სადმე შესაფერის ადგილს ნახავდა, გლეხი უბრალოდ მიიბამდა ცხენს და მარტო ტოვებდა. ისიც პატრონის მოლოდინში ფეხს არ იცვლიდა.

ეს გლეხი ერთგვარი დარდიმანდული, ვაჟკაცური ხასიათის იყო, ყველას ენდობოდა, ყველას თავაზიანად ესალმებოდა და ამის გამო ყველას შინაურად მიაჩნდა. თვითონაც თავის მუშტარს კარგად იცნობდა და მათი ავანჩავანიც იცოდა.

იაკობ ნიკოლაძის სახელოსნოს კვირაში ორჯერ თუ არა,

ერთხელ მაინც მიაკითხავდა, ზარის ღილს თითოთ შეეხებოდა და დაიწყებდა ლოდინს, თუ ამით არაფერი გამოვიდოდა, მერე მათრახის ტარით დაუკაკუნებდა.

— ძიაკაცი შინ არის? — შეეკითხებოდა მას, ვინც გამოხვდავდა. თუ თვით იაკობი გამოჩნდებოდა, ასე მიმართავდა:

— ძიაკაცო, კარგი ხორცი მაქვს, სუკის ნაჭერიც, კარგი ყველიცა მაქვს, მსუქანი ვარიებიცა მყავს.

— აბა, მაჩვენე, შენი რამე-რუმეებიო, — ეტყოდა იაკობი.

გლეხი იქვე ელექტრონის ბოძზე მიბმულ ცხენთან მივიდოდა და ჩამოთვლილ სანოვაგეს ამოალაგებდა.

— აიღე, რომელიც გინდა, ფული თუ არა გაქვს, ჩემი თავი შენ გენაცვალოს!

— კარგი, ამას ავიღებ, — ეტყოდა ბოლოს იაკობი და თან დაუმატებდა: — ფარა მერე.

— კარგად იყავი, ძიაკან, შაქრად შეგერგოს! — ეტყოდა გლეხი და თან დაუმატებდა, შენზე, ხომ იცი, კიდევ არის ცოტა რამეო.

ერთხელ ასეთ სურათს წავაწყდი: ის გლეხი და იაკობი სახელოსნოში რბილ სავარძელში ისხდნენ, ცხენი ჩვეულებრივად გარეთ ბოძზე იყო მიბმული.

— ჰაა!.. გაბედე და მომყიდე! — ეუბნებოდა იაკობი გლეხს და თან მისი მსხვილი, მოკლეტარიანი მათრახი ეჭირა ხელში. მათრახის ტარზე ამოკვეთილი წვრილი და სეგმენტებად დაყოფილი სხვადასხვაგვარი ორნამენტი ნამდვილი ხალხური კვეთილობის ნიმუში იყო.

— ტარი მომყიდე, შოლტი კი შენ გქონდეს, სხვა ტარზე დააგე.

იაკობს იმ მათრახის ტარი კოლექციისათვის უნდოდა, მას

ხალხური შემოქმედების ნიმუში ბევრი ჰქონდა და ყოველი ახალი ექსპონატის შექმნა დიდ სიხარულს ანიჭებდა.

— ძიაკაცო, ვერ მოგყიდი, ეგ პაპიჩენისეულია, მერე მამა ჩემმა ატარა, ახლა მე ვატარებ, ჩემს შვილს ვერ გადავცემ, ვაჟი არა მყავს, მერმისს კი ჩემს შვილიშვილს უნდა დავულოცო, ვერ მოგყიდი, არ შემიძლია; რომ მოგყიდო, ძიაჩან, მერე გულით ნაღველი უნდა ვატარო. არა, გენაცვა, ვერ მოგყიდი! — იაკობს მათრახი გამოართვა და წავიდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ იაკობმა კიდევ შემოიპატოჟა სახელოსნოში წყნეთელი და უთხრა:

— მათრახს არ ჰყიდი?

— არა!

— აბა, გამიცვალე ჩამეში და ნაცვლად პაპიჩენისეული მათრახისა, მის სამახსოვროდ სხვა უკეთესი ნივთი აიღე.

— ძიაკაცო, რას ჩამაცივდი, მათრახს არცა ვყიდი, არცა ვცვლი.

იაკობი მაინც არ მოეშვა და კარგა მოზრდილ სარკეზე მიუთითა, რომელიც სახელოსნოში ორი ათეული წლის მანძილზე ერთსა და იმავე ადგილზე ეკიდა.

— აი, ამ სარკეში გამიცვალე, ხომ ხედავ შენი მათრახი ამად არ ღირს.

გლეხმა ამაზედაც უარი უთხრა და თან დააყოლა, რომ სარკე, სურათი და ასეთი რამეები მაინცდამაინც არ მიყვარსო.

ამითაც არაფერი გამოვიდა, მერე მოქანდაკემ ახალ ხერხს მიმართა. სავარძლიდან წამოდგა, სახელოსნოში გავილა დი გლეხს უთხრა;

— აქ მოდი, ერთი რაღაც უნდა გაჩვენო.

გლეხი ზანტად ადგა, ეგონა ოსტატი ახლა სხვა რაღაც
ნივთს შესთავაზებდა, მაგრამ ეს ასე არ მოხდა.

შუა სახელოსნოში მარმარილოში პროფესორ მელიქიშვილ-
ლის თითქმის დამთავრებული პორტრეტი იდგა.

იაკობმა მიიყვანა გლეხი ქანდაკებასთან და შეეკითხა:

— ვინ არის ეს?

გლეხმა ბიუსტს ახედ-დახედა, გარშემო შემოუარა, ცო-
ტა ხანს ხმამაღლა იდგა და ბოლოს თქვა:

— ეს ხომ პროფესორია.

— ჰო, პროფესორი მელიქიშვილი.

— მოკვდა?

— ჰო, მეორე წელია, რაც გარდაიცვალა.

— აკი მიტომაც კარგა ხანია არ დამინახავს...

მოქანდაკე კმაყოფილი იყო წამოწყებული საუბრით, ჭერ
კიდევ დაუმთავრებელი ნაწარმოები პირველმა მნახველმა
იცნო და შეიგრძნო.

გახალისებული იაკობი ხელახლა მიუბრუნდა გლეხს.

— ხედავ როგორი ნამუშევარია? აი ასე გაგაკეთებ შენც.

გლეხს გაეღიმა და მაშინვე დაუფიქრებლად უპასუხა:

— მერე და რომელი პროფესორი შე ვარ?!

— მარტო პროფესორებს კი არ ვაქანდაკებ, მე ყველას
ვაქანდაკებ, ვინც უნდა იყოს ის, თუკი მე მინდა...

— ეგ ყველაფერი კარგია, მაგრამ აკი გითხარი, რომა მათ-
რახის ტარს ვერ შეველევი; მეორეც, სურათები, სარკე დი
ასეთი რამეები არ მიყვარს-მეთქი.

გავიდა რამდენიმე თვე, იაკობის საწერ მაგიდაზე იმ მათ-
რახის ტარი დავინახე.

— ეს როგორ მოხდა, მოგყიდათ? — შევეკითხე მე.

— არა! — მიპასუხა მან და მცირე ფიქრის შემდეგ განაგრძო:

— საოცარი ამბავი მოხდა, ამ ათი-თხუთმეტი დღის წინ, ერთ კვირა დღეს ის გლეხი ჩემთან მოვიდა, გასაყიდი არაფერი ჰქონდა, სუფთად და ლამაზად იყო ჩაცმული, არც ცხენი ჰყავდა თან.

მოვიდა და ასე მითხრა:

— ძიაკაცო, დღეს ქალაქად წამოვედი, შვილიშვილებს რამეები უნდა ვუყიდო, მანამდე კი ვიფიქრე და გადავწყვიტე, ბაბიჩემისეული მათრახის ტარი თქვენ საჩუქრად მოგართვათ. — მე თვალეები გამიბრწყინდა, სიხარულით არ ვიცოდი რა მექნა.

— მოგცემ, ძიაკაცო, მოგცემ, მხოლოდ ერთი პირობით, მათრახის ტარი არავის მისცე, არ დაკარგო და წელიწადში ერთხელ მაინც უნდა მაჩვენო.

მე, რასაკვირველია, გლეხს დიდი მადლობა გადავუხადე და პირობის შესრულებაც აღვუთქვი.

ბოლოს წყნეთელმა უბიდან მათრახის ტარი ამოიღო, ტუჩებთან მიიტანა, აკოცა და გადმომცა.

ყვავილების დედოფალი

იაკობ ნიკოლაძე და ყვავილების მამა—მიხეილ მამულაშვილი დამეგობრდნენ.

იმ დღიდან იაკობის სახლისწინა პატარა ბაღი საცდელ ნაკვეთად გადაიქცა.

მიხეილმა მოქანდაკეს სხვა ჩვეულებრივი ყვავილების გარდა ტროპიკული კაქტუსები გაუშენა. მათი მოვლა-პატრონობა ასწავლა და როცა დარწმუნდა, რომ ხელოვანი საქმეს გულმოდგინედ ეკიდებოდა, მცენარეებისადმი დიდ სიყვარულს იჩენდა და არც თუ ისე უცოდინარი იყო ამ საქმეში, ნაშვილები ბაღი ჩაუტოვა მას და დიდხანს აღარ გამოჩენილა. კაქტუსები ზოგი ეკლიანი იყო, ზოგი დაკოყრილი და მიწაზე განრთხმული, ზოგი უსწორმასწორო მოზრდილ კარტოფილს ჰგავდა, ზოგი რაღაც ფანტასტიკურ ცხოველს, ზოგი რას და ზოგი რას.

ერთხელ მიხეილმა იაკობთან ზურგჩანთით მსხვილფორებიანი ქვის მოზრდილი ნატეხები მოიტანა, მცენარეებს შორის ჩაალაგა და თქვა: — ტროპიკული მცენარისათვის მზე იგივეა, რაც თევზისათვის წყალი, მაგრამ არც სინესტეზე ამბობენ უარს, ნასვრეტებიანი ქვები კაქტუსების მეგობრები არიანო. დღისით, ცხელი მზისგან გახურებული ქვები, სითბოს ღამისათვის ინახავენ. იქ, ტროპიკებში, მზის ჩასვლისთანავე უეცრად აცივდება ხოლმე, მაშინ მცივანა კაქტუსები სითბოს

ქვებისაგან იღებენო. როცა სინესტის ზედმეტობაა, მაშინ კი პირიქით, მცენარეები გამომშრალ ქვებს აწვდიან წყალს, ისინიც გულმოდგინედ ინახავენ მას და საჭიროების დროს უბრალოდ რუნებენ.

ამის შემდეგ მიხეილმა კიდევ რამდენიმე მითითება მისცა იაკობს, ზურგჩანთა დაკეცა, შეახვია და წავიდა.

გატაცებული იაკობი თავისუფალ დროს წიგნებსა და ენციკლოპედიების ტომებში ეძებდა მისთვის საჭირო ყვავილების შესახებ ცნობებს, იწერდა მათ ლათინურ სახელწოდებებს, არკვევდა ქართულ შესატყვისებს და ადგენდა სახელობით სიებს, ასე რომ, მისი უბის წიგნაკი ყვავილების კატალოგად იყო გადაქცეული. იაკობს უყვარდა ყვავილების მაღაზიაში შესვლა, მეყვავილეებთან საუბარი.

— რა ჰქვია ამ ყვავილს? — ჰკითხავდა ზოგჯერ ის გამყიდველებს. თუ ყვავილის სახელს სწორად დაუსახელებდნენ, იაკობი მათ შეაქებდა, თუ არა და არცოდნას უსაყვედურებდა და ბოლოს თვითონ დაუსახელებდა ყვავილის როგორც ქართულ, ისე ლათინურ სახელს.

იყო შემთხვევა, როცა ყვავილის სახელი არც ერთმა იცოდა და არც მეორემ. მაშინ მცენარეს კარგად დაათვალიერებდა, მის აღნაგობას დაიმახსოვრებდა, შინ მისვლისას წიგნში ნახავდა. მეორე დღეს, აკადემიაში წასვლის წინ, ან იქიდან დაბრუნებისას გაივლიდა საყვავილეში და გამყიდველს აღმოჩენას ახარებდა. თითქმის ყოველი მეყვავილე იცნობდა იაკობს ისე, როგორც მიხეილ მამულაშვილს, კარგ მებაღედ მიაჩნდათ და ამის გამოც დიდ პატივს სცემდნენ მას.

ერთხანს მიხეილი დაიკარგა. იაკობი ამ ამბავმა მეტად შეაწუხა და ხშირად ეკითხებოდა ხან მეუღლეს, ხან ქალიშვილებს და ხან მე, მიხეილი ხომ არ გამოჩენილაო. მიხეილი კი არსად ჩანდა, არაფერი ისმოდა მის შესახებ.

ერთხელ შუადღისას იაკობი ახლად დაბრუნებული იყო აკადემიიდან. ის იყო სააბაზანოში შევიდა, რომ უცნობმა ახალგაზრდამ სამკუთხა წერილი მოიტანა. ზედ ეწერა: „როდენის ქუჩა № 6, ან იაკობ ნიკოლაძის № 18. იაკობ ნიკოლაძეს მიხეილისაგან.“ მოხუცს მიხეილის წერილის მიღება გაუხარდა და მთხოვა ხმამაღლა წამეკითხა.

მიხეილი იწერებოდა:

„ჩემო იაკობ, ყვაილებს დედოფალი ამალამ გაიშლება, დღეს დილას კუკურო გამოისხა, მზის ჩასვლამდე უნდა მოხვიდე, თან რამდენიმე სანთელი წამოიღე, უთუოდ მთელი ღამის გათევა მოგეხდება, მეეტლეს მოურიგდით, აქ, ორთაჭალაში ტრანსპორტის შოვნა ჭირს, მზის ჩასვლამდე გელოდებით, მე რამდენიმე დღე უქეიფოდ ვიყავი. თქვენი მიხეილი.“

იაკობი სასწრაფოდ ამოვიდა აბაზანიდან, ტანზე ჩაიცვა, წავიდა, ეტლი მოიყვანა და თან ერთი შეკვრა კარტოფილის სანთელი მოიტანა.

დღის ოთხ საათზე იაკობი და მისი მეუღლე ორთაჭალისაკენ გაუდგნენ. მე შინ დავრჩი.

ისინი მეორე დღეს დილით დაბრუნდნენ.

იმ დღეს მოხუცი აკადემიაში ვერ წავიდა, თავს ძლივს იპაგრებდა, თვალები ეხუჭებოდა.

სადილობის შემდეგ, როცა იაკობი ჩვეულებრივად სახელოსნოში შემოვიდა, ვკითხე:

— როგორ ისიამოვნეთ, ბატონო იაკობ?

— ვისიამოვნე? ვისიამოვნე კი არა — სამოთხეში ვიყავით, რა ვნახეთ, ეს რა სილამაზე ვნახეთ. როგორი ყოფილა ეს დედოფალი, ბევრჯერ წამიკითხავს მის შესახებ, მაგრამ არ მივნახავს, ან როგორ უნდა მენახა. მცენარე სიცოცხლეში მხოლოდ ერთხელ ჰყვავის, ერთ ყვავილს ისხამს და ისიც ღამით.

ერთ რომელიმე დილას გამოისხამს კოკორს და მაშინვე შესამჩნევად იწყებს ზრდას, შენს თვალწინ იზრდება, ამჩნევ, როგორ დიდდება ჩიტის კვერცხის ოდენა კოკორე; სადამდეღე და ყმაწვილის მუქისოდენა გახდება.

მზის ჩასვლისას ზრდა შეჩერდება. შეზინდდება თუ არა. კოკორს ოთხ მხარეს ბზარები გაუყვითლება, ღეროს და ფოთლებს სიმწვანე მოაკლდებათ, მცენარე მთლიანად გაფერმკრთალდება, სუსტი ღერო უფრო დასუსტდება და მძინე კოკორის დაჭერა გაუჭირდება.

— რა ჰქვია ამ ყვავილს? — შევეკითხე მე.

იაკობმა ყვავილის ლათინური ორსიტყვიანი სახელი დამისახელა და თან მითხრა, რომ სიტყვასიტყვით ყვავილების დედოფალს ნიშნავსო. — სამოთხეში ვიყავი, ნამდვილ სამოთხეში, — განაგრძო მან, — ჯერ ბალი როგორი აქვს მიხეილს, რა ყვავილებია, რა სილამაზეა! როგორ არის მორთული ყველაფერი. ჯერ უბრალო ღობეზე შემოვლებული გრამაფონის მსგავსი ყვავილები რად ღირს, ფოთლები ღობიოს უგავს, თვით ყვავილები ხომ ნამდვილი გრამაფონებია; ზოგი თეთრია, ზოგი იისფერი, ზოგი — ცისფერი. თითოეული ყვავილი სიმეტრიული ფერადი ზოლებით არის დახატული, ცისფერს თეთრი ზოლები აქვს, თეთრს მწვანე, იისფერს — ყვითელი. საკვირველია, რა დიდი ხელოვანია ბუნება. ჩვენ, ადამიანები, მიმბაძველები ვართ, უბრალო მიმბაძველები. მიხეილის ბაღში არის თეთრი და ვარდისფერი წინწყლებით ყვავილებას ბუჩქები, გეგონება ჭრელი ჩითის საკაბე არის გაფენილი ვასაპრობადო. თვით მიხეილს ახლოს შენ არ იცნობ, მას შეუძლია იტიროს ერთი რომელიმე ავადმყოფი თუ ღონემიხდილი ნერგის სინანულით. უნდა ნახო, როგორ ფრთხილად დადის ყვავილებს შორის, როგორ უელის თითოეულ ბუჩქს.

კვირაში ერთხელ მთელი თბილისის ბაღებს დაიკვრის, ყველაფერს დაათვალიერებს. მებაღეებს მითითებებს მისცემს. გამოჩნდება თუ არა მიხეილი, ყვავილები შეირხვევიან, ანოჩქოლდებიან, უყვართ მათ თავიანთი მკურნალი, წასვლის დროსაც ასევე ჩოჩქოლით ემშვიდობებიან, მიხეილი ამას ყველაფერს კარგად გრძნობს და ისიც ყვავილებს მათ ენაზე ემშვიდობება, ჰპირდება, რომ სულ მალე, რამდენიმე დღეში, ისევ მოვა და ინახულებს მათ.

მზე ჩავიდა, კოკორის ბზარებში წითელი ხავერდის სიფრიფანები გამოჩნდა. დაიწყო გაშლა, ჩვენ ანთებულ სანთლები გვექირა, ყვავილი მორცხვ პატარძალს ჰგავდა, სახეს გვარიდებდა. ყვავილების დედოფალი იშლებოდა, ვამჩნევდით, როგორ ფართოვდებოდა კოკორი, როგორ იფურჩქნებოდა სიცოცხლე. ყვავილების დედოფალს არ უყვარს, როცა მას თვლებში ჩასცქერიან; წყნარი ღამე და თავისუფლება, ისიც ერთი ღამით, მხოლოდ ერთი ღამით. მისთვის ერთი ღამე მთელი საუკუნეა!

ღამის პირველ საათზე ყვავილების დედოფალი მამაკაცის მუჟის ოდენა გახდა. ყელი მოიღერა და გაიფურჩქნა.

ყვავილის გულში ოქროსფერი კულულები ეყარა.

დედოფალი სანთელს მოერიდა, გვერდზე გადაიხარა. ცოტა ხნის შემდეგ მოწყენილობა დაეტყო, თავი ჩაქანდრა და დაბატარავდა.

გათენებისას დედოფალი გარდაიცვალა.

სიცილის საღამო

ერთ საღამოს ჩვენი საერთო მეგობარი, აკადემიის სტუდენტი ანდრო ჯანელიძე გვესტუმრა. იაკობმა უსაყვედურა, ძალიან იშვიათად გენახულობთო. სტუმარმა თავი იმით იმართლა, რომ აკადემიაში ხშირად ხვდებოდა მას. მერე თუჯის ლუმელის კარი გამოაღო, აქანდაზი ჩაუჩუჩხურა, მინავლებული ნახშირი შეაფხიზლა და ჩაილაპარაკა: — გარეთ უფრო თბილა, ვიდრე თქვენს სახელოსნოშიო.

იაკობმა სინათლე აანთო, სავარძელში ჩაჯდა და თქვა:

— ერთი წინადადება უნდა შემოგთავაზოთ, თუ მიიღებთ, ზომ კარგი, თუ არა და როგორც გენებოთ. თქვენ კარგად იცით, რომ იყო დრო, როცა ჩვენში ქედური ხელოვნება მალალ დონეზე იდგა, შემდეგ კი მიზეზთა და მიზეზთა გამო თანდათან მივიწყებას მიეცა, მაგრამ ზომ შეიძლება ახლა ხელახლა დაიწყოს მისი აღდგენა? რასაკვირველია, შეიძლება. სიუჟეტი კი — რელიგიურის ნაცვლად ახალი, თანამედროვე ჩავაქსოვთ.

რა დაშავდება ამით? ქრისტეს, ჯვარცმის, აღდგომის მხიერ გამოვქედლოთ შოთა რუსთაველი, ვახტანგ გორგასალი, ლამაზი გოგონას პორტრეტი, ყვავილების კონა და რაც გინდა, თემა ამოუღვევლია.

რაც შეეხება მუშაობის ტექნიკას, დაწვრილებით რა მო-

ვახსენოთ, მაგრამ დაახლოებით გაგაცნობთ: ოქროს, ვერცხლის ან თითბრის თხელ ფირფიტას დააკრავენ სწორზედაპირიან რბილი ჯიშის ხეზე და იწყებენ მუშაობას. ამოწეულის ნაცვლად აკეთებენ ჩაწეულს. ყოველივე ეს ხდება სხვადასხვა ფორმის ხელსაწყოს დაქვრით. თხელი ლითონი ჩაიზნიქება, ჩაიზნიქება ხეც. როცა რელიეფის მიღება მთავრდება, ფაცარს ააცლიან ფირფიტას და მიღებულ ამოზნიქილ გამოსახულებაზე, ე. ი. ნამდვილ ზედაპირზე ხელახლა იწყებენ მუშაობას, მაგრამ იმისათვის, რომ რბილი ლითონი ზედმეტად არ ჩაიზნიქოს, შეზნიქილ მხარეს შეავსებენ ფისით ან მაგრად მოღულებული თაფლის სანთლით, ზედაპირს გაუსწორებენ და ხელახლა დააკრავენ სწორ ზედაპირიან ხეზე. ამის შემდეგ იწყებენ რელიეფის საბოლოო დამუშავებას. ბოლოს მოასევალებენ, ფერს მისცემენ და ნამუშევარიც დამთავრდება. საფრანგეთში მინახავს რამდენიმე ასეთი სახელოსნო. არის ერთი ფირმა „უილონ“. სადაც შევიძინე ჰედურობისათვის საჭირო ხელსაწყოების ორი კომპლექტი. თუკი ვინმე სურვილს გამოთქვამს და დაინტერესდება ამ საქმით, მე დიდად მოხარული ვიქნები და ხელსაწყოებსაც, რასაკვირველია, მას გადავცემ. ჩვენს ჰედურ ხელოვნებას მდიდარი წარსული აქვს. ჯერ მარტო ბეჭა და ბეშქენ ოპიზრების ნამუშევრები რად ღირს, მთელ ევროპას იყიდის.

დაამთავრა თუ არა ეს უკანასკნელი წინადადება იაკობმა, თვალბში ჩაგვხედა. მაგრამ საიმედო რომ ვერაფერი ამოიკითხა, თქვა:

— მაშ არ გინდათ, არა? — აბა, იარაღები ნახეთ! იქნებ მაშინ მაინც... — იგი წამოდგა და კარადის ქვედა უჯრიდან ხის პატარა, მაგრამ კარგა გვარიანად მძიმე ყუთი გამოიღო. ყუთში ფანქრის სიმსხო ფოლადის მრავალკუთხა ხელსაწყოები ელაგა.

თითოეული ხელსაწყოს ორივე ბოლო მუშა-ნაწილებით თავ-
დებოდა, ზოგ მათგანს ასანთის ღეროს თავისოდენა ბურთუ-
ლა ება, ზოგს კოვზისებური, ზოგს სადგისის მსგავსი, ზოგს
სამკუთხა. ხელსაწყოს შუა გამსხვილებულ ნაწილში ჩაბეჭდი-
ლი იყო „ეილონ და კომპანია“.

ანდროს და მე ხელსაწყოები მოგვეწონა, მაგრამ ის, რაც
მთავარი იყო — მუშაობის სურვილი — არც ერთს არ გამო-
გვითქვამს. ანდრომ ერთ-ერთი იარაღის სახელწოდება იკითხა.
თუმცა ძალიან კარგად იყო მიმხვდარი, რომ ისეთ ხელსაწ-
ყოებს, რომლებიც ერთმანეთს გვანან და საჭიროების მიხედ-
ვით ხან ერთი იხმარება, ხან მეორე, ცალკე სახელები არ შე-
იძლება ჰქონოდათ.

მოხუცმა ხელსაწყოს დახედა და უპასუხა:

— ამას ჰქვია ჩასაქუნეტი.

ანდრომ ახლა მეორე ხელსაწყო აიღო.

იაკობს გაეღიმა:

— ამას? ამას — ამოსაქუნეტი.

ახლა ანდროს გაეღიმა და კიდევ ერთი ხელსაწყო უჩვენა.

— ამას ჩასაგნესი!

ანდრო შეკითხვებს განაგრძობდა.

— ამას? ამას ამოსაგნესი!

მოხუცმა სიცილი დაიწყო, ანდრო კი არ ეშვებოდა

— ამას?

— ამას ჩასაქუნცხი!

— ამას?

— ამას? ამოსაქუნცხი!

— ამას? — იაკობმა ხარხარი დაიწყო.

— ამას? — დაიყინა ანდრომ.

— ამას ჩასაქინცყი!

— ამას?

— ამას ამოსაჰინწყის!

— ამას?

— ამას ჩასაკუჭი!

— ამას?

— ამას ამოსაკუჭი!

სახელოსნოში იაკობის მეუღლე შემოვიდა.

— რაზე იცინოდი? ასე ხმამაღლა?! — იკითხა გაკვირვებულმა ქალმა. იაკობმა ერთი ხელსაწყო აიღო, მეუღლეს აჩვენა და უამბო, თუ როგორ შეთხზა სახელები თვითუღისათვის ცალ-ცალკე.

ქალმა მხრები აიჩეჩა და თქვა: — არ მესმის, ამ რკინის ნაჭერმა როგორ შეიძლება სიცილი გამოიწვიოსო.

ნამღვილი გოლი

ერთხელ იაკობი სახელოსნოში მუშაობდა, გარედან ბავშვების ყიჟინა, შემოდისოდა, თამაში ჯერ არ იყო დაწყებული, კენჭისყრაზე იყო დავა. მოთამაშეები ორად გაიყვნენ. ერთი გუნდი სახელოსნოს მხარეს ჩადგა, მეორე — როდენის ქუჩის გაბრილ ნაწილში.

პირველ მეკარეს მარჯვნივ ტელეგრაფის სვეტი ედგა, მარცხნივ — გროვად დაყრილი ჩანთები; ზურგს სახელოსნოს კარები ფარავდა. მეორე მეკარე ყრუ კედლის წინ იდგა, აქეთ-იქით აგურები ეწყო.

სასტვენის ხმა გაისმა... იაკობმა მუშაობა მიატოვა, სავარძელში ჩაჯდა და თქვა:

— იცით რა დღეში ვარ? აი აქ, ჩვენს ქვევით, სკოლაში ორცვლიანი მეცადინეობაა. მეორე ცვლა ამ დროს ამთავრებს მეცადინეობას, ბავშვებს სკოლის ეზოში არ აჩერებენ, თამაშის ნებას არ აძლევენ და აქ იყრიან თავს. ერთი სიტყვით, სახელოსნოს წინ სტადიონი გამიმართეს, არ ვუშლი, ითამაშონ, მაგრამ მე რას მერჩიან, წვიმიან ამინდშიაც თამაშობენ. ტალახიანი ბურთი სვრის ყველაფერს, აბა რას გავს სახელოსნოს კარი? ეს კიდევ არაფერი, მუშაობის საშუალება აღარა მაქვს, ყოველდღე ერთი და იგივე სურათი მეორდება. შემოვალ სახელოსნოში თუ არა, თამაშიც დაიწყება. ამას წინათ

ბურთი ბალში ჩამოუვარდათ, ბევრი მეხვეწინენ... — იაკობს კიდევ რაღაცის თქმა უნდოდა, რომ ამ დროს მძიმე ბურთი სახელოსნოს კარს ეძგერა, მთელი ოთახი შეზანზარდა. — აი, აი! რა მოხდა იცი? გოლი გავიდა... ყოველი გოლის სახელოსნოს ბურთი კარებს ხვდება!

— რომელი ჯობნის, ბატონო იაკობ? — შევეკითხე.

— მაგის რა მოგახსენო რომელი ჯობნის, მაგრამ ის კი ვიცე, რომ ჩემს მხარეზე ყოველთვის მეტი ბურთი გადის, — ღიმილით თქვა იაკობმა.

გოლის გასვლას სასტვენის ხმა და ყიყინა მოჰყვა. იაკობმა განაგრძო:

— ბევრი მემუდარეს, პირობაც დადეს... — სახელოსნო ხელმეორედ შეზანზარდა. ჩვენ ერთმანეთს გადავხედეთ... ისევ სასტვენი და ყიყინა. იაკობმა გაიღიმა და ორი თითი მაჩვენა — ნამდვილი სტადიონია, ნამდვილი სტადიონი!

— ამას წინათ აქეთ გამოვიარე, — ვთქვი ახლა მე, — თქვენ შინ არ ბრძანდებოდით, თამაშს ვუყურე, გამვლელებიც ჩერდებოდნენ, ტაშს უკრავდნენ. ზევით ფანჯრებში ხომ ტევა არ იყო...

სახელოსნო ისევ შეზანზარდა. იაკობი მოთმინებიდან გამოვიდა, ერთი წუთით ჩაფიქრდა, მერე წამოდგა, ეტყობოდა, რაღაც გადაწყვეტილება მიიღო.

კედლიდან უტარო მოწნული მათრახი ჩამოიღო. სახელურის თასმა მარჯვენა მაჯაზე წამოიგო, ხელში მოიმარჯვა და თქვა:

— მეტი გზა არ არის, უნდა ვუშხუნო. შენ ფრთხილად გადააბრუნე კარის საკეტი, ისე, რომ არ გაიჩხაკუნოს. თუ შეატყვეს, მეკარე გაიქცევა, ახლა ის ზურგით დგას კარებთან, შეიძლება ცოტა იჩით იყოს ან აქეთ, ეგ არაფერია, ჩვენ შე-

ვურჩევთ დროს, კარს ოდნავ გამოსწევ და როცა გავგისწორდება, განიშნებ და სწრაფად გააღე; მე კი ზურგზე ვუშხუნებ...
იაკობის აზრი არც ისე მომეწონა, მაგრამ სახელური ფრთხილად გადავაბრუნე, კარი ოდნავ გამოვადე. ყოყინა ცას წვდებოდა, გამვლელები ქვაფენილზე ჩამწკრივებულნი იყვნენ. იაკობმა მათრახი მალლა ასწია, კარგად მოიმარჯვა, ვიწრო ღრიტოში ფრთხილად გაიხედა, თამაშის ცქერით გაერთო... მოწინააღმდეგე მხარეს ბურთი გასულიყო. როგორც ჩანს, სადავო იყო და მაყურებლების ნაწილი ერთ გუნდს ემხრობოდა, ნაწილი — მეორეს. ბოლოს, როგორც იქნა, დავა იმით დამთავრდა, რომ სახელოსნოს მოპირდაპირე მხარეს გატანილი ბურთი ჩათვალეს. ამან სულ გააცოფა ის მხარე და ახლა თავგამოდებით შემოუტიეს „იაკობის კარს“.

ამ დროს იაკობმა მანიშნა და ბრძანება შეეასრულე, კარები სწრაფად გამოვადე.

საშინელი ამბავი დატრიალდა: ტალახიანი წყლით გაკლენთილი ბურთი იაკობს პირდაპირ სახეში მოხვდა.

მათრახიანი ხელი აწეული დარჩა, ბურთი კი მოთამაშეებისაკენ გადავარდა, ბავშვებში შეერია და გაქრა. თითქოს მანაც იგრძნო ჩადენილი დანაშაული და სასწრაფოდ მიიმალა. ყოყინა შეწყდა, კარი მივხურე, გაფითრებულ იაკობს ხელი შევაშველე და თან მსხვილფეხებიანი სკამი მივუჩოჩე.

სამარისებული სიჩუმე ჩამოვარდა; შორიდან მარტოღონ მსაჯის სასტვენის ხმა ისმოდა, რომელიც თამაშის დამთავრებას გვამცნობდა...

იაკობი წამოდგა, სარკესთან სახე მოიწმინდა, სადგართან მივიდა და ნამუშევარს ტილო გადაათვარა. შერე ისევ სარკეში ჩაიხედა, ცხვირის ბოლო მოისინჯა და თქვა:

— აი, ეს კი ნამდვილი გოლი იყო!..

კოცნა

რამდენიმე წლის განმავლობაში ჩვენ ისე დავუახლოვდით ერთმანეთს, რომ მხცოვანი ხელოვანი ისე მიაშობდა ყველაფერს, როგორც მის ტოლსა და ბავშვობიდანვე შეზრდილ მეგობარს. ხოლო მიმართვა „ბატონო იაკობ“, რასაკვირველია, უცვლელი დარჩა.

ერთხელ, გვიან საღამოს, მუშაობის შემდეგ, იაკობი სავარძელში ჩაჯდა, მარმარილოს ფხვნილით გათეთრებული მუხლები ჩამოიფერთხა, მერე მის გასაფანტავად სახის წინ ხელი გაიჭნია და ერთგვარი გაგრძელებული ტონით თქვა:

— დააა... ეს დღეც წავი-დაა!.. არასოდეს დაბრუნდება დაქანცული იაკობი ღრმა მოხუცად მომეჩვენა.

— ორ რამეზე მწყდება გული, — ხანმოკლე სიჩუმის შემდეგ თქვა, — ძალიან მიყვარს ახლადდამდნარი თოვლისქვეშ ამოსული ნორჩი ბალახის სუნი... რა შეიძლება იყოს მასზე უკეთესი.

— მეორე, ბატონო იაკობ? — შევეკითხე ახლა მე.

— ოო... მეორე ეს სულ სხვაა...

— მაინც?

იაკობს გაეღიმა:

— პარიზელი ქალები.

მოხუცმა იმ ღამეს მიაშობ უცხოეთში გატარებულ დღე-

ებზე და თან მოიგონა რამდენიმე მშვენიერი იზაბელა თუ ეოზეფინა.

იაკობი ამბობდა, რომ ქალი არის მამაკაცის შრომის მომწესრიგებელი ძალო, ქალს შეუძლია აღფრთოვანდეს მამაკაცი, აღფრთოვანება კი ერთგვარ ენერჯიას იძლევა და შემოქმედებით ფანტაზიას ამდიდრებსო.

ამ საუბრის შემდეგ მან თავისი ნამუშევრის „კოცნის“ შექმნის ისტორიაც მიაშრო.

— ჩემს ცოლს, მაშინ მე თითქმის შუახნის კაცი ვიყავი, ახალი მეგობარი გაუჩნდა. ეს იყო ოცდათექვსმეტი-ოცდათვრამეტი წლის გაუთხოვარი, საშუალო სიმაღლის, ულამაზესი კისრისა და მხრების პატრონი ქალი; ტანიც და სახეც მოხდენილი და მშვენიერი ჰქონდა, მაგრამ კისერი და მხრები — რაღაც ფანტასტიკური. მისი არც თუ ისე ნაზი თითები შესანიშნავად ქსოვდნენ და ქარგავდნენ. ჩემმა ცოლმაც იცოდა ხელსაქმე, მაგრამ მას რას შეედრებოდა. ეს ქალი ხშირად მოდიოდა ჩვენთან, მოჰქონდა ნაქარგის ნიმუშები, ცდილობდა ქარგვა ჩემი გოგონებისათვისაც ესწავლებინა.

ის ქალი თავიდანვე მომეწონა. მისი ყოველი მოსვლა ჩემთვის დღესასწაული იყო. არ ვიცი, როგორ აგიხსნა... ბოლოს და ბოლოს, მგონი, შემიყვარდა... მაგრამ ეს მხოლოდ მე ვიცოდი, სხვამ — არავინ. არც შეიძლებოდა სცოდნოდა ვინმეს, ჩემს გარდა. მე უფლება არ მქონდა ამის შესახებ ვინმესათვის რაიმე შეთქვა, გამემქლავნებინა ჩემი გრძნობა...

მიყვარდა ქალი. დღედაღამ მასზე ვფიქრობდი.

რა კარგი და მიმზიდველი იყო, რა ლამაზი კისერი და მხრები ჰქონდა... პარიზშიც კი, სადაც თავს იყრიდნენ მსოფლიოს უმშვენიერესი ქალები და რამდენიმე წელიწადში ერთხელ და ზოგჯერ ზედიზედ ყოველ წელიწადს იმართებოდა

კონკურსი ულამაზესი ქალის სახელის მოპოვებისათვის, რა მინახავს ისეთი ლამაზი ქალი. ეს იყო, პირველყოფლისა, დიდი გრაციული სილამაზე და ქალურობის ნამდვილი განსახიერება.

ვერ წარმოიდგენ როგორი პლასტიკური რხევა ჰქონდა მის ტანს, როგორი შეზომილი დახრილობა ჰქონდა მის მხრებს, როგორი უნაზესი გადასვლებით აჩნდა ლავიწისა და მხრების ძვლების ზედა ბოლოები. რა მშვენიერება იყო!.. რა სილამაზე!.. იმ ქალს დაუსარჯავი ჰქონდა თავისი ქალობა და შეიძლება ესეც ჰმატებდა ერთგვარ სინაზესა და სიფაქიზეს. რომ დავინახავდი, თვალს ვერ ვაცილებდი. მოვიდოდა თუ არა, მორჩა, იმ დღეს ველარაფერს ვაკეთებდი და ვერც იქაურობას ვშორდებოდი.

საღამო იყო. ჩემი გოგონები თავიანთ ოთახში თამაშობდნენ. ჩვენ სამივენი შუა ოთახში ვისხედით, მე ქურნალებს ვათვალისწინებდი, ისინი ქარგავდნენ.

ზარი დარეკეს. ჩემი ცოლი გავიდა და კარგა ხანს არ დაბრუნებულა. შემოსასვლელში ვილაცას საუბარი გაუბა. ამ დროს მე რაღაც ძალამ წამომავდო, მასთან მივედი, ის იმ დროს ფეხზე იდგა, მაგიდაზე დახრილი ფერად ძაფებს ანაწილებდა, თუ ახვევდა, აღარ მახსოვს. მივედი, მის ზურგს უკან დავდექი, მკლავებში მაგრად ჩავავლე ხელები, ღონიერად ერთი მეორესაკენ მივზიდე და რაც ძალი და ღონე მქონდა ყველაზე ლამაზ ადგილას, იქ, სადაც თავდება მხარი და იწყება კისერი, მაგრად, ძალიან მაგრად ვაკოცე. ქალს თეთრ-მოყავისფრო ტანზე ციების მსგავსი ხორკლები დააყარა, კრინტი არ დაუძრავს, თავი მოაბრუნა, ჩემთვის გამოუცნობი თვალის ბზინვარებით შემხედა და დაჯდა.

მეუღლის ფეხის ხმამ მაგიდის ბოლოსაკენ გამდენა, გადა-

შლილი ჟურნალის ასოები ყეყეჩებივით შემომჩერებოდნენ.
იმ საღამოს ჩვენი სტუმარი აღრე წავიდა. ჩვეულებრივ,
საღამოს ტკბილეულზე არ დარჩა.

ამის შემდეგ საქმე სხვაგვარად წარიმართა. ქალმა ჩემთან
შეხვედრას ერიდებოდა, კონსულტაციაზე სიარულა დილის
საათებში გადაიტანა, იმ დროს მე აკადემიაში ვიყავი, ეს ვასა-
გები იყო ჩემთვის.

მასთან შეხვედრა გაძნელდა. ჩვენს შორის რაღაც საერთო
ხდებოდა, რომელიც მხოლოდ მე და მან ვიცოდით.

ახალი საფიქრებელი მომეცა, მაინტერესებდა რას ფიქ-
რობდა იგი ჩემზე.

ვინ იცის, იქნებ ამ ხნის ქალმა პირველად იგემა მამაკაცის
კოცნა. ვფიქრობდი, რომ ასე უნდა ყოფილიყო.

გავიდა დიდი დრო. ამ ხნის განმავლობაში მას მხოლოდ
ორჯერ შევხვდი. ერთ დღეს ახალი ესკიზი ჩავიფიქრე, რომ
მელსაც შემდეგ „კოცნა“ დავარქვი და ცოტა ხანში მის გან-
ხორციელებას შევუდექი. ხომ იცი ჩემი „კოცნა“?..

იაკობმა ატელიეში შემოსასვლელიდან მარცხენა მხარეს
მძიმე სადგარზე მიმითითა, რომელზედაც ქვის ლოდიდან გა-
მოკვეთილი „კოცნა“ იდგა. თხელ ზეწარგადაფარებული ქან-
დაკებიდან ქალის წინ წამოწეული მკერდი იგრძნობოდა.

მამაკაცი ისე დასწაფებია ქალის კისერსა და მხარს შორის
ფაქიზად დახრილ კუთხეს, თითქოს მისი შესრუტვა სურდეს
მთლიანად. მისი ლოყები შეცვენლია, სახის ძვლები გამოწე-
ული, იფიქრებ ერთს აკოცებს და გათავდება კიდევცო. იაკო-
ბის ეს ნამუშევარი ერთი მასაა. ის ერთი მოზრდილი ქვის ლო-
დია, ზურგი მხრიდან მარჯვენა მხარეს ქალის ყელზე შეწე-
ბებულია მამაკაცის სახე — იგივე ავტორის ლანდია, მოჩვენე-
ბაა, წინა პლანი და დამთავრებულია.

— მაგრამ ეს ის ქალი არაა, — განაგრძო იაკობმა, — ეს ისე, საერთოდ ქალია, შემდეგ კიდევ ვაპირებდი იგივე კომბოზიცია გამემეორებინა, მაგრამ რატომღაც ვერ შევქმელიხარ. ერთხელ შუადღისას სახლიდან აკადემიაში დასწრაფოდ მოდი, საავადმყოფოში უნდა წავიდეთო, მე გულგახეთქილი მივევარდი შინ, არ ვიცოდი, რაში იყო საქმე.

მეუღლემ ეტლის მოსაყვანად გამაბრუნა და თან ორი სიტყვით მომხდარი უბედურების შესახებ მიაშბო.

წინა დღით იმ ჩემს საოცნებო ქალს ტრამვაი დასჯახებია და ახლა უკანასკნელ წუთებს ითვლიდა თურმე.

ქალი გულაღმა იწვა. თავი შეხვეული ჰქონდა, სახე უჩანდა, ყოველ მიმსვლელს უღიმოდა, მეც გამიღიმა.

ახლაც მახსოვს ის ღიმილი. ეს იყო სინანულისა და გამოთხოვების ღიმილი.

მზის ჩასვლისას

იაკობი თავს უქეიფოდ გრძნობდა და რამდენიმე დღე იწვა. სახელოსნოსა და ბალის მოვლა-პატრონობა მე მქონდა მონდობილი. ერთ საღამოს, მზის ჩასვლის წინ, ყვავილები მოვრწყე. ჭერმის ხეს ხმელი ტოტი შევაჭერი და როცა ყველაფერს მოვრჩი, სახელოსნოდან „ბერძნული ხელოვნების“ ახალი გამოცემა გამოვიტანე. მოხუცი სამზარეულოს კიბით ბაღში ჩამოვიდა, ჩემს გვერდით მოწულ საფარქელში ჩაჯდა. ოსტატი გამხდარიყო, სახე ჩამუჭებოდა.

იაკობმა წიგნი გამომართვა, გადაფურცლა და თქვა:

— შეხედე, რა ოსტატები იყვნენ ბერძნები; ამ გამოცემაში ბევრი აქამდე უცნობი ნამუშევარია დაბეჭდილი. აი პლასტიკა! ბერძნებმა დასვეს წერტილი; რა უნდა გაკეთდეს ამაზე უკეთესი.

— რენესანსი? — შევეკითხე მე.

— რენესანსი კიდეც სხვაა. შედარებით ამაღლებულია. ბერძნებმა ქანდაკებისათვის მოგრობო პროპორციები შექმნეს, მათი ფიგურები მაღალი, პლასტიკური და სასიამოვნო შესახედავია; ტანი აამაღლეს, თავი დააბატარავეს.

ბერძნულ ქანდაკებაში მხოლოდ საერთო ფორმებია მოცემული, წვრილმანი კი არ არის მიღებული მხედველობაში, მე მგონი, ამას წინათ გითხარი, რომ როდენს თავისი კაცი ჰყავ-

და საბერძნეთში, რომელიც იძენდა, იპარავდა თუ იტაცებდა
არ ვიცი, მაგრამ ის კი ვიცი, რომ მისგან ანტიკური ქანდაკე-
ბების ხელებს, ფეხებს, ტორსებს, თავებს და ყოველგვარ
ფრაგმენტებს ლებულობდა. როდენი ყველაფერს იმენდა, იქ-
ნებოდა ეს ქრისტეს წინა თუ შემდეგი დროის ნამუშევრები.
მოიტანდნენ თუ არა მძიმე ყუთებს, მაშინვე ჩაქუჩს აიღებდა
და მუშებთან ერთად ხსნიდა მათ. მოთმინება არ ყოფნიდა,
უნდოდა ჩქარა ეხილა, რა იყო შიგ.

ზანტად ჩაღიოდა მზე. თეთრი მარმარილოს ნამსხვრევები
უწესრიგოდ ეყარა მწვანე მოლზე.

ფიქრი ფიქრს მისდევდა, თვალწინ კი დიდი ისტორიის ნამ-
სხვრევები ეყარა.

კარგია საღამოს პარიზი.

მზე ჩავიდა, ცა მუქი ვერცხლისფერი გახდა. დაბოცილი
მეომრები რუხ ლაქებად იქცნენ. ასეთი სურათი მოჩანდა
ჩვენს თვალწინ მაშინ.

იაკობი გაჩუმდა, ფიქრებმა გაიტაცა.

ხშირი სტუმარი და გალაკტიონი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა იაკობს ახლად-გარდაცვლილ პროფესორ ანდრია რაზმაძის პორტრეტი შეუქვეთა.

მოქანდაკე მუშაობას შეუდგა თუ არა, ორი სამი დღის შემდეგ მასთან განსვენებულის და მოვიდა და ხელოვანს თავისი აღფრთოვანება გაუზიარა:

— ვგრძნობ, რომ თქვენს ხელში ჩემი ძმა გაცოცხლდება, თქვენ მას სულს ჩაუდგამთ, ის ისევ შემოგვხედავს, ეს მჭერა და ამიერიდან ჩვენი სათაყვანებელი აღამიანი თქვენ იქნებითო.

იმ დღიდან შავადმოსილი ქალი იაკობის ხშირი სტუმარი გახდა, მით უფრო, რომ რაზმაძიანთ სახლი ახლოს იყო მოქანდაკის სახელოსნოსთან.

— ჩემს ძმას თხელი ტუჩები ჰქონდა, შუბლს უფრო წინ გამოწევა უნდა, ყბა ოთხკუთხედი აჯობებდა, — კარნახობდა სტუმარი მოქანდაკეს.

ყოველდღე ერთი და იგივე სურათი მეორდებოდა, იაკობს სახელოსნოში შესვლა შეზარდა, ამას გარდა, ანდრიას დას ერთი ცუდი ჩვეულება ჰქონდა, გააცნობდნენ თუ არა ვინმე ახლადმოსულს, ხელის ჩამორთმევისას იტყოდა „Сестра профессора Размадзе!“. ამაზე იაკობი ნერვიულობდა, სხვისი ავ-

ტორიტეტით სარგებლობა ეჯავრებოდა. ყოველნაირად ცდილობდა, სტუმარი მის სახელოსნოში უცხოს არავის შეხვედროდა. ზარი დაირეკებოდა თუ არა, მოსულს სახელოსნოს ნაცვლად ბაღში შეიპატიებდა.

ერთხელ იაკობი პროფესორის პორტრეტზე მუშაობდა, ანდრიას და მაღალზურგიან სავარძელში იჯდა და მოქანდაკეს ჩვეულებრივად კარნახობდა, — თხელი ტუჩი, ცოტა მაღალი შუბლით... ამ დროს ზარი დარეკეს. მე კარი გავადე. სახელოსნოში გალაკტიონ ტაბიძე შემოვიდა, ლამაზად გამოიყურებოდა. წვერ-ულვაში გაპარსული ჰქონდა, თმა გვერდზე გადავარცხნილი.

იაკობმა თვალი ჩამიკრა, მანიშნა, პოეტი გადაკრულშიაო, — აქა მშვიდობა! — თქვა გალაკტიონმა, იაკობს ხელი ჩამოართვა და გადაკოცნა. მერე მე მომიბრუნდა, იგივე გაიმეორა და როცა სავარძელთან მივედი, მოქანდაკემ დამხვდურს წარუდგინა ახლადმოსული: — პოეტი გალაკტიონ ტაბიძე!

ქალი წამოდგა, პოეტს ხელი ჩამოართვა, მოწაფურად ცალი მუხლი მოხარა, რევერანსი გააკეთა და ჩვეულებისამებრ დააყოლა — „Сестра профессора Размадзе!“. შეზარხოშებულმა გალაკტიონმა არ იკმარა მოქანდაკის წარდგენა და ქალს საკუთარი თავი წარუდგინა — „Сосед Филипа Махарадзе!“. ამის შემდეგ ანდრიას და დიდხანს აღარ გაჩერებულა, რაღაც მოიმიზეზა და წავიდა.

შახალის პორტრეტი

თეთრად შეფეთილი პატარა სადგური, ყავრით დახურული დუქანი, მაღალი კოპიტები, მოსლექილი რკინიგზა, ლაფი, გაუთავებელი ბუჩქნარი, ბნელი ცის თალი.

შუადამეზე სახალხო მატარებელი ჩაივლიდა, სინათლის ზოლი თაღს ორად გაჭრიდა, უკუნეთი ჩამოწვებოდა. ტურების კვილი, სხვა არაფერი, არსაიდან ბაიბური. ხანდახან საქმემოლგეული მეისრე გამოჩნდებოდა, მელუქნიდან არაყს ინი-სიავებდა, სადგურის მორიგეს შეუჩოჩდებოდა; ნეშო თუთუნს მოფშვნიდა, ერთ-ორს გააბოლგებდა და წაუწვებოდა; მგლების შიშით შინ წასვლას გათენებამდე ვერ ბედავდა.

ღამე იყო, წვიმდა, მელუქნე ნიორს არჩევდა, დახლზე კრაქი პარბალობდა.

კარი გაიღო, გაწუმბული მონადირეები მოვიდნენ, თოფები კუთხეში მიაწყვეს, საწვიმრები მოიხადეს, ერთხანს ჩაბეუტულ ბუხარს მიადგნენ, მერე მაგიდას მოუსხდნენ.

მელუქნემ დარჩეული ნიორი ჩაყარა, კალთა დაიფერთხა, თხმელის ფიჩხი შემოიტანა, ბუხარს შეუყეთა, კრაქი შუა სვეტზე მიაკიდა, მაგიდა წინსაფრის ბოლოთი გადაწმინდა, თითო ჯამი ცხელი ლობიო ჩამოარიგა და დოქით ღვინო ჩამოდგა.

დაკბილული გაზეთებით შემკულ თაროზე რამდენიმე ბოთ-

ლი და ძმრის ერთი პატარა შავი ღოჭი იდგა. კარზე სხვადა-
სხვა ტკბილეულის იარლიყები იყო მიკრული.

ნარზე დახვეული ნაბდები ეყარა. მონადირეები ღვინოს
შეექცნენ, მეძებრები ბუხარს მიეფიცხნენ, ტანზე ორთქლი,
აუვიდათ, თათების ლოკვა დაიწყეს. ქვენამ მოუბერა, ღრი-
ჭოში ცივი ქარი შემოძვრა.

— წახდა ამინდი, — თქვა ერთმა მონადირემ.

— იხვი მოვა, — თქვა მეორემ.

მედუქნემ თუჯია ჩამოხსნა. მოხარშულ დედალს მარილი
მოაყარა, სუფრას მიართვა და თავისი საქმე განაგრძო.

ვილაც მოვიდა, ლაფი გამოტოპა, ცხენი ღუქნის სვეტზე
შიაბა.

კარები გაიღო. ახმახმა კაცმა ბეჭები ძლივს შემოატია.

მეძებრები წამოცვიდნენ.

გრძელბეწვიან ნაბაღზე წვიმის ბზინვარე წვეთები მოცო-
ცავდნენ, მოსულმა დამხვდურთ საერთო სალაში მისცა, ნაც-
რისფერ გალიბანდზე გადაკრული თეთრი ჩაბალახი გადაიწია.

მედუქნემ არაყი დაასხა, მოხარშული კვახის ნაჭერი მია-
წოდა, ორად გაკეცილი ქაღალდის ფურცელი გადასცა და სა-
მაგიეროდ მისგან მაუზურის ტყვიები ჩაითვალა.

— ბატონო კირილე, გთხოვთ, — გაისმა მონადირეების მა-
გიდიდან.

ნაბდიანი შემოტრიალდა, მადლობა გადაიხადა. მიპატიყე-
ბა გამეორდა, კირილემ სუფრას გახედა.

ქრაქის ქვარტლიანი ალი თამაშობდა — კარის ღრიჭოში
შემოსული ქარი არ ასვენებდა, ხან გაინართხებოდა, ხან გას-
წორდებოდა.

კირილე მაგიდასთან მივიდა, დიდი ხმელი ხელი ჩამოატა-
რა, ნაბადი გადაიწია, ხის გრძელ სკამებს გადააბიჯა, ვერცხლით
მოჭედული კაბური მუხლებზე დაიდო.

კირილე სულ ათი-თხუთმეტი წუთი დარჩა მაგიდასთან. რამდენიმე ჭიქა დალია. თავის საქმის სიძნელეებზე ილაპარაკა, თავზეხელაღებული, ტყეში გავარდნილი კაცების ამბავი მოყვა, საჩქარო საქმეზე წასვლა მოიმიზეზა, ბოლოში მოიხატა და, ძვალმსხვილი დიდი ხელი ისევ ჩამოატარა, ჩაბალახი თავზე გადმოიღო, ბოლოები მხრებზე გადაიყარა და წავიდა.

მედუქნემ მაგიდაზე ექვსი ბოთლი ღვინო მიიტანა და თან დააყოლა: თქვენი გამარჯვებისა იყოსო, კირილემ მოგართვათო.

მონადირეები შეიშმუშნენ, ერთმანეთს გადახედეს და სმა განაგრძეს.

— დიდი ვაჟკაცი ყოფილა, ხუმრობა საქმე არ არის ტყეში გავარდნილი კაცის მოთოკვა! — თქვა ერთმა მონადირემ.

— რასაკვირველია, ძნელია, — თქვა მეორემ და თან დაუმატა: — ამბობენ თვითონაც ნაყაჩაღარიანო, ახლა მთავრობას შერიგებია, პატიოსანი გზით ცხოვრება დაუწყია, სამსახური უთხოვია და აი, დაუყენებიათ სამსახურში, ყაჩაღების მღვერად დაუნიშნავთ.

ბევრი კარგი საქმე გაუკეთებია კირილეს, რამდენი ტყეში გავარდნილი შემოურიგებია; ახლა ყველაზე დიდ საქმეს აკეთებს, ერთი დიდი ჯგუფის გადმობირებას აპირებს.

— ცოლ-შვილი თუ ჰყავს? — იკითხა ერთმა.

— ნაშვილები გოგო ჰყავს და ცოლი.

— ნაშვილები ასე ჩვიდმეტ-თვრამეტი წლის იქნება ულამაზესი გოგოა, შესანიშნავი სროლა იცის, ტყვიას ტყვიასი აჯენს, უბრალოდ ვერავინ გაეხუმრება...

აი, რამ მომაგონა ეს ამბავი: თბილისში იაკობ ნიკოლაძის სახელოსნოში შუახნის შავადმოსილი ქალი შემოვიდა, ქალს მალალი, შავთვალწარბა ქალიშვილი შემოჰყვა, ერთი ტყავის

ქურთუკიანი მამაკაციც ახლდათ. მოქანდაკემ სტუმრები სავარძელში ჩასვა და მასთან სტუმრობის მიზეზი ჰკითხა. ქალმა თქვა, რომ ისინი იმ დილით ჩამოსულიყვნენ თბილისში, კითხვა-კითხვით მოუგნიათ სახელოსნოსათვის. ახლა იმედი ჰქონდათ, იაკობი არ გააწბილებდა მათ და გარდაცვლილი ქმრის საფლავისათვის ძეგლის შეკვეთას მიიღებდა.

ქალმა იაკობს რამდენიმე ფოტოსურათი გადასცა და თან დაუმატა, — თავი მოიკლა ბატონო, დაგვაქცია და ამოგვაგდო.

— თავი მოიკლა? — იკითხა იაკობმა.

— დიახ, ბატონო, ერთ საქმეზე დაირცხვინა. ზედმეტად ამაყი კაცი იყო, საქმე შეზღდა ისეთი, რომ თავი მოიკლა. თქვენ, ალბათ, ბევრი საქმე გაქვთ, ჩვენთვის შეიძლება ვერც მოიცალოთ. მაგრამ გავვიწიეთ ანგარიში, ნამეტანი გულდაწყვეტილები ვართ, აგერ ქალიშვილი ხომ ჯავრით აღარაა.

— თქვენ? — იკითხა იაკობმა.

— მე მეუღლე გახლავართ, საქმე ამასთან გექნებათ. ეს მაზღია ჩემი, — თქვა ქალმა და ტყავის ქურთუკიანზე მიუთითა, — თბილისში ხშირად ჩამოდის, როცა მზად გექნებათ, წამოიღებს, ბეს ახლა მოგართმევთ.

— დიახ, მე ხშირად მიხდება თბილისში ჩამოსვლა და როცა დამიბარებთ, გეახლებით, — დაადასტურა ტყავის ქურთუკიანმა.

იაკობმა სურათებს დახედა: ნაცრისფერი კრაველის გალიბანდი, სქელი შავი წარბები, აპრეხილი, ცხვირის ნესტოებამდე მისული უღვაშები, ფართოდ გაღებული თვალები, მაღალი კისერი.

ნაცნობი სახე ჰქონდა, ეს ხომ კირილე იყო, დუქანი, მონა-

დირეები... ქალაქშიაც მინახავს კირილე, მაღალ შავ ცხენზე, ეტლში, მატარებელში.

იაკობი პირველად უარზე იდგა. მაგრამ დაიკოლიეს, ბე დაუტოვეს, მეორედ ჩამოსვლის დღე დანიშნეს და წავიდნენ.

— არ მინდოდა ხელი მომეკიდა. უარი გადამათქმევინეს, ძალად შემაჩჩინეს, — თქვა იაკობმა, როცა სტუმრები წავიდნენ და სურათების თვალიერება დაიწყო. ნამდვილი ყაჩაღია.

— თქვენ კარგად მიხვდით, ბატონო იაკობ. მაგ კაცი ყაჩაღების მღევარი იყო. ამბობენ, რომ წინათ თვითონაც ყაჩაღი იყო, — დავუდასტურე მე.

— ა? ესე იგი არ შევმცდარვარ, არა? —

— არა!

ამის შემდეგ გავიხსენე ზემოთ აღწერილი ამბავი, ის ღამე დუქანში, კირილეს მოსვლა, მედუქნესთან ჩურჩული, მაუზერის ტყვიების გადაცემა და კიდევ ბევრი რამ. იაკობს ისიც კი ვუთხარი, რომ კირილე ყაჩაღებს ტყვიებით ამარაგებდა, ისინი კი მას ნაღავლსაც უნაწილებდნენ-თქო.

მოხუცი სულგანაბული მისმენდა. იმ ამბავმა, რომ ნაყაჩაღარი ტყეში გავარდნილი კაცების გადმობირების საქმეს ემსახურებოდა, — ასეა თუ ისე იაკობს მისდამი სიმპატია გაუჩინა.

გავიდა მთელი ერთი თვე, იაკობი კირილეს პორტრეტს არ იწყებდა. ერთხელ შევახსენე, მეორეჯერ და როცა მესამეჯერ დავაპირე იგივეს თქმა, სწორედ მაშინ მითხრა, დამიწყე და გავაგრძელებო. მეც დავიწყე, დაახლოებითი ფორმა მივეცი და შევახვიე. რამდენიმე დღის შემდეგ ქანდაკების ტილო ახალდასველებული დამხვდა.

— იმუშავეთ, ბატონო იაკობ? — შევეკითხე ოსტატს.

— ვიმუშავე კი არა, დავამთავრე; აბა ნახე, შენ ხომ იცნობდი მაგ კაცს?

პორტრეტს ტილო შემოვხსენი და ნამდვილი კირილე და-
ვინახე. ეს იყო ამაყი და უშიშარი სქელწარბა კირილე, ეს იყო
ყაჩაღების მღვდარი, თავად ნაყაჩაღარი კირილე.

პორტრეტი დამთავრდა, ჭირისუფალი არსად ჩანდა, ეზო-
ლოს, როგორც იქნა, შაოსანი ქალი მოვიდა, ორი უცხო-მხლე-
ბელი მოჰყვა და ნაცვლად იმისა, რომ ნამუშევარი ენახათ და
სიხარულით ცას სწვდომოდნენ, გადახდილი თანხის დაბრუ-
ნება მოიხთოვეს. გადავწყვიტეთ, რომ ძეგლი აღარ დავდგა-
თო. იაკობმა არ დააყოვნა, ბე მაშინვე დაუბრუნა და გაის-
ტუმრა, მერე ნერვიულობა დაიწყო, სახელოსნო ჩქარი ნაბი-
ჯით გაიარა, სასადილო ოთახისაკენ წავიდა, რამდენიმე წუთ-
ში ისევ დაბრუნდა.

ვიცი რაშია საქმე, გათხოვებას აპირებს, ხომ შეხედე, ნახ-
ვაც არ ისურვა, — თქვა მან და ბრძანების კილოთი დაუმა-
ტა: — ჩამოაგდე, დაამტვრიე!

— ცოდვაა, ბატონო იაკობ!

— ყაჩაღი და ცოდვა? — გეუბნები, დაამტვრიე!

— კარგი, ბატონო, თქვენ დაისვენეთ, მე დავამტვრევ.

იაკობი წავიდა, მე ბიუსტს თავი მოვჭერი და ტახტის ქვეშ
დავმალე. ორი-სამი წლის შემდეგ, როცა იაკობი სახელოს-
ნოს შეკეთებისათვის ემზადებოდა და რის გატანაც კი შეიძ-
ლებოდა ეზოში გაჰქონდა, კირილეს გამხმარ თიხის თავს
წააწყდა, საღვარზე დადო, შეაბრუნ-შემოაბრუნა და თქვა:
«Даа, это настоящий разбойник!»

გრიგოლძეის ქუჩიდან როდენის ქუჩამდე

ძველი თბილისის მუზეუმში მიგვიწვიეს, ახალი ექსპონატები გვაჩვენეს. ვინ საით და მე და იაკობმა კი შინისაკენ გავსწიეთ.

ოქტომბრის ბოლო რიცხვები იყო, სახურავებზე ჩამავალი მზის სხივები ბრწყინავდა, ქვევით ქუჩები დაყურსულიყო, ბინდი წვებოდა.

თბილი ქარი ქვაფენილზე დაცვენის ჭადრის ხმელ ფოთლებს მიერეკებოდა. ელურტულებდა დასაბუღრებლად გამზადებული უთვალავი ბედურა.

იქით, ვერცხლის ქუჩისაკენ, ფარფატით მიფრინავდნენ ქილყავების უწესრიგო გუნდები.

დღისით მზით გახურებული კედლები შემორჩენილ სიბოს უკანვე აბრუნებდნენ.

უამრავი გამვლელი — დიდი და პატარა.

სალამოს გაზეთი.

მოსკოვის ქუჩის კუთხეში ერთი ალიაქოთი იყო. „სტიოპა სულელი“ ყვიროდა: „Слон на аэроплане! Слон на аэроплане!“.

სტიოპას ხელიდან გლეჯდნენ გაზეთებს. სტიოპა ფულს ჯიბეში იტენიდა. მისი ენა არ ჩერდებოდა, ხელებსაც მანქანასავით ამუშავებდა.

იმ ხანებში რომელიდაც ქალაქიდან მეორეში თვითმფრინავით გადაიყვანეს სპილო. ჩვენში პირველი ცნობა ამის შესახებ „სალამოს თბილისმა“ დაბეჭდა.

სტიოპამ ეს ცნობა კარგად გამოიყენა, ხელი რამდენიმე წუთში გაიცალა. სტიოპას კიტრივით წაგრძელებული უთმო წითელი თავი ჰქონდა, გადმობრუნებული სქელი ტუჩები, რუხი თვალები, უდარდელი გამომეტყველება. მოკლენაბიჯიანი ჩქარი სიარული იცოდა. სტიოპას ბავშვები სულელს ეძახდნენ, მაგრამ იგი ძალზე შრომისმოყვარე, კეთილი და დაუზარელი კაცი იყო.

სტიოპამ რამდენიმე ენა იცოდა, არც საერთო განათლება აკლდა. დილის ფოსტაში დეპეშების მიმღებად მსახურობდა, დღის მეორე ნახევარში გაზეთ „სალამოს თბილისს“ ჰყიდდა, სტიოპა ბევრს შრომობდა, დაობლებულ დისშვილებს ზრდიდა.

იაკობმა გაზეთის პირველ და მეორე გვერდებს აქა-იქ გადახედა, ორად მოკეცა და ილიაში ამოიღო. გზადაგზა ნაცნობები ხვდებოდნენ: პროფესორი ალექსანდრე ჯაფახიშვილი, პირწმინდად გაპარსული, მრგვალი პირისახის მოლიმარი კაცი, მხატვარი დავით კაკაბაძე. მწერალი მიხეილ ჯაფახიშვილი.

ყაზბეგის ქუჩის დასაწყისში, ფეხსაცმლის მწმენდავი აისორის მუღმივი ადგილი სალამოთი გაზეთის თეთრწვერა გამყიდველს ჰქონდა დაკავებული, იგი არ ჰგავდა სტიოპას. ეს იყო დარბაისელი შეხედულების, ორად წვერგაყოფილი ზორბა კაცი. მას მეფის არმიის მაღალჩინიანი ოფიცრის ფარაჯა ეცვა. იღვა ერთ ადგილზე და მაინცდამაინც არ ცდილობდა სტიოპას ხერხით მიექცია გამვლელების ყურადღება, მაგრამ ზოგჯერ თავისი ბოხი და დაბალი ხმით მაინც წამოიძახებდა გაზეთში მოთავსებულ მისთვის საინტერესო ცნობის სათაურს:

«Взрыв на британском военном корабле! Взрыв на британском военном корабле!»

ამჯერად კი დარბაისელი გამყიდველი ძალიან დაბალი ხმით გამვლელებს ამცნობდა: „Продажа Советско-Китайской железной дороги! Продажа Советско-Китайской железной дороги!“

ჩვენ ამ გამყიდველსაც გამოვართვით რამდენიმე ვაზეთი.

— იცი ეს კაცი ვინ არის? — მითხრა ორი ნაბიჯის გავლის შემდეგ იაკობმა.

— არ ვიცი.

ეს ძველი პროფესიონალი სამხედრო პირია, პეტერბურგის სამხედრო აკადემიის ყოფილი ლექტორი, რუსეთ-იაპონიის ომის მონაწილე, არტილერიის კარგი მცოდნე და, საერთოდ, განათლებული კაცი.

სასურსათო სავაჭროში შევედით. იაკობმა პატარა ბოთლი კონიაკი იყიდა. გამოსვლისას ხანშიშესული კაცი მიესალმა.

— ზრდილობისათვის თორემ, მაგ კაცი სალამის ღირსი არც არის, — თქვა იაკობმა, — მეფის დროს გვარიან სამსახურში იყო, თავი დიდ ჩინოვნიკად მოჰქონდა, არავის კადრულობდა, მხატვრები, მწერლები და ასეთები ზომ არაფრად მიაჩნდა.

რევოლუციამ ჩინოვნიკები მიფერთხ-მოფერთხა, ეს კი გაძვრა-გამოძვრა და ისევ მალლა წამოჯდა. ამ ბოლოს, როგორც იტყვიან. წყალი შეუდგაო, მართლაც წყალი შეუდგა და ახლა გვცნობს.

შებინდდა, როდენის ქუჩაზე ჩავუხვიეთ.

შორს ცაზე წითელი ზოლი მოჩანდა.

ღამურები ადრიანად გამოსულიყვნენ.

წითელი როიალი

იყო ერთი მოქანდაკე, ისიც ერთ დროს იაკობთან სწავლობდა, შემდეგ სხვა საქმიანობას მიჰყო ხელი, ხელოვნება კი მიივიწყა და ამ დროს სარფიანი შეკვეთა მიიღო — უზარმაზარი ქანდაკება უნდა გაეკეთებია.

მანაც არ დააყოვნა, სასწრაფოდ აიყვანა თანაშემწეები, გამართა კარკასი, თიხა დაზილა და მუშაობაც დაიწყო.

მისი ერთ-ერთი თანაშემწე, სახელად ტერენტი, იაკობის მოსწავლე იყო, ხშირად დადიოდა მასთან, ესაუბრებოდა და მუშაობაში ეხმარებოდა. ტერენტის ღონიერ და დიდრონ ხელებს ბევრი რამის გაკეთება შეეძლო.

იაკობთან მოსული ტერენტი ტყუილ-უბრალოდ არ გაჩერდებოდა. ხან მძიმე ქვას შემოაგორებდა სახელოსნოში, ხან სადგარს გადადგამდა; ერთი სიტყვით, აკეთებდა ყველაფერს იმას, რის გაკეთებაც იაკობს არ შეეძლო.

იაკობმა იცოდა, რომ ტერენტი იმ მოქანდაკესთან თანაშემწედ მუშაობდა და ჰკითხა: როგორ მიღის ქანდაკების საქმეო.

— ჯერჯერობით არა უშავს, თიხით შევავსეთ, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ დამკვერი კარკასი სუსტია, ფიგურა ინძრევა, მობრუნება ჭირს, — უპასუხა ტერენტიმ.

— ოო... ეს ვერ არის კარგი საქმე. ფრთხილად იყავით, ხუთი-

ექვსი ტონა თიხის დაჭერა არც ისე ადვილი საქმეა. მარტო არ მოგივიდეთ! — გააფრთხილა იაკობმა და თან დაუმატა: — ხომ იცი, თუ ერთი გადაიზნიქა, მორჩა, ვერავითარი ძალა ვერ შეაჩერებს, მაშინ სხვა გზა აღარ იქნება, გარდა იმისა, რომ თავს გაქცევით უშველოთ.

შემდეგ მოსვლაზე ტერენტიმ ამბავი მოიტანა: დიდი ქანდაკების ავტორს ქალი შეურთავს.

— როგორც იქნა ეღირსა, ცოტა კიდევ რომ დაგვიანებოდა, მერე ვეღარ გაბედავდა, მე დაკვირვებული ვარ, შუახნის კაცს ქალის შერთვა უჭირს, მარტოხელობას დაჩვეული, ვერ ბედავს ახალი ცხოვრების დაწყებას, ფრთხილად ეკიდება ამ საქმეს, გამბედაობა არ ყოფნის, და არჩევანშია, — თქვა მან.

— რა ხნისაა ქალი? — ჰკითხა იაკობმა.

— ქალი, ბატონო იაკობ, ზუსტად მისი ხნისაა, ისე არა უშავს, კარგი შესახედავია, მაგრამ ერთი გვარიანი ნაკლი აქვს. საოჯახო საქმე არ იცის. მისი ფიქრი და ოცნება მუსიკაა, დახვედრებული პიანინო არ მოსწონებია. თავისი სიცოცხლე თურმე წითელი ხის როიალზე ოცნებობს. ქმარს პირობა აქვს დადებული, დამთავრდება თუ არა ქანდაკება, წითელი ხის როიალი უნდა უყიდოს.

იმ დღეს ტერენტი ცოტა გადაკრულში იყო, ბევრი ილაპარაკა და წავიდა.

ამის შემდეგ თითქმის მთელმა თვემ გაიარა და ტერენტიც გამოჩნდა.

— როგორ მიდის თქვენი ქანდაკების საქმე? — ჩვეულებრივად ჰკითხა იაკობმა.

— ქანდაკების საქმე, ბატონო იაკობ, ვერ არის მთლად კარგად. მსხვილი მავთულებით დავკიმეთ, სამაგიეროდ მობ-

რუნება აღარ შეიძლება და იძულებული ვართ, როგორც არის, ისე დავამთავროთ, თქვა ტერენტიმ და თან დააყოლა: — მეორე უბედურებაც გვეკირს, ბატონო იაკობ, პატარძალი თავს დაგვტრიალებს, შესვენების ნებას არ გვაძლევს, ჩქარა დაამთავრეთ, როიალი უნდა ვიყიდლო. მეტის მოთმენა აღარ შემიძლიაო, — როდის იქნება ის ბედნიერი დღე, წითელ როიალს რომ მოვიტან! თქვენი ბრალია, ქმარს განგებ უჭიანურებთ, საქმეს, შურიანები ხართო. რად უნდოდა თანაშემწეები, ხელი აკლია, თუ ფეხიო. მარტო რომ ემუშავა, უფრო ჩქარა დაამთავრებდაო. აი, ამ სიტყვებით გვიმასპინძლდება ყოველდღე. თავი გვაქვს მოძულებული.

შენდეგ მოსვლაზე ტერენტი ველარ ვიცანით. თვალები ჩაცვენოდა, მხრებში მოხრილიყო, შეშინებული სახე ჰქონდა.

— დავიღუპეთ, ბატონო იაკობ, — თქვა შემოსვლისთანავე მან. — უბედურება დატრიალდა. მე ქანდაკების მხრებზე ვიყავი ასული, თავის ზედა ნაწილს ვამუშავებდი, ფიგურამ კრიტიკინი დაიწყო, მომეჩვენა, თითქოს შენობა გადაიზნეიქა, აი ისე, როგორც თვითმფრინავის დაშვების დროს ხდება ხოლმე, მიწა დაყირავდება — შენ სწორად ზიხარ. ერთი მავთული გაწყდა და ვიოლონჩელოს მსხვილი სიმღვივით დაიზუზუნა. მეორე გაიჭიმა, ამ დროს თქვენი ნათქვამი მომაგონდა, ვიფიქრე გლახადაა საქმე-თქო, — კიბით ჩამოვედი, თუ გადმოვხტი აღარ მახსოვს, გავიქეცი, მეორე თანაშემწეც გაიქცა, ქანდაკება ნელა გადაიზნეიქა, მოიკეცა, გეგონებოდათ დაიხარა და იატაკიდან რალაციის ალებას აპირებსო. გადაიზნეიქა, და წაიქცა, დაიშალა, დაიმსხვრა.

- მერე, მერე? — შეეკითხა იაკობი.
- მეტი არაფერი, წაიქცა და დაიშალა.
- მერე, მერე? — გაიმეორა იაკობმა.

— მერე და მერე... წაიქცა და დაიშხვრა.

ტერენტიმ ყველაფერი თქვა, რაც საჭირო იყო, მეტი სათქმელი არაფერი ჰქონდა, იაკობი კი ეკითხებოდა: — მერე, მერეო.

და როცა მოხუცი კიდევ შეეკითხა, ტერენტის გაელიმა და თქვა:

— მერე, ბატონო იაკობ, ქანდაკების მუცლიდან წითელი როიალი გამოგორდა.

იაკობმა კარგა ხანს ისარხარა, შემდეგ კი გაჩუმდა, შეებრალა მოქანდაკე და თქვა: მოწყუმპალეს ოკეანეში არ უნდა შეეტოპაო.

ნაუშიას ქვრივები

(წერილი პირველი)

მაშინ უკვე ქუთაისში ეცხოვრობდი, იაკობის წერილი მივიღე, მწერდა; დიდი ხანია თბილისში არ გამოჩენილხარ, შენი არაფერი ვიცი, მომწერე ყველაფერი, რა გიჭირს და რა გილხინსო.

იაკობს უყვარდა, როცა დაწვრილებით ვწერდი და მეც მიეწერე წერილი, აი ისიც:

„ბატონო იაკობ, თქვენი წერილი მივიღე. ყველაფერზე რა მოგახსენო და ერთ ამბავს კი გწერთ; ამას წინათ ჩემთან შავებში ჩაცმული შუახნის ქალი მოვიდა და გარდაცვლილი ქმრის პორტრეტის შესრულება მთხოვა. ასე იყო თუ ისე, ნახევრად შევთანხმდით, საბოლოო მოლაპარაკება კი რამდენიმე დღით გადავდევით, ქვრივი სოფელში უნდა დაბრუნებულიყო და კიდევ სხვა ფოტოსურათები ჩამოეტანა.

მეორე დღეს კვლავ მესტუმრა შავებში ჩაცმული სულ სხვა, შედარებით უფრო ხნიერი, მაგრამ ზედმეტად მოკრძალებული და თავაზიანი ქალი. შეწუხებისათვის ბოდიში მომიხადა, და მანაც მთხოვა გარდაცვლილი ქმრის პორტრეტის შესრულება.

— დაღუპული ქალი ვარ, რა არის ჩემი სიცოცხლე, დაგ-

ვავსო და ამოგვავდო. სმა უყვარდა, ძალად მოიკლა თავი, გუ-
ლი გაიფუჭა, — თქვა მან და თან ძველებური ბურთულეებგა-
დაგრეხილ საფულედან რამდენიმე მინიატურული ფოტოსუ-
რათი ამოიღო, — ეს არის, ბატონო. თუ სურათები საკმარისი
არ იქნება, შემოძლია დამატებით კიდევ მოგიტანო.

მე სურათები გამოვართვი, დავხედე და ხმელი, მალა-
კისრიანი, უღვაშებაწყებილი კაცი დავინახე, ვიცანი.

ქალს ავხედ-დავხედე, მერე ისევ ფოტოებს გადავავლე
თვალი, რა მეთქვა, აღარ ვიცოდი, მერე მოკრძალებით ვუთ-
ხარი:

— ეს სურათები მე გუშინ მაჩვენეს, აგერ ეს წარწერა:
„გაგრა, ექვსი სექტემბერი“. თვით გარდაცვლილიც ეს არის.
ღიახ, ეს სურათები გუშინ მოიტანა ერთმა...

წინადადება დამთავრებული არ მქონდა, ქალი წამოდგა,
სურათები აკანკალებული ხელით გამომართვა, სახე გაუფით-
რდა, აღელვება დაეტყო, მაგრამ თავი დაიჭირა და ისევ ბო-
დიშის მოხდით თქვა, მოლაპარაკება სხვა დროისათვის გადავ-
დოთ.

ქვრივი კარებამდე მივაცილე და ვუთხარი: — როგორც
გნებავთ, ხუთი საათიდან ყოველთვის სახელოსნოში ვარ,
მობრძანდით, მოვილაპარაკოთ-მეთქი.

ქალი კარებთან მივიდა, ერთხანს შეჩერდა, რაღაცის თქმა
დააპირა, მაგრამ ისევ გადაიფიქრა. დამემშვიდობა და ის-ის
იყო უნდა წასულიყო, მომიბრუნდა, მიიხედ-მოიხედა, ახლოს
მოიწია და მითხრა ის, რაც არც ერთ ქალს არ შეუძლია და-
ფაროს:

— თქვენთან ჩემი ქმრის საყვარელი ყოფილა. ნამდვილი
ცოლი მე გახლავართო.

ამის შემდეგ გავიდა თითქმის თვე და ერთ მშვენიერ ღღეს

ორივე ერთად მოვიდა. ორივე დაწყინარებული იყო, გულში კი რომელს რა უტრიალებდა, ვინ იცის.

ქალებმა სურათები და ბე დამიტოვეს, შევთანხმდით, რომ ნამუშევრის ჩამოსხმამდე მოვიდოდნენ და ნახავდნენ. მე საქმეს შევუდექი. გავაკეთე უღვაშებგაწევილი, მაღალკისრიანი, ხმელი, ბოხოხიანი კაცის პორტრეტი. დანიშნულ დღეს ველოდი, — ერთი კაცის ორ ქვრივს. ისინიც მოვიდნენ, მოვიდნენ, მაგრამ რა მოვიდნენ, მთელი სოფელი ჩამოეყვანათ.

ქვრივებს სკამები ნამუშევრის პირდაპირ დავუდგი... დანარჩენები დაბალ სადგარებზე ჩამოსხდნენ. ზოგი რას ჩამოეყრდნო, ზოგი რას.

სიჩუმე ჩამოვარდა, სტუმრები სანახაობამ გაიტაცა.

მათი ყურადღება ბევრმა რამემ მიიპყრო. განსაკუთრებით ადამიანის თავის ქალით დაინტერესდნენ. დიდხანს ატრიალეს თავის ქალა, ხან ერთს ეჭირა ხელში, ხან მეორეს, კბილები გაუსინჯეს, თვალების ფოსოებში თითები ჩაუყვეს.

— რა ვართ ადამიანი?! — თქვა ერთმა.

— რა ვართ და ესა ვართ! — თქვა მეორემ.

— ამას კიდევ იღბალი ჰქონია, რომ აქ ინახება და მიწაში არ არის! — დაუმატა მესამემ.

ღრო გადიოდა, მე სადგართან მივედი და ნამუშევარს ტილოები შემოვხსენი.

— ეს არის — იკითხა ერთმა.

ერთხანს სიჩუმე ჩამოვარდა, სტუმრებს კრიჭა შეეკრათ.

— რას იტყვიან? — იკითხა პირველმა ქვრივმა.

ხმას არავინ იღებდა, ასე გაგრძელდა რამდენიმე წუთს, სიჩუმის დარღვევას ვერავინ ბედავდა.

— ბოხოხი მთლად მისია, — თქვა ერთმა.

— სახე, ცხვირი, თვალი? — იკითხა ქვრივმა.

— როგორ აკეთებენ? — იკითხა ერთმა ქალიშვილმა.

— ნაუშია ბიძია! როგორ გავს, ნამდვილი ნაუშია! — თქვა მეორე ქალიშვილმა.

— კი, კი, ნამდვილია, — დაადასტურეს მამაკაცებმა, ქვრივებმა კმაყოფილება გამოთქვეს და ასე ამგვარად „ნაშხატრო საბჭომ“ ნამუშევარი მიიღო.

გავიდა დრო, ქვაში გამეორებული ნამუშევარი წაიღეს და წინასწარ აგებულ კვარცხლბეკზე დადგეს.

რამდენიმე დღის შემდეგ ახალგაზრდა კაცის ხელით პირველი ქვრივის წერილი მივიღე: „ხვალ შუადღისას თქვენთან მანქანით გამოვივლიან, გთხოვთ მობრძანდეთ, წლისთავი გვაქვს. თქვენი გამოჩენა მეტად სასიამოვნო იქნება. პატივისცემით თქვენი ქეთევანი.“

ბატონო იაკობ, ქეთევანი გახლავთ ის ქვრივი, რომელიც ჩემთან მეორედ მოვიდა, ესე იგი პირველი ცოლი. რა მექნა, უნდა წავსულიყავი. მანქანა სატვირთო იყო, კაბინაში მძღოლის გვერდით ებისკოპოსი იჯდა, ზევით, ძარაში, რამდენიმე ქალი და კაცი საუბრობდა. იქვე დასტებად შეკრული ახალი სკამები ეწყო. წყალწითელის ხილთან ფუთაგაკრული დიაკვანი შემოგვეერთდა. მოკლედ გაიმბობთ, ბატონო იაკობ, გზაში რამდენი რამ გადაგვხდა, ვინ იცის! სად დუქნებთან გავჩერდით, ცოტა-ცოტა გადავკარით, სად ბულდოზერის გადათხრილ გზას წავაწყდით, უკან დავბრუნდით, შორიდან მოვეუარეთ, დავიღალეთ და გავსავათდით.

ვიარეთ, ვიარეთ და ერთ-ერთ ფერდობიან ადგილს მივადექით, ბოლოს კარგ გზაზე გავედით, მანქანა გაჩერდა, ეზო სავსე იყო ხალხით, ვილაცამ დაიძახა, სკამები მოიტანესო. ჩვენი ერთი თანამგზავრი შუახნის კაცი, რომელიც თავიდანვე ცოტა შეზარხოშებული იყო და მერე გზაში კიდევ დაამატა,

უცებ აინთო, რას ჰქვია სკამები მოიტანესო, სკამები კი არა, საპატივცემულო სტუმრები მოვიყვანეთო! — შეუტია ვიღაცას.

ენო შეჩოჩქოლდა, ეპისკოპოსმა ფეხი მიძიმეღ დაღვაშიწაზე, თავკაცები შეეგებნენ, ხალხი ორად გაიყო. გზა მიიტეს და მისთვის განკუთვნილ მოსასვენებელ ოთახში შეიყვანეს. მე ნაკლები ყურადღების ქვეშ აღმოვჩნდი.

ჩვენი შეზარხოშებული თანამგზავრი ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მანქანაზე ავედი, გამომეცნაურა, საუბარი გამიბა.

— სასაფლაო შორს არის? — ეკითხე მაშინ მას.

— თქვენი ნახელავი სასაფლაოზე არ დგას. მაგის ჯავრი ნუ გაქვთ, შორს სიარული არ მოგიხდებათ, ძეგლი შუა ეზოშია ამართული, საფლავიც მის ქვეშაა, — მითხრა მან.

— როგორ, სოფელს სასაფლაო არ აქვს? — შევეკითხე ხელმეორედ.

— თქვენ, როგორც ვხედავ, ბევრი რამე არ გცოდნიათ, — მითხრა მან და მიამბო, რომ თურმე განსვენებულ ნაუმიას ოცდაორი წელი უცხოვრია თავის ცოლთან ქალბატონ ქეთევანთან, ამ ჩვენი თანამგზავრის დეიდასთან. ქეთევანი განათლებული ქალი ყოფილა, წმინდა ნინოს სასწავლებელი ჰქონია დამთავრებული, სოფელში დიდხანს უმასწავლებლია და დამსახურებაც მიუღია. ჩვეულებრივად, როგორც ყველა გაუთხოვარ მასწავლებელს ემართება, გვიან გათხოვილა ქეთევანი. მისი ქმარი, ნაუშია, დიდი ენერჯიული კაცი ყოფილა, ცხოვრება საათივით ჰქონია აწყობილი, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ შვილი არ გასჩენია, ასე გასულა ოცდაორი წელი, ბოლოს ამდგარა და, ქეთევანთან შეთანხმებით, იქვე ღობის მოზიარე ზეზობლის ქერივი შეურთავს, ასე რომ, განსვენებული ორი ქალისა და ორი საზღის პატრონი გამხდარა.

ორი ეზო, ორი ქალი, ორი სახლი, ორი ვენახი, და ორი
ჭიშკარი, ეს ყოფილა ნაუმიას სამფლობელო.

ბოლოს ნაუმიას ღობე გაუხსნია, ეზო და ვენახი შედგურ-
თებია, მეურნეობა დაუმსხვილებია და საქმეც კარგად წარ-
სულა.

გარდაცვლილი ქმარი ქვრივებს სასაფლაოზე წასაღებად
ვერ გაუმეტებიათ და ზედ ნალობარში დიდი კოპიტის ქვეშ
დაუმარხავთ. განსვენებულს სახის ცალი მხარე ერთი სახლი-
საკენ ჰქონდა, ცალი მეორესაკენ. თვალებით პირდაპირ ვენახს
გასცქეროდა.

— შეილი თუ ეყოლა მეორე ქალთან? — შევეკითხე თა-
ნამგზავრს.

— არა, ბატონო, ნაუმია ხნიერი კაცი იყო და რა შეილი
უნდა ჰყოლებოდა, ისე კი ძალიან უნდოდა, ერთი მემკვიდრე
გასჩენოდა.

ახლა, მე თვით გიამბობთ, სად და როგორ იდგა ძეგლი.

ერთ დიდ ეზოში იდგა ორი სახლი, წინ საავტომობილო
გზა ჩადიოდა, მწვანედ შედებილ გრძელ და ლამაზ ღობეს
ორი ჭიშკარი ჰქონდა, სახლების წინ მობიბინე კოინდარში
კოპიტების დიდ ხეებზე ადესა ყურძენი იყო აყოლებული,

ძეგლი ნალობარში იდგა, საფლავს გარშემო თლილი ქვის
მოაჯირი ეკრა, მოაჯირზე ჯაჭვებგაყრილი მოზრდილი ბურ-
თულები იყო დამაგრებული, დაახლოებით ისეთი, სურათების
გალერეის წინ რომ არის. იქვე სახლის უკან, ხის საპირფარე-
შოზე ლერწებმემხმარი დიდი თეთრი კვახი ეკიდა.

ჩაყვითლებულ ბიის ხეებს ბიჯგები ჰქონდა შეყუდებუ-
ლი. წვრილ ხურმას ყივყავი ესეოდა. ცოტა მოშორებით კრა-
შიტით დახურულ გრძელ მარანში ქვევრების მოლესილი თავე-

ბი ორ მწკრივად იყო გაბანრული. ცოტა იქით, სანაკვე ფერ-
ლოზე დაყრილ ქაჭაზე ათასი ქათამი იჩხრიკებოდა.

ეპისკოპოსმა ძეგლი აკურთხა, თავისი მოვალეობა შეასრულა, იქვე მდგომ დიაკვნისაკენ გადაიხარა, ცხვირით ცხვირთან მიუტანა, ლოცვანში დაშვებული შეცდომებისათვის ერთი მაგრად შეუკურთხა და თავკაცებში გაერია.

მოთავდა ძეგლის კურთხევა. დაიწყო შეპატიყება. — ვისაც სად გნებავთ! — ისმოდა აქეთ-იქიდან. პირველი ქვრივის სახელი ავირჩიე. ეპისკოპოსიც იქ შევიდა, ცოტა ხანში ყველაფერი მოწესრიგდა, ეზოში არავინ დარჩა, სახლის უკან თეთრხალათიანი დაქირავებული მზარეულები ფუსფუსებდნენ. სუფრამ თამადად ეპისკოპოსი აირჩია. მან კი თავის მხრივ მოადგილეები დაინიშნა, პირველი მოადგილე მაღალი, სიმპათიური სახის კაცი, მეორე სახლში გაგზავნა, რომელსაც იქ კიდევ თავისი თანამეწეები უნდა აერჩია.

დაღამდა, სუფრა ახმაურდა, ღვინო და სურსათი ულეველი იყო.

— პატივცემულო თამადა, — მიმართა ერთმა ხანშიშესულმა კაცმა ეპისკოპოსს, — მოგეხსენებათ, რომ განსვენებული, ჩვენი საყვარელი ნაუშია, არც ისე ბავში კაცი იყო. პურმარული და ლხინი ძალიან უყვარდა, ვფიქრობთ, რომ დანაშაული არ იქნება ერთი პატარა მრავალყამიერი! ა?

თამადამ გრძელ წვერზე ხელი დაისვა და თქვა:

— როგორ არა, შეიძლება, როგორ არ შეიძლება, მხოლოდ საეკლესიო, მხოლოდ და მხოლოდ საეკლესიო.

დაიწყო გუგუნის, იგივე გამეორდა მეორე სახლშიც.

შუალამისას ნაუშიას გაცოცხლებისათვის და სულის ჩადგმისათვის მადლეგრძელეს მე. ერთმა ახმახმა იგივე გაიმეორა, რაც თამადამ ბრძანა და თან დაუმატა: — შენ აქ მეორეჯერ

მოსული არ დაგინახო. შენი მოსვლა იმას ნიშნავს, რომ გი-
ლაც უნდა მოკვდესო, ვილაცას ძეგლი უნდა აუგოო.

უცებ ავინთე. არასასიამოვნო სიტყვები მოვისმინე, ნუნუა
კისერში მომეხიანა. ღვინით სავსე ბოთლს მოვკიდებ ხელი და
ის იყო ზედ შუბლში უნდა მიმეფშვნა იმ უზრდელისათვის,
რომ გამაკავეს, შეიქნა ჩოჩქოლი, მაგრამ სუფრა მალე დამ-
შვილდა. ეპისკოპოსმა მე გამამართლა, ჩემი შეურაცხყო-
ფელი სუფრიდან გააძევა.

ღამე მიილულა. ცას რუხი ფერი დაედო და სუფრაც აიშა-
ლა. უთვალავი ჩიტით დამძიმებული კობიტებიდან გამაყრუე-
ბელი ქლურტული ისმოდა.

ეზოში ღრიანცელი შეიქნა, გამოძინებული მძლოლები იზ-
მორებოდნენ, რამდენიმე მანქანა წავიდა.

მე დაცვარულ კოინდარში დაესვირნობდი, ღამინდელი
წყენა გადამავიწყდა.

დილის სიგრილემ დაჰკრა, ვენახებით დასერილ ფერდობ-
ზე ნისლის ზოლი ჩამოწვა, ხელახლა შეპატიჟება დაიწყო.

დიდი კობიტის მობინადრეებს, რომლის ქვეშ ქანდაკება
იდგა, ისე აეპრელებიათ ძეგლი, რომ ველარ ვიცანი. იღვა ნა-
ლობარში ნაუშია, კისერი წაეგრძელებია, რუხი გალიბანდი
ჩამოეთხატა, წარბები შეეჭმუხნა, და ვენახს გასცქეროდა.

აი, სულ ეს არის, ბატონო იაკობ, რისი მოწერაც მინ-
დოდა".

იაკობის სახლიკაცი

(წერილი მეორე)

„ბატონო იაკობ, ამდენხანს გაჩუმებული ვიყავი, ახლა ზედზედ გწერთ. ამ რამდენიმე დღის წინათ ერთი თქვენი მოგვარე კაცი გავიცანი.

ნადირობიდან ვბრუნდებოდი, დიდი თქეში წვიმა მოდიოდა. წლებანდელი ოქტომბერი ოქტომბერს არ ჰგავს, აკონილი ჩალა ლეება, სიმიინდი ბევრგან აუღებელია, ვიჩქარეთ, მავრამ არაფერი გამოვიდა, მშრალი არაფერი დაგვრჩენია, თავიდან ფეხებამდე გავილუმბეთ. ქვევით სველი ბალახი, ზევიდან შეუჩერებელი წვიმა.

მდინარე წყალწითელაში გამოვტოპეთ, აღმართი ამოვიარეთ და ერთ-ერთი დუქნის წინ გამოშვერილი სახურავის ქვეშ შევჩერდით, სული მოვითქვით, გავაბოლეთ და ის იყო, უნდა დავბრუნებულიყავით, რომ მამაჩემმა თქვა: — ამ დუქანში დიდი ბუხარია, მოდი ერთი შევშრეთ, ცოტაც გადავკრათ და განვაგრძოთ გზაო.

ლიტერატურის მასწავლებელი ვალიკო თუმანიშვილი მაშინვე დაეთანხმა: — კარგი აზრიაო, — თქვა და კარიც შევალეთ.

— ბუხარი გინთიათ? — იკითხა მამაჩემმა.

— ამ წუთში იქნება, — თქვა მედუქნემ. ეზოს მხარეზე

მიდგმულ ოთახში გავიდა, უზარმაზარ ჩაშავებულ ბუხარში წინასწარ მოწყობილ შეშას ნავთი მიასხა, ცეცხლი დაანთო, მერე სასწრაფოდ მაგიდა გადაწმინდა, ორი სკამი შემოარბენინა, ერთი სკამის მაგიერ, პატარა კასრი შემოაგორა, ფეხზე დააყენა და შეგვიბატიყა.

ჩაბნელებული ოთახი ცეცხლმა გაანათა და მალე ბუხები-საგან დაწინწკლული პატარა ელექტრონათურაც აინთო.

ცოტა მოვსულიერდით.

მედუქნე სამზარეულოში გავიდა, კუბატი და მწვადი დაუკვეთა. მანამდე ცხელი ლობიო და დოქით ღვინო ჩამოდგა.

გაწუმპული მეძებრები ტანის ლოკვას შეუდგნენ. ჩვენ ორთქლი აგვდიოდა, სველი საცვალი გამაგრებელი კომპრესივით გვეკრა ტანზე.

იმ დღეს, ბატონო იაკობ, კარგი დრო გავატარეთ.

ჩვენს მაგიდას სხვებიც შემოუერთდნენ და უბრალო თავ-შეფარება ქეიფად გადაიქცა, მამაჩემს გიტარა მოუტანეს, საქმე კარგად წავიდა, მაგრამ მერე ისევ სიცივემ აგვიტანა, სუფრის დატოვება დავაპირეთ.

მედუქნემ ანთებული ნავთქურა შემოიტანა, მაგიდის ქვეშ შედგა. მერე გობით ცხელი წყალი შემოარბენინა, ჩვენს „მანესტროს“ სველი ჩექმები გახადა და ფეხები ჩააყრევინა. თითქოს ყველაფერი მოწესრიგდა: — ბუხარი, იქით — ნავთქურა და ცხელი ორთქლი. და მაშინ იყო სწორედ, რომ ჩვენს მაგიდას შემოუერთდა აი ის, მე რომ მოგახსენებდით, თქვენი მოგვარე კაცი, და როცა გაიგო, თქვენი ყოფილი მოწაფე ვიყავი, თქვა: იაკობს ძალიან კარგად ვიცნობო, ჩემი მეგობარი კაციო. გვარი ერთი გვაქვს, ნათესავეები კი არა ვართო.

შემდეგ გვიამბო, რომ ბორღოში ცხოვრობდა, მეღვინეობას სწავლობდა, პარიზში ხშირად ჩამოდებოდა და თქვენც გნახულობდათ.

პარიზში ჩამოსულს თქვენთან რამდენიმე ღამეც გაუთე-
ვია. ერთ დღეს ლუვრში ერთად ყოფილხართ და შინ დაბრუ-
ნებულებს ამბავი დაგზვედრიათ, ვილაც ხანშიშესული კაცი
მოსულა, თქვენი ნახვა უნდოდა თურმე, ბევრი უცდია კედელ
და შემდეგ წასულა.

— სახელოსნოში რომ შევდიოდით, — განაგრძო თქვენმა
მოგვარემ, — იაკობის საწერ მაგიდაზე გადაშლილ სახატავ
რვეულზე ვნახეთ წარწერა: „ვნახე შენი ქანდაკება, აღარ უნ-
და ამას ქება“. აკაკი. ქვევით ეწერა რიცხვი.

აკაკი იმ ხანებში საფრანგეთში სამკურნალოდ იყო ჩასუ-
ლი, თვით პარიზში იშვიათად ჩადიოდა, იაკობთან მიწერ-მო-
წერა ჰქონდა და საქართველოდან მიღებულ ჟურნალ-გაზე-
თებს უგზავნიდა მას.

— დიდი ხანია არ მინახავს იაკობი, ალბათ, მოხუცდა, —
მკითხა მან. მე ვუპასუხე, რომ საქმე მთლად მასე არ არის-
მეთქი. იაკობი კარგადაა და აწი აპირებს მთელი გამოცდილე-
ბის გამოყენებას-თქო. გაეხარდა და მთხოვა თქვენთვის მოკი-
თვა გადმომეცა. ასე რომ, თქვენ უკვე იცით ვისგანაა ეს მო-
კითხვა.

იყავით კარგად.

თქვენი მადლიერი მოწაფე ვ. მ.“

თ ა ი ვ უ ლ ი

ერთხელ იაკობმა მომწერა: ამ დღეებში ქუთაისში ჩამოსვლას ვაპირებ, კარგი იქნება, თუ არსად წახვალ, ისეთი საქმე მაქვს, შენი დახმარება დამჭირდებაო.

მაისის ბოლო რიცხვებში მოხუცი ჩამოვიდა, იმ წელს გრძელი ზამთარი იყო, თოვლი გვიან დადნა, სამეგიეროდ, ბალახი უცებ ამოვიდა და გაზაფხულიც ერთბაშად დაიწყო.

— იცი, რა შეილო, — მითხრა მან, — მე ორი საქმე მაქვს ქუთაისში მოსაგვარებელი, ორთავეზე შენ უნდა მომეხმარო. მარტო გამიჭირდება, სად რა არის არ ვიცი, ზოგი ჩემი წაცნობი სულაც აღარ არის ამქვეყნად.

— ბრძანეთ, ბატონო იაკობ!

— მე, ალბათ, ამის შემდეგ გამიჭირდება აქ ჩამოსვლა, — განაგრძო ისევ მან, — სასაფლაოზე შინდა ავიდე, დედაჩემის საფლავზე ერთი თაიგული უნდა მივიტანო და ათიოდე წუთი დავყო იქ. მოვიგონო ჩემი ბავშვობა, ფანჯრის დაორთქლილ შინაზე ანგელოსების ხატვა, მერე დედის წერილები, რომელთა წაკითხვა მხოლოდ მე შემეძლო.

— მეორე საქმე?

— მეორე საქმე შედარებით უბრალოა, სახელმწიფო ბანკში უნდა მივიდეთ და ერთი ფინანსური საქმე მოვაგვარო, მაგრამ ეს ხვალ იყოს, დღეს თაიგული შევიძინოთ და სასაფლაოზე წავიდეთ.

იმავე დღეს, ოთხ საათზე თაიგულით ხელში საფიჩხიის
სასაფლაოსაკენ გავემართეთ.

ნაწვიმარი იყო, აქა-იქ გუბეები იდგა.

— გახსოვთ საფლავის ადგილი? — შევეკითხე იაკობს, როცა
ცა სასაფლაოს ალაყაფის კარებს მივადექით.

— როგორ არა, გზიდან მარჯვნივ, ორმოცი ნაბიჯია და იქვე
ახლოს ერთ-ერთი საფლავის შავი გრანიტის ობელისკი მაქვს
მინიშნებული.

ის ობელისკი ვერ ვნახეთ. შემდეგ მესაფლავეებისაგან გა-
ვიგეთ, ობელისკი ჭირისუფალს გაუყიდა. ბევრი ვიარეთ,
სველი ბალახით დაფარულ ამობურცულ და ჩავარდნილ საფ-
ლავებს შორის, მაგრამ ვერ იქნა და ვერ ვიპოვეთ იაკობის დე-
დის საფლავი.

დაღონდა იაკობი, ასე მწუხარე არასოდეს მენახა, ვინ
იცის, რას ფიქრობდა ამ დროს. საფლავებს შორის, თაიგულით
ხელში მოსიარულე მოხუცი, როგორ ნაღვლობდა, მით უფრო,
რომ მას აქ მეორედ მოსვლის იმედი აღარ ჰქონდა.

ბოლოს ერთ-ერთ, ოდნავ ამობურცულ საფლავთან მივი-
და, ნელა დაიხარა, თაიგული დადო, უხმოდ გამობრუნდა,
მკლავი მკლავში გამიყარა და როცა გზაზე გამოვედით, მი-
თხრა:

— წავიდეთ, დედაჩემის საფლავი ვერ ვნახეთ, რა ვუყოთ,
სხვის დედას ერგოს ჩემი თაიგულიო.

დაღმართი ჩავიარეთ, იაკობი სახლში შევიპატიე, სახლის
უკან პატარა ბაღში შევჩერდით.

— რომ იცოდე, როგორ მიყვარს ახლადამოსული ბალახის
სუნი და, იცი კიდევ რა? — ზაფხულში უეცარი წვიმის შემ-
დეგ ავარდნილი სურნელოვანი ოხშივარი, — თქვა მან.

კოტა ხნის შემდეგ მიიხედ-მოიხედა და ისევ მან დაარ-
ღვია სიჩუმე:

— რამდენი მითამაშნია ამ ეზოებში. რწყილივით დავხტო-
დი. დავძვრებოდი ლობიდან ლობეში, ყვავილებს ვკრეფდი,
ციცინათელებს დავდევდი.

მერე ჩვენს ეზოში მაღალი ქვიტკირის კედელს შეავლო
თვალი და თქვა:

-- მე აი, აქ, ამ სახლში გავიზარდე. ამ კედლის მეორე
მხარეს იდგა ჩემი რკინის ცისფერი, პატარა, გვერდებბადიანი
საწოლი... სახლს მეორე მხარეზე გრძელი შუშაბანდი ჰქონდა.
მახსოვს ზამთრობით, როცა ოდნავ წავიავადმყოფებდი ხოლ-
მე, დედა გარეთ აღარ გამიშვებდა და მე შუშაბანდის და-
ორთქლილ მინებზე ხან რას ვხატავდი და ხან რას. მიყვარდა
ფრთებიანი ანგელოსების, ჯვარზე გაკრული იესო ქრისტესი
და ღრუბლების ხატვა. ვხატავდი იმას, რაც მენახა ეკლესიაში,
ხატებზე, კედლებზე, ქერზე თუ სხვაგან. სხვა სანახაობა აქ
არაფერი იყო მაშინ...

ამ ამბის შემდეგ ორი წელი გავიდა. იმ კედელს, რომელ-
ზედაც იაკობმა მაშინ მიმითითა, პატარა სახელოსნო მივაშენე.

არ ვასულა დიდი დრო და იაკობი გარდაიცვალა. იგი მთა-
წმინდაზე ილიას საფლავის წინ დამარხეს.

— ამიერიდან, ჩვენო ძვირფასო იაკობ, შენს მიერ შექმნი-
ლი ილიას ძეგლი — მწუხარე საქართველო — შენი ძეგლიც
იქნებაო, — უთხრა გამოთხოვებისას პოეტმა გიორგი ლეონი-
ძემ.

დასაფლავების მეორე დღეს სამხატვრო აკადემიის სამს-
ხმელო სახელოსნოდან წავიღე იაკობის ნილაბი.

სახე მისი დაპატარავებული და ჩამქრალი იყო.

დაე, იაკობის ნიღაბმა, მისმა თაბაშირის სახემ ჩემს სახე-
ლოსნოში უცქიროს თიხას, ჭვას, მარმარილოს.

მუშაობის დროს უნებურად შევავლებ ხოლმე თვალს ნი-
ღაბს და თითქოს მესმის იაკობის ხმაც: — დედაჩემის საფ-
ლავი ვერ ვნახეთ, რა ვუყოთ, სხვის დედას ერგოს ჩემი თაი-
გულიო.

პირობა პირობად ღარჩა

ეს იყო 1932 წლის შემოდგომაზე.

იაკობი შებინდებისას მოვიდა შინ. საჩქაროდ ისადილა, ცოტა დაისვენა, მერე ჩემს ოთახში შემოვიდა, ჯიბიდან დაკეცილი ქაღალდები ამოიღო და მითხრა:

— განათლების კომისარიატმა გადაწყვიტა, მოკლე ვადაში შეიქმნას და გამრავლებულ იქნას ჩვენი კლასიკოსი მწერლების სკულპტურული პორტრეტები. მე შენ მოგიტანე სია, რომელიც გინდა — აირჩიე. აქ არის შოთა, ილია, აკაკი, ეგნატე, რაფიელი, დავითი და სხვები. ერთი სიტყვით, რომელიც გინდა — აიღე და გააკეთე. ეს იქნება შენი პირველი სახელმწიფო შეკვეთა.

— ილიას ავირჩევ! — წამოვიძახე გახარებულმა და მაშინვე გამახსენდა ის ტრამვაელი მუშა, რომელზედაც ახლა მოგახსენებთ:

იმ ხანებში თბილისის საქალაქო ტრანსპორტის საქმე მოუგვარებელი იყო. ვისაც ეჩქარებოდა, ფეხით წასვლას ირჩევდა. და აი, ერთხელ ტრამვაის პარკის წინ გავლის დროს დავინახე, რომ დიდი ჭიშკრიდან ხანშიშესული კაცი გამოვიდა, ქვაფენილი გადაჭრა და სადგურისაკენ წავიდა, მე ავედევნე, გვერდზე გავყევი, ხან წინ გავუსწარი, ხანაც შევჩერდი, ზურგის მხრიდან მივდიე.

ეს იყო ნამდვილი ცოცხალი ილია, მუშურად ჩაცმული

ილია. „ილიას“ ხელები გაშავებული ჰქონდა, ტანსაცმელზე ზეთის ლაქები ეცხო.

— ორ თვეში უნდა გააკეთო, — განაგრძო იაკობმა, — ვადებო ზუსტად უნდა იქნეს დაცული, ხვალ ხელშეკრულება გააფორმე და საქმესაც შეუდექი.

მეორე დღეს, ტრამვაის პარკის წინ დავესვე. „ნუთუ ვერ ვნახავ იმ კაცს?“ ვფიქრობდი მე და ლიანდაგებით დასერილ გრძელ ეზოს გავყურებდი.

სამუშაო საათები დამთავრდა, მუშები გამოვიდნენ. ის კი არ ჩანდა. ვიკითხო, ვინ ვიკითხო? სახელი არ ვიცი, გვარი არ ვიცი, სად შეიძლება ვნახო კაცი, რომელიც ილიას ჰგავდა?

ასე არ ივარგებს.

იმ დღეს არაფერი გამოვიდა, სამაგიეროდ მეორე დღეს სრული დარწმუნებული, რომ ნამდვილად ვნახავდი, პირდაპირ პარკის უფროსთან მივედი, ავუხსენი ყველაფერი და თან დავსძინე: — ნამდვილად არ ვიცი, იქნებ თქვენთან არც მუშაობს ის კაცი-მეთქი.

— ვიცი ვისაც ეძებთ. აქ დაიცადეთ და ილია თავის ფეხით გვახლებათ, — თავაზიანად მიპასუხა პარკის უფროსმა.

იმ დღეს საქმე კარგად წავიდა. „ილია“ მოვიდა, სინამდვილეში მასაც ილია რქმევია, ზეინკალი ყოფილა და როცა საქმის შინაარსი გავაცანი, ღიმილით მითხრა:

— დიდი სიამოვნებით! თქვენ ოღონდ გააკეთეთ, ჩვენს ქვეყანას რამე შესძინეთ და მაგაზე უარს როგორ გეტყვითო.

დანიშნულ დროს ილია მოვიდა. მე სადგარზე დამზადებულ თიხას ტილო შემოვხსენი და მუშაობაც დავიწყე.

მესამე სეანსის ბოლოს, როცა ილია წასული იყო, იაკობი მოვიდა ჩემს სადგართან და მითხრა:

— რამდენი წლისა ხარ შენ ახლა?

— ოცდამეორეში გადავდექი.

— ორმოცის რომ გახდები, მე მოგცემ სეანსს, ჩემს პორტრეტს გააკეთებ.

— დიდად მოხარული ვიქნები, მაგრამ ცოტა ადრე ხომ არ აჯობებდა.

— როგორ, ვერ ვიცოცხლებ მანამდე, თუ რა?

— როგორ გეკადრებათ, ბატონო იაკობ!

— ვთქვი და გათავდა. ორმოცის გახდები თუ არა, მე გაძლევ სეანსებს, — თქვა იაკობმა და თან ილიას პორტრეტს შემოუარა.

— კარგი გამოდის. ბევრს ნუ გადაყვები, არ გააფუჭო, კიდევ ორი სეანსი და მორჩა.

ნამუშევარი შევახვიე. ფანქარი ავიღე, ვიანგარიშე, ცხრამეტი წლის შემდეგ, 1951 წლის 12 მარტიდან? ასე იყოს, ორმოცდათერთმეტი წლის თორმეტი მარტიდან.

ამის შემდეგ ყოველ წელიწადს ვახსენებდი იაკობს, რომ არ გადაეთქვა, სიტყვა ნამდვილად შეესრულებინა.

გავიდა დრო, მე ქუთაისში დავბრუნდი, ჩვენი ძველი სახლის შეკეთება დავიწყე.

მეორმოცე წელს მივუახლოვდი და სწორედ 1951 წლის თერთმეტ მარტს თბილისში გამგზავრება დავაპირე. სიხარულით მივდიოდი, წინ დიდი გზა და საპასუხისმგებლო საქმე მელოდა.

ბილეთი ივიღე, ქალაქში გავიარე, საგაზეთო ვიტრინას ჩამოვუარე და იქვე გავქვავდი, შავ ჩარჩოში ჩასმული იაკობის პორტრეტი დავინახე.

პირველი, რაც მაშინ გავიფიქრე, ის იყო, რომ ჩვენ ორივემ დავიგვიანეთ.

მეორე დილით თბილისში ვიყავი, სამხატვრო აკადემიის დიდი დარბაზი შავი ქაძებით იყო დაფარული.

იაკობი მაღალ კვარცხლბეკზე ესვენა.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

სუბარი დემილით — ზურაბ კუხიანიძე	3
ფუფალა	7
ვაჟა და აკაკი მოქანდაკის სახელოსნოში	12
ფლორენციაში	17
ვერონეზეს ცა	24
ჩახრუხაძის პორტრეტი	27
მცხეთის ჯვარი სახელოსნოში	30
რჩევისათვის მოსულნი	33
ანდრო ჯანელიძე	35
ნათლია	42
დიდი ორკესტრი	45
მათრახის ტარი	49
ყვავილების დედოფალი	53
სიცილის საღამო	58
ნამდვილი გოლი	62
კოცხა	65
მზის ჩასვლისას	70
ხშირი სტუმარი და გალაკტიონა	72
ყაჩაღის პორტრეტი	74
გრიბოედოვის ქუჩიდან როდენის ქეჩამდე	80
წითელი როიალი	83
ნაუმეის ქვრივები	87
იაკობის სახლიკაცი	95
თაიგული	98
პირობა პირობად დარჩა	102

რედაქტორი ზ. კუხიანიძე
გამომცემლობის რედაქტორი თ. აბულაძე
მხატვარი მ. ჯაბუა
მხატვრული რედაქტორი კ. ფაჩულია
ტექნიკური რედაქტორი ნ. მანიყაშვილი
კორექტორი ლ. არჩვაძე

გადაეცა წარმოებას 28. VIII. 76 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 27. I. 77 წ.
საბეჭდი ქალაქი № 1 70×108¹/₃₂- პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 4.73
სააღრ.-საგამომცემლო თაბახი 3.55 უე 06814
ტირაჟი 10.000 შეკვ. № 8912
ფასი 26 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამომცემლობათა,
პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო
კომიტეტის სტამბა № 5,
ჭ. ქუთაისი, ი. ჭავჭავაძის პროსპექტი, 11.
Типография № 5 Государственного комитета
Совета Министров Грузинской ССР по делам
издательств, полиграфии и книжной торговли.
г. Кутаиси, пр. И. Чавчавадзе, 11.

Мизандари Валериан Леванович

Небо Веронезе

(Рассказы об Якове Николадзе)

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»

Тбилиси, Марджанишвили, 5

1977

259/5.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆԱԿԱՆ